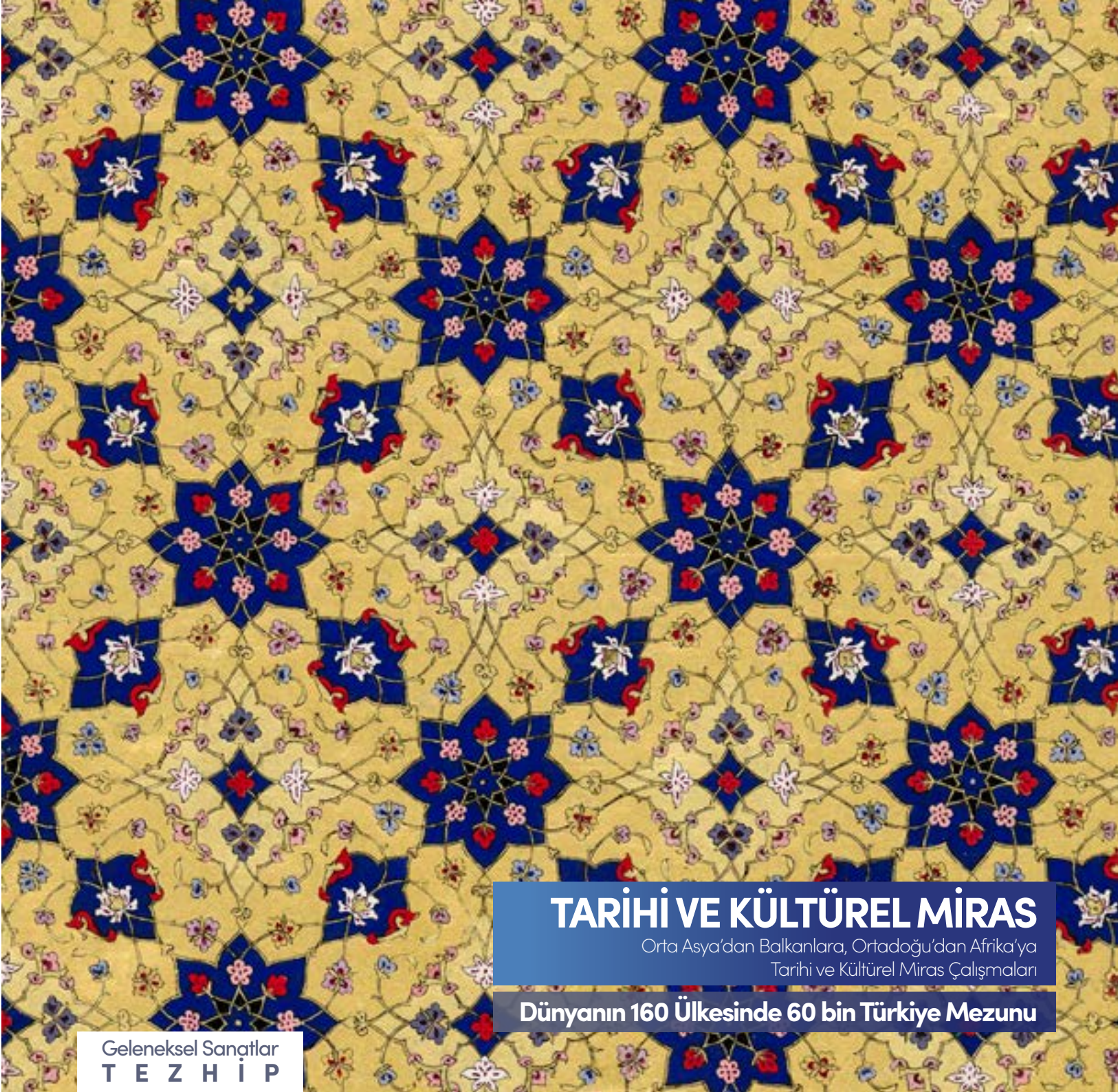

ARTI90

T.C. BAŞBAKANLIK YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR

Temmuz-Ağustos-Eylül

2015 11

TARİHİ VE KÜLTÜREL MİRAS

Orta Asya'dan Balkanlara, Ortadoğu'dan Afrika'ya
Tarihi ve Kültürel Miras Çalışmaları

Dünyanın 160 Ülkesinde 60 bin Türkiye Mezunu

Geleneksel Sanatlar
TEZHİP

TSMK. A.5 de kayıtlı olan 1503 tarihli Mushaf'ın Zahiriye sayfası tezhibidir. Tezhip, devrin en kudretli müzehhiplerinden Hasan bin Abdullah'ın imzasını taşımaktadır. II. Bayezid döneminde yaşamış olan sanatçı tarafından tezhiplen Kuran-ı Kerim dönemin en güzel ve çarpıcı örnekleri arasında en başlarda zikredilmektedir.

MAZİ BİZİM NEYİMİZ OLUR

6

BİR İSTANBUL MASALI

12

YOLDAKİ SON KERVANSARAY UYGUR VATANI

18

Dört Mevsim Türkiye: **Amasra...58**

Hayatı Yudumlarken...**60**

Şehir Panorama / **Strazburg...64**

Asimilasyondan Zorunlu Göçe:
İki Ülke Arasında Bulgaristan Türkleri...66

Dünyanın 160 Ülkesinde
60.000 Türkiye Mezunu...72

Almanya'da İkamet Hakkını ve Sınır Dışı
Edilmeyi Düzenleyen
Yeni Kanun Kabul Edildi...76

Türkiye Diasporasının
Mümkün Sınırları...80

Biz Atları Severiz...**82**

YTB Projeleri, STK'ların Çalışmalarına
Kalite ve Ciddiyet Kazandırdı...86

Ellerin Vatanı ... **90**

Nitelikli STK Yapılanmaları için
Kapasite Geliştirme Süreçlerine
Etkin Katılım Şart...**94**

Orta Asya'dan Balkanlara,
Ortadoğu'dan Afrika'ya **dünyanın**
dört bir yanında bayramlar sevinç
ve coşku günleri olarak kutlanır.

26

34 ▲

ARAKAN MÜSLÜMANLARI

1 MİLYONDAN FAZLA

Yurtdışı Seçmen 7
Haziran'da Oy Kullandı

32

TEZHİP

SANATINA GENEL
BİR BAKIŞ

42

FİLİSTİN

Dünyanın Kalbi, Kutsal Topraklar, Kutsal Şehirler

48

> YTB ve AA, Kırım Tatarlarının Sesini Dünyaya Duyuracak

YTB ile Anadolu Ajansı arasında "1944 Kırım Tatar Sürgünü Sözlü Tarih Çalışması"na yönelik protokol imzalandı. Çalışma kapsamında, Kırım'ın asli unsurlarından olan 430 bin Tatar'ın, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin sürgün politikası sonucu 18 Mayıs 1944'te vagonlara doldurularak Ural dağlarıyla Sibiry'a ve Orta Asya çöllerine sürgün edilmesi anlatıldı.

Avrupa'da Yükselen Ayrımcılık ve İslamofobi Raporlaştırıldı

Uluslararası Hak İhlalleri İzleme Merkezi (UHİM), YTB'nin desteği ile Avrupa'da yükselen ayrımcılık ve İslamofobi'yi raporlaştırdı. İslamofobi'nin yaygınlaşması ile yaşanan olayların örnekler halinde aktarıldığı raporda, Avrupa'daki pek çok kurum ve kuruluşun İslamofobi hakkında araştırmalarına yer veriliyor. Raporda, İslamofobi ve nefret kavramları geçmişten günümüze geniş çaplı bir biçimde değerlendiriliyor.

YTB SİVİL TOPLUM DESTEKLERİ

2014
Proje Seçkileri

Uluslararası Öğrenciler Dünya Kupası Sahibini Buldu

YTB tarafından bu yıl ilki düzenlenen Uluslararası Öğrenciler Dünya Kupası'nı finalde Afganistan'ı mağlup eden Türkmenistan kazandı. 59 farklı ülkeden 206 takımın mücadele ettiği kupada şampiyon Türkmenistan'a, ikinci olan Afganistan'a ve üçüncü olan Bosna Hersek takımına ödülleri, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde verildi.

> "YTB Sivil Toplum Destekleri 2014 Proje Seçkileri" Kitabı Yayınlandı

YTB'nin 2014 yılı içerisinde dünyanın çeşitli ülkelerinde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte yürüttüğü projeler "YTB Sivil Toplum Destekleri 2014 Proje Seçkileri" isimli bir kitapta toplandı. Kitapta; yürütülen projelerin önemi, kapsamı ve sonuçları ayrıntılı bir şekilde ele alınıyor. YTB, 2014 yılında desteklediği 193 projeye yaklaşık 20 Milyon TL destek sağladı.

BAŞKANIN MESAJI

Kıymetli Okurlar,

Dünyanın çok az ülkesi vardır ki, medeniyet sınırları siyasal sınırlarını fersah fersah aşsın. Türkiye de, dünyanın bu sayılı birkaç ülkesinden biri olarak medeniyet sınırları siyasal sınırlarını aşan geniş bir coğrafyayla ortak bir tarih ve kültürü paylaşıyor. **Son bir asırda kabuğuna çekilmiş bir Türkiye tablosu ortaya çıksa da geride kalan 10-15 yıllık süreç, tabularımızı bir bir yıktığımız bir döneme işaret ediyor.**

Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) da bir yandan yurtdışında yaşayan milyonlarca vatandaşımızın meseleleriyle ilgilenirken, diğer taraftan yüzyıldır derin dondurucuda muhafaza edilen gönül dünyamızla olan ilişkilerimizi yeniden tesis ediyor.

Kafkaslardan Ortadoğu'ya, Balkanlar'dan Afrika'ya uzun bir coğrafyada varlık gösteren ecdadımızın geride bıraktığı eserler karşımıza çıkıyor. Bugün onlarca ülkede Osmanlı'dan geriye, bakıma ve ilgiye muhtaç cami, medrese, okul, külliye gibi pek çok eser karşımıza çıkıyor. Bunun yanı sıra kilometrelerce uzayan geniş bir coğrafyada Anadolu kültürünün yansımalarını görüyoruz. Ortak bir dil, tarih, kültür ve medeniyetin mirasçıları arasına giren son yüz yıllık engelin, özverili çalışmalarla aşılmağa olduğuna hep birlikte şahit olmaktadır.

6 milyondan fazla vatandaşın ülke dışında yaşadığı Türkiye, YTB'nin yürüttüğü çalışmalarla vatandaşlarımızın karşılaştıkları birçok sorunun çözümünde öncü rol oynuyor. YTB, Pasaport harçları ve dövizle askerlik bedelinin düşürülmesi, yurtdışında yaşayan vatandaşlarımıza da doğum yardımı yapılması, Türkiye'ye uçuşlarda aile indirimi sağlanması ve vatandaşımızın yıllardır gündeme getirdiği daha birçok konuyu siyasi iradenin gündemine soktu ve bu yöndeki düzenlemelerin bir an önce yürürlüğe girmesi için çalışmalar yürütüyor. Dışişleri Bakanlığımız ve YSK ile birlikte gerçekleştirdiğimiz çalışmalar ve STK'ların aktif katkılarıyla yurtdışında yaşayan vatandaşlarımız ilk defa Türkiye'deki seçimler için yüzde 40 civarında bir katılım sağladı.

DOÇ. DR. KUDRET BÜLBÜL
YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANI

Coğrafyayı ve meseleleri iyi bilen özverili uzmanlarımızın çalışmalarıyla YTB, tarihin Türkiye'ye yüklediği sorumluluğun da gereği olarak pek çok çalışmaya imza atıyor. Bu anlamda 1944 yılında yaşanan Kırım Sürgünü'nün son tanıklarıyla görüşülerek 250 saatlik bir video arşivi oluşturulması, Kırım Davası'nın tüm dünyaya duyurulması açısından büyük önem taşıyor. Öte yandan YTB Filistin'de yarım asırdan fazla zamandan beri süren işgale ışık tutacak bir başka çalışmaya da imza atıyor. Bu kapsamda Osmanlı'nın Filistin Arşivleri tozlu raflardan indirilerek, yaklaşık 70 yıldır dünyanın uyguladığı çifte standarda son verilmesi, gerçeklerin gün yüzüne çıkması bekleniyor. YTB'nin Lübnan ve Suriye Türkmenlerine yönelik gerçekleştirdiği tarih ve kültür araştırmaları geçtiğimiz ay içerisinde gerçekleştirdiğimiz önemli çalışmalarımızdan biri oldu.

Yukarıda bahsettiğimiz çalışmalar, YTB'nin yürüttüğü onlarca çalışmadan sadece bir kaçını oluşturuyor. YTB'nin bu çalışmaları Türkiye'nin kendi topraklarının ötesine uzanabilme, siyasal, sosyal ve diplomatik ilişkilerini geliştirebilmesine çok büyük katkı sunuyor. Bu anlamda ülkemizin bölgesiyle ve dünyayla daha iyi ilişkiler kurmasına yönelik yaptığımız çalışmalarda siz değerli okuyucularımızın desteğini hep yanıımızda hissettik. YTB olarak bundan sonraki çalışmalarımızda da desteğinizi esirgemeyeceğinizi umuyor, yeni sayımızda buluşmak ümidiyle teşekkür ediyorum.

Mazi Bizim NEYİMİZ OLUR?

Yazı: Adem Günaydın gunaydin@bilkent.edu.tr

2012 yılının Aralık ayında bir grup akademisyen ve meslektaşımızla Üsküp İsa Bey Camisi avlusundayız. Cami avlusundaki tarihi çınar ağacını incelerken cami cemaatinden birisi yanımıza gelerek ağaçla Kanadalı yetkililerin ilgilendiğinden bahsediyor.

Anladığımız kadarıyla Kanada bayrağında çınar (akçaağaç) yaprağı yer almasından dolayı Kanada hükümeti dünyadaki asırlık çınar ağaçlarıyla özel olarak ilgilenmeye başlamış. Onların bakımını sağlıyor, sahihsiz olanları koruma altına alıyormuş. Böylelikle, çınar ağaçları üzerinden, gerçekte etnik ve kültürel herhangi bir yakınlığı olmadığı coğrafyalarla bir nevi tarihsel bağ kuruyor, bir ilişki zemini tesis etmeye çalışıyormuş.

Daha fazla detayına ulaşamadığım bu çalışmayı oldukça takdire şayan bulurum. Özellikle kamu ve kültür diplomasisi ile meşgul olanlar böylesi bir uluslararası ilişki kanalı geliştirebilenin hakkını teslim edeceklerdir. Asırlık çınar ağaçları ile kurulan bağ sayesinde, herhalde, bu ağaçların şahit oldukları geçmiş ile birlikte, temsil ettikleri ruh ve anlama da temas edilebilmesi ve bu şekilde ilgili toplumun kültür dünyasına dokunulması amaçlanmaktadır.

Bu kısa hatıranın önünüzdeki yazıya takaddüm etmesi bir anıyı yâd etmekten ziyade, bahsini ettiğim kamu diplomasisi kurgusunun merkezinde toplumlararası ilişki geliştirme yöntemi olarak tarihsel çağrışımları olan bir objenin, yani asırlık bir çınar ağacının tercih edilmiş olması dolayısıyladır. Zira bu yazı, somut olan ve olmayan bütün bileşenleri ve kültürel miras unsurlarıyla, genel olarak tarihin, daha dar ve net bir dönem olarak ise Osmanlı geçmişinin, Tür-

kiye'nin uluslararası ilişkilerinde oynayabileceği rolü ve sahip olduğu oyun kurma potansiyelini göstermeyi amaçlayan bir deneme girişimidir.

Dış politikada Osmanlı vurgusunu romantik heyecan ve heveslerin bir yansıması olarak görmekten öte, bu deneme, tarihsel birikimin ve her nasılsa başarılabilmiş bir arada yaşayabilme tecrübesinin gerek Türkiye'nin gerekse kadim Osmanlı coğrafyasında kurulmuş olan kırk kadar tarihdaş ülkenin içe ve dışa dönük politikalarında referans alınabilecek muhtelif öğeler içerdiği düşüncesini savunmaktadır. Günümüzde pek çok soruna ev sahipliği yapmakta olan geniş bir coğrafyada, vaktiyle onlarca farklı topluluğun birlikte geliştirdiği çok uluslu, çok kültürlü, çok dinli ve çok dilli tecrübenin sağlam bir ilişki ve güçlü bir çözüm zemini olarak yeniden değerlendirilmesi gerektiği bu yazının temel meselesidir.

Osmanlı coğrafyasına günümüzdeki şeklini veren savaşlar Birinci Dünya Savaşı ile son bulup bu coğrafyada ortaya çıkan ülkelerin kendi ulusal kimliklerini icad etme çalışmalarına başlamasıyla dünya tarih literatürü daha önce bir benzeri görülmemiş bir öcülle tanıştı. Otuzdan fazla ülkede otuzdan fazla şekilde tasvir edilen Osmanlı adındaki bu muhayyel öcü, İmparatorluğunun eski halklarının ortak düşmanı olarak nev-zuhur ulusal bilincin ve modern kimliklerin 'öteki'si rolüyle resmi tarih kitaplarındaki

Baščarši, Saraybosna

Osmanlı İmparatorluğunun sonunu getiren Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşının üzerinden yaklaşık bir asır geçti. Osmanlı bakiyesi ülkeler, bu sürenin önemli bir kısmını komünist rejimler, sömürge valileri, tek parti idareleri, dikta rejimleri, monarşiler ve zayıf cumhuriyet yönetimleri altında geçirdiler. Türkiye gibi bazı ülkeler demokrasilerini giderek geliştirme imkânı bulsalar da çok sayıda Osmanlı bakiyesi ülke kuruluşundan itibaren hayal ettiği ilerleme performansını bir türlü gösteremedi.

yerini aldı. Türkiye'nin sözünü ettiğimiz bu modern kimlik arayışı sürecinin bir istisnası olmaması sonucunda, soyut somut, maddi manevi bütün zenginliği ile bu devasa miras, üç kıtada onlarca alt kimliği asırlarca idare eden bu müstesna bir tecrübe, sözünü ettiğimiz coğrafyanın geleceğine ışık tutmaktan men edilmiş; dikkatle, rikkatle, yüzlerce yıl boyunca korunmaya çalışılan hassas çoklu düzen, coğrafyanın modern ulus devletlerince göz ardı edilmiştir. Onyıllardır sorulmakta olan 'Osmanlı, Balkanları, Orta Doğu'yu ve Kuzey Afrika'yı yüzyıllar boyunca nasıl yönetti?' sorusu, esasında, işte bu süregelen göz ardı edişin tabiri caiz ise bir dank edişidir.

Osmanlı coğrafyasında inşa edilen yeni ulusların Osmanlıya dair algısının şekillendirilmesi, gerek yeni dev-

letlerin gerekse dönemin muzaffer küresel güçlerinin kesinlikle rastlantıya bırakmadıkları bir konu olmuştur. Ulus inşa süreçlerinin daha net olduğu Balkan ülkelerinde resmi tarih tezleri anlaşılabilir şekilde Osmanlıların ötekileştirilmesi üzerine bina edildiği gibi, İngiltere ve Fransa sömürgelerine dönüşen Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerindeki tarih kitapları da bizzat anılan ülkeler tarafından Osmanlı karşıtlığı çerçevesinde yazılmış ve sömürge halklara dikte edilmiştir. Böylelikle, Osmanlı yönetim ve ekonomik zihniyeti bu bölgelerin geri kalmışlığının sebebi olarak gösterilmiş ve yeni nesiller buna inandırılmıştır.

Tarihin bir anlamda hapsedilişi olarak nitelendirebileceğimiz bu süreç bir taraftan tarih kitaplarıyla nesillerin zihninde negatif bir Osmanlı/Türk imgesini canlı tut-

maya çalışırken, diğer taraftan da, ortak veya yan yana geçen bir mâziyi de tehdit olarak algılamıştır. Bugün pek çok ülkede karşılaştığımız harap olmuş camiler, kazınmış kitabeler, kapısına kilit vurulmuş veya aslına uygun olmayan mekanlara dönüştürülmüş okul ve medreseler, çeşitli vakıf eserleri, muhtelif sosyal alanlar, yok edilmiş veya edilmekte olan Osmanlı dönemi belgeleri, milli devletlerin ortak mâziye dair korku vaz eden ulusal tarih politikaları ve söylemlerinin yansımaları olarak karşımızdadır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun devamı olarak görülen Türkiye de, ulus devlet olma çabalarını büyük oranda Osmanlı geçmişinden uzaklaşma pahasına sürdürmüştür. Yaşanan büyük kayıpların ardından zor bir coğrafyada tutunabilme düşüncesiyle kendini mâziden mümkün olduğunca kopararak yeni bir kimlik ve yeni müttefikler arayışına giren Türkiye, içeride Osmanlı görüntüsünü silmeye çalışırken dışarıda da İmparatorluğun devamı olduğunu hissettirecek adımlar atmaktan uzak durmuş, Osmanlı diplomasisinin geleneksel belirleyicilerini ve yöntemlerini benimsemekten kaçınmıştır. Latin alfabesine geçiş gibi bazı adımlarla modern Türkiye, Osmanlı'nın çok kültürlü geçmişi ile iyice yabancılaşmıştır. Türk tarih yazımı da, yeni kimlik inşasına katkı sunmak amacıyla bir taraftan Osmanlıya şiddetli eleştiriler yöneltirken diğer taraftan mâzisini eski Anadolu medeniyetlerinde arama çabaları ile Osmanlıdan kopuş gayretlerine bilimsel bir temel oluşturmaya çalışmıştır...

Osmanlı İmparatorluğunun sonunu getiren Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşının üzerinden yaklaşık bir asır geçti. Osmanlı bakiyesi ülkeler, bu sürenin önemli bir kısmını komünist rejimler, sömürge valileri, tek parti idareleri, dikta rejimleri, monarşiler ve zayıf cumhuriyet yönetimleri altında geçirdiler. Türkiye gibi bazı ülkeler giderek kalkınsalar da çok sayıda Osmanlı bakiyesi ülke kuruluşundan itibaren hayal ettiği ilerleme performansını bir türlü gösteremedi. Hatta bir kısmı, an itibariyle, büyük toplumsal olaylar, ekonomik krizler veya iç savaşlarla mücadele etmekte. Dahası, insanlığın ilerlediği konusunda şüphe uyandıran pek çok elim olay geçen yüzyılda bahsini ettiğimiz coğrafyada yüzbinlerce cana mal oldu. Bu yaşananlar, mâziye dair resmi tarih sayfalarında yer alan ifadelerin görece sorgulanmasını beraberinde getirerek Türkiye'de ve bahsini ettiğimiz diğer ülkelerde Osmanlı mirasına daha sağduyulu yaklaşılması gerektiği konusunda önemli bir uyarın olmuştur.

Bugün pek çok ülkede karşılaştığımız harap olmuş camiler, kazınmış kitabeler, kapısına kilit vurulmuş veya aslına uygun olmayan mekânlara dönüştürülmüş okullar ve medreseler, çeşitli vakıf eserleri, muhtelif sosyal alanlar, **yok edilmiş veya edilmekte olan Osmanlı dönemi belgeleri**, milli devletlerin **ortak mâziye dair korku vaz eden ulusal tarih politikaları ve söylemlerinin yansımaları** olarak karşımızdadır.

Hansaray, Bahçesaray-Kırım

Osmanlı geçmişinden devraldığımız tarihsel miras, Türkiye'nin uluslararası çalışmaları ve yeni dış açılımları bakımından güçlü bir zemin oluşturma potansiyeli sunmaktadır.

Osmanlı arşivleri, Türklere, Türkiye dışında nerelerde, neyi, niçin yapmaları gerektiği konusunda bir işaret ışığı ve başlangıç özgüveni kazandırmıştır.

İmparatorluğun merkezinde yer alması hasebiyle Türkiye'nin Osmanlı geçmişi ile barışma süreci daha hızlı oldu. Bu hususta, Ermeni Meselesi Türkiye'nin mâzisi ile ilişkilerini düzeltme konusunda beklenmedik bir katkı sağladı. Ermeniler tarafından yürütülen sözde soykırım iddialarını artık ciddiye almak ve Türk tezlerini belgelendirmek gerektiğini gören Özal hükümetinin 80'lerin sonunda Osmanlı arşivlerini gün yüzüne çıkarma girişimi Türkiye'yi birbirini takip eden iki şaşırtıcı durumla karşılaştırdı. Öncelikle, ülkede Osmanlı arşivlerindeki belgeleri okuyabilecek yeteri sayıda uzman olmadığı fark edilmiş oldu. Üniversitelerimizde Osmanlıca öğretilmeye başlanması takriben bu döneme denk gelir ki merhum Özal'ı yâd ederken bu büyük hizmetini unutmamak gerekir. İkinci ve asıl şaşırtıcı durum ise Osmanlı belgeleri yüz yıllık toz ve tahribattan kurtarılıp okunduğu zaman ortaya çıktı. Osmanlı belgeleri, ufku ulusal sınırlara çekilmiş 'dört tarafı düşmanla çevrili!' Türk bürokrat, diplomat ve araştırmacılara sınırları Sahraaltından Rus steplerine, Viyana'dan Basra'ya uzanan uçsuz bir coğrafyadan söz etmeye başladı. Üstelik bunu yaparken, 1400'lü yıllarda Arnavut köylerindeki koyunların kaçının kısır olduğuna kadar değinen teferruatlı bir saha bilgisini de Türk araştırmacılara sunmuş oluyordu. Bugün yaklaşık kırk ülkenin kurulu olduğu muazzam bir coğrafyayı yaklaşık 150 milyon belge üzerinden köyünden kentine, ovasından ormanına, köylüsünden valisine, kulübesinden sarayına, zaferlerden mağlubiyetlere kadar bütün detaylarıyla Türklere, Türkiye dışında nerelerde, neyi, niçin yapmaları gerektiği konusunda bir işaret ışığı ve başlangıç özgüveni kazandırmıştır. Üç kıtaya uzanan bir coğrafyada yüzyıllarca sağlanan barış ve huzurun Osmanlı sonrasında da korunabilmesi için Türkiye'nin tarihsel coğrafyasıyla güçlü ilişkiler içinde olması gerektiği söz konusu Osmanlı belgelerinin ruhundan okunabilmekteydi.

Osmanlı geçmişimiz ve tarihsel coğrafyamız hakkında Osmanlı arşivlerinden öğrendiklerimizle belki onyıllarda kazandırabileceği farkındalığı eski Yugoslavya topraklarında yaşananlar yoluyla bir iki yıl içerisinde kazandık maalesef. Balkanların çeşitli ülkelerinde mukim Osmanlı bakiyesi Müslüman unsurların yaşadıklarını onyıllardır duymakla birlikte ilgilerini Kapıkule'nin ötesine salmayan Türkler, 90'ların başlarında Bosna'da katledilen binlerce kişinin unuttukları kardeşleri olduğunu fark edince tarihleriyle en ciddi yüzleşmeyi vermişlerdir. Biz Türkler ve Araplar ve Arnavutlar ve Çerkesler ve Tatarlar ve diğerleri 'madem İmparatorluk battı, herkes kendi asabiyet-i asliyesine, herkes kendi yoluna!' saflığında hayat sürerken, Saraybosna sokaklarında sırtından yediği kurşunla yere devrilenlerin acısını içimizde hissediverince, araya tarih girdi diye hiçbir şeyin tarih olmadığını sarsıcı bir şekilde fark ediverdik.

Beklenmedik ve sarsıcı da olsa, mâzi ile aramızdaki küslük ve yabancılaşmanın kalkması ve tarihsel coğrafyamızla hızla gelişen temasımız, tarih ve kültür zenginliğimizin Türkiye'nin son yıllarda yürüttüğü geleneksel diplomasi faaliyetleri yanında, kamu ve kültür diplomasisi çalışmalarının da merkezine yerleşmesini sağlamıştır. Barıştığı ve benimsediği Osmanlı geçmişi, Türkiye'ye, kendi bölgesinin çok ötelere uzanabilme, diplomatik ilişkilerinin başlangıcını kendi kuruluş yıllarının onyıllar hatta asırlar öncesine çekebilme imkanı sunmaktadır. Yine, Osmanlıların kendi kadim coğrafyası kadar özellikle uzak İslam diyarlarında bıraktığı hoş sedanın Türkiye'nin anılan topraklarda hüsn-i kabul görmesinde örünmeyen bir el olarak önemli roller üstlendiğini belirtmek herhalde beyhude olur.

Tarihi ve Kültürel Mirasın Korunması Çalışmaları

Mâziyle ilişkilerimizin normalleşmesi ve tarihin yüklediği sorumluluğun hakkını verme gayretleri Türkiye'ye geniş bir evrende pek çok çalışma alanı çıkarmıştır. Söz konusu çalışma alanları, bir taraftan Osmanlı hatırası yapıların ve kültürel mirasın envanterini hazırlama ve bu eserlerle ilgili resmi kayıt niteliğindeki Osmanlı arşiv belgelerini ortaya çıkarma gibi başlangıç çabalarını kapsarken, diğer taraftan tarihsel coğrafyamıza ruh katan eserlerin restorasyonuna kadar uzanmaktadır. Mekana dair bu çalışmalar yanında, tarihsel coğrafyamızdaki dildaş, dindaş, soydaş ve gönüldaş toplulukla-

ra ilişkileri yeniden güçlendirme ve unutulmaya yüz tutmuş ortak değerlerin yeniden tesisine ilişkin çalışmalar da kayda değer bir yoğunluk göstermektedir.

Ezcümle, Osmanlı geçmişinden devraldığımız tarihsel miras, Türkiye'nin uluslararası çalışmaları ve yeni dış açılımları bakımından güçlü bir zemin oluşturma potansiyeli sunmaktadır. Yine, bugün dünya algısı kendi milli sınırları ile çerçevelendirilmiş Osmanlı bakiyesi ülkelerin kendi aralarındaki ilişkilerin gelişmesi için dahi Osmanlı geçmişinin sunacağı pek çok kadim ortaklıklar mevcuttur.

Hakkında konuştuğumuz coğrafyanın bitmeyen krizler, süregiden çatışmalar ve son zamanlarda ortaya çıkan bölgesel terör hadiseleri ile fiziksel ve zihinsel olarak yoğun bir tahribata uğradığı bir dönemde mâziden bahsetmek beyhude gözükse de, imparatorluk bakiyesi bu çetin topraklarda yaşanabilir bir gelecek olduğunun yegâne göstergesi, bunun vaktiyle gerçekleştirilebilmiş olmasıdır. Bu da mâziyi bizim için kıymetli kılar. ■

Osmanlı belgeleri, ufku ulusal sınırlara çekilmiş 'dört tarafı düşmanla çevrili!' Türk bürokrat, diplomat ve araştırmacılara Sahraaltından Rus steplerine, Viyana'dan Basra'ya uzanan uçsuz bir coğrafyadan söz etmeye başladı.

BİR İSTANBUL MASALI

MAKEDONYALI
SLAGANA VUJOSEVİK

Röportaj: İsmail Yıldız, Ahmet Alemdar

Slagana Vujosevik, Makedonyalı. 3 yıl önce Türkiye Bursları ile ülkemize gelmiş uluslararası öğrencilerden biri. İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Bölümleri Tiyatro Anasanat Dalı'nda yüksek lisans eğitimi alıyor. **Slagana, 3 yıl gibi kısa bir zaman diliminde daha önce hiç bilmiyor olmasına rağmen Türkçeyi çok akıcı bir şekilde konuşacak kadar iyi öğrenmiş.** Bunda İstanbul'u ve arkadaşlarını çok sevmesinin de etkisi büyük.

Tam bir **İstanbul aşığı**, Slagana. İstanbul'u büyük bir hayranlıkla anlatıyor bize. Herkes kalabalığından şikâyet eder ya İstanbul'un, o bunu bu şehrin olmazsa olmazı olarak görüyor. Ve bu çeşitliliğin, bu zenginliğin İstanbul'u İstanbul yaptığını ve İstanbul'un yalnızlık hissini ortadan kaldırdığını söylüyor: "Hani insan ailesinden, doğup büyüdüğü yerden uzakta yaşadığında bir yabancılık hissine kapılır ya işte İstanbul'da böyle bir şey olmuyor. İstanbul herkesin memleketi, herkesin şehri olabiliyor."

Türkiye Burslusu olarak Makedonya'dan ülkemize gelen Slagana Vujosevik ile Türkiye'yi, üniversite hayatını ve İstanbul'u konuştuk.

Seni biraz tanıyabilir miyiz?

Slagana Vujosevik, Doğma büyüme Üsküplüyüm. 26 yaşımdayım. Üsküp Güzel Sanatlar Fakültesi'nden mezun oldum. Çok karışık bir aileden geliyorum. Anne tarafından dedem Türk, babam ise Karadağlı. Bu yüzden hem İslam hem Hristiyanlık adetlerini biliyorum. Böyle zengin bir kültürel çeşitliliğe sahip güzel bir aileden geliyorum diyebilirim.

Türkiye'ye nasıl geldin? Bize bu süreçten biraz bahseder misin?

Lisans eğitimimi tamamladıktan sonra bir yıl staj yaptım. Ancak yüksek lisansa devam etmek istiyordum. Dedemin Türk olmasından dolayı Türkiye'ye karşı çok daha fazla ilğim ve yakınlığım vardı. Nitekim araştırmalarımın sona Türkiye'ye gitme isteğim daha da arttı. Zaten Üsküp'te çok sayıda Türk yaşıyor. Burada Türkiye ile ilgili çok olumlu şeyler duymuştum. Daha gitmeden Türkiye'yi, İstanbul'u sevmeye başlamıştım. Ama açıklığı bu kadar güzel olduğunu tahmin etmiyordum.

Türkiye'ye geldiğinde seni en çok etkileyen şey ne oldu?

Kesinlikle İstanbul. İstanbul insanı büyülüyor adeta. Bir büyüğü var sanki bu şehrin. Bir şehirden bu kadar etkileneceğimi hiç tahmin etmezdim.

Gelmeden önce belki korkuyordum. Çünkü büyük bir şehir burası. Dünyanın her yerinden insanlar var. Birlikte nasıl yaşıyorlar? Bir korku vardı içimde. Ama geldiğimde bu korkuların ne kadar yersiz olduğunu anladım. İstiklal Caddesi'nde gezerken dünyanın dört bir yanından gelen insanları görüyorsunuz, her renkten insanlar var ve herkes gülüyor, herkes mutlu. Tabii ki derit, sıkıntı da var ama insanlar o kadar güzel bir şekilde kaynaşmış ve birbirleriyle iletişim halindeler ki sanki bu ortam başka hiçbir şekilde olmaz. Sanki daha az insan olsa bu şehir bu kadar güzel olmaz.

"Genelde İstanbul'un kalabalığından şikâyet eder insanlar..."

Ben aksine bu şehrin kalabalığını çok seviyorum. Evet, belki bazı insanlar bundan rahatsız oluyorlardır ama bu benim çok hoşuma giden bir durum. Bir kere insan bu-

"Dedemin Türk olmasından dolayı Türkiye'ye karşı çok daha fazla ilğim ve yakınlığım vardı."

rada yalnızlık hissetmiyor. En mutsuz olduğum anlarda bile kendimi İstanbul'un sokaklarına bırakmak, metroya, tramvaya binmek, o kalabalığın içinde kaybolup gitmek bana iyi geliyor. Hani insan ailesinden, doğup büyüdüğü yerden uzakta yaşadığında bir yabancılik hissine kapılır ya işte İstanbul'da böyle bir şey olmuyor. İstanbul herkesin memleketi, herkesin şehri olabiliyor.

Ayasofya, Topkapı Sarayı, Sultanahmet buralar çok güzel, çok tarihi bölgeler. Ama buralar daha çok turistlerin İstanbul'u tanımak için gördüğü, gezdiği bölgeler. Ben kendimi turist olarak görmüyorum. İstanbul'un o küçük, daracık sokaklarında gezmek, bir evden diğer eve salınmış ipin üzerine asılmış çamaşırların altından geçmek keyif verici.

İnsanlar sokaklarda yaşıyorlar, sohbet ediyorlar, oyunlar oynuyorlar. Bunları görmek bana büyük bir mutluluk veriyor.

"Sanki daha az insan olsa İstanbul bu kadar güzel olmaz. Bir kere insan burada yalnızlık hissetmiyor. İstanbul herkesin memleketi, herkesin şehri olabiliyor."

Teşekkür ederim siz nasılsınız?

Türkiye'de iken en çok güldüğüm olay; bir uluslararası öğrencinin başından geçen bir hikâye oldu. Nereli bilmiyorum ama yabancı öğrencinin birine araba çarpıyor ve yere düşüyor öğrenci. Hemen çevredekiler başına koşuyor, içlerinden biri "Kızım iyi misin" diye soruyor. O kız da o halde iken "İyiyim, teşekkür ederim, siz nasılsınız?" diye soruyor. Kız yabancı ve Türkçe olarak sadece bunu biliyor. Gerçekten yaşanmış mıdır bilmiyorum ama her duyduğumda çok gülüyorum buna.

Slagana, fotoğrafa da çok meraklı. Bu merakını biraz da İstanbul beslemiş: “İstanbul, çok fotojenik bir şehir. Fotoğraf konusunda çok yetenekli olmak gerekmiyor. Sadece tuşa basmak yeterli.”

Tekrar eğitim sürecine dönecek olursak Türkiye Burslarını kazandıktan sonra hayatında neler değişti?

Ben 2012 yılında Türkiye’ye geldim. Daha öncesinde neredeyse hiç Türkçem yoktu diyebilirim. Dedemden öğrendiğim “iyi günler, iyi geceler, bir, iki, üç”. Sadece bunlardı Türkçeye dair bildiklerim.

Üç yılda geldiğin nokta büyük bir başarı. Gerçekten çok iyi Türkçe konuşuyorsun.

Teşekkür ederim. Oyunculuk eğitimi aldığım için bu dili gerçekten çok iyi konuşmam gerekiyor. O yüzden telaffuza da çok dikkat ediyorum. Kendimi en iyi şekilde ifade etmek istiyorum.

Ben tiyatroyu çok seviyorum, büyük bir aşkla yapıyorum bu işi. Tiyatrocular için hep şöyle derler. Sizin için eğitim gerekli değil yetenek önemli diye. Ben buna katılmıyorum. Oyuncu başka ülkelere gitmezse, araştırmazsa, başka diller öğrenmezse tam bir oyuncu asla olamaz. İşte bu yüzden yüksek lisans tezimi de bu konu üzerine yaptım. Tezimin başlığı “Başka Dilde Oyunculuk”.

İsabetli bir konu olmuş, bizzat tecrübe ettiğin bir durum bu ve bunu en iyi anlatabilecek kişilerden birisin.

Bildiğim kadarıyla bu konuda ilk ve tek yapılan çalışma bu. Ben sıfırdan yeni bir dil öğrendim, bu süreci en başından tecrübe ettim ve o dilde oyunlar oynadım, filmlerde, dizilerde rol aldım. Üsküp Türk Tiyatrosu’nda iki oyunda oynadım. Çok değişik tecrübeler oldu bunlar benim için.

Bu yıl mezun oldun. Geriye dönüp baktığında okulunla, eğitim hayatınla ilgili neler söylersin?

Danışman Hocam Suat Özturba’dan önemli şeyler öğrendim. Ben bölümde tek yüksek lisans öğrencisiydim. Bundan dolayı lisans öğrencilerinin derslerine girdim. Hocanın yanında oturuyor ve onları izliyordum. Hocanın anlattıklarını, öğrencilere tavsiyelerini yakından takip ettim. Biraz da hocalık nasıl olur, nasıl ders anlatılır, öğrencilerle iletişim nasıl kurulur, bunu yakından görme şansım oldu. Çünkü akademik kariyer yapmak isteyen herkesin bunu öğrenmesi gerekiyor. Bu anlamda da burası benim için büyük bir okul oldu.

Hocalarım çok yardımcı oldular. Çok güzel arkadaşlıklar kurduk. Hatta Makedonya’ya geldi bazı arkadaşlarım. Onları orada gezdirdim. Onlar da Makedonları çok

sıcakkanlı buldular, ben de Türkler için aynısını düşünüyorum.

Türkiye’de bir şey çok dikkatimi çekti. Mesela biriyle tanışırken “Makedonyalıyım” dediğimde “Aaa benim akrabalarım da orada” diyen çok kişi oldu.

Birbirinden çok uzak toplumlar değil...

Aynen öyle. Biz hepimiz akrabayız bence. Bizim akrabalarımız da asırlar önce Konya’dan gelmişler. Bu yüzden Konya’yı da çok merak ediyorum.

Türkiye’de hangi şehirleri gezdin?

Açıkçası çok fazla gezme imkânım olmadı. Sürekli araştırmalar yapıyorum, çalışıyorum. Ama İzmir’e daha önce gitmiştim. Bu yıl Üsküp Türk Tiyatrosu’nun ‘Bir Yaz Gecesi Rüyası’ oyununun gösterimi için Bursa ve Adana’ya gittik. Buraları birazcık gezebilme şansımız oldu. İkisi de gerçekten çok farklı ve çok güzel şehirler. Ankara’ya gittim, mülakatlar için. Kapadokya’ya gitmeyi çok istiyordum ama henüz fırsatım olmadı.

Tiyatro eğitimi alırken bir taraftan profesyonel oyunculuk da yapıyorsun? Makedonya ve Türkiye ile ilgili nasıl bir kıyas yaparsın?

Hem tiyatro eğitimi alırken hem de oyunculuk yaparken şunu fark ettim. Makedonya’daki oyuncular sahnede büyük oynamak istiyorlar. Yani jestler, mimikler, konuşmalar. Yani her şey büyük olmalı diye öğretiler bize. Ama Türkiye’de oyuncular genelde televizyon dizilerinde, filmlerde, yani kamera önünde çok sık oldukları için oyunculuk biraz küçülmüş. Ve daha çok duygulara önem veriyorlar, bakışlara önem veriyorlar. Her şeyi çok küçük bir şekilde ama aslında büyük bir yoğunlukta veriyorlar.

Peki, sen hangisinin doğru olduğunu düşünüyorsun?

Ben ikisinin arasında denge kurmaya çalışıyorum. Açıkçası bunun da bir şans olduğunu düşünüyorum. İkisini de görme ve tecrübe etme şansım oldu.

Tiyatroda örnek aldığın, beğendiğin kimler var?

Beni Beren Saat’e benzetiyorlar. Hatta beni Beren Saat sanıp, fotoğraf çektirmek isteyenler bile oluyor. Çok başarılı ve çok güzel bir oyuncu. Onu çok beğeniyorum. Nuri Bilge Ceylan’ın filmlerini çok seviyorum. Hayranlık derecesinde olduğumu söyleyebilirim.

Burada da Nigar Kalfa ile beraber bir oyunda oynadık. O da bir Makedon. Bana oyunculuk konusunda ve Türkiye’ye alışmam noktasında çok yardımcı oldu. Gerçekten çok iyi bir insan, çok iyi bir oyuncu.

Trileçe’yi Türkiye’de tanıdım

Türk yemekleri ile aran nasıl?

Her yerde pilav yiyorum. Türkiye yemek açısından çok zengin bir ülke. Şekerpareyi çok seviyorum. Sanırım kilo almama da neden oluyor bu durum. Size bir de ilginç bir şey söyleyeyim. Ben ilk kez trileçe tatlısını burada yedim ve bunun Makedon tatlısı olduğunu öğrendim. Arkadaşlarım “bu sizin tatlınız, sizin” diye söylendiler bana. Ama daha önce bilmiyordum.

Bir gün Türkiye’den ayrılmak durumunda kaldığında en çok neyi özlersin?

Hiç gitmek istemiyorum. Gitsem de çok sık geleceğimi düşünüyorum. Türkiye ile olan bağlarımı hiç koparmak istemiyorum. Çünkü İstanbul’u ve buradaki arkadaşlarımı çok seviyorum. Sahilde oturup denizi seyrettiğimde ben, ben oluyorum. Bir de şunu söylemek istiyorum. Ben burada insan olarak büyüdüğümü hissettim. İlk defa ailemden ayrıldım, ama yalnızlık, yabancılık hissi hiç yaşamadım. Hatta aileme geldim diyebilirim. ■

YOLDAKİ SON KERVANSARAY

UYGUR VATANI

✍️ Yazı: Hulusi Üstün

İpek yolu güzergahından doğuya doğru giden yolu söylenceler tarif eder, kitaplar değil. **Aşılacak dağ** sıralarının ardında bozkır, **bozkırın ardında çöl**, çölün ardında buzul vardır. İstanbul, İskenderiye, İsfahan, Herat derken güzergah üzerindeki son kervansaraydır Türkistan.

Oradan öteye ne yol vardır ne patika ne cılga... Binlerce yıldır o yöne gidip dönen kervanlar, seyyahlar, gazeteciler, yazarlar, politikacılar o bölgeye ilişkin ne anlatırsa anlatsın dinleyen için söylenceden ibarettir tüm anlatılanlar.

Hani Zülkarneyn 'güneşe karşı hiç bir korunağı olmayan' bir halkla karşılaşmıştı o yolun sonunda. Hani o düzlüklerde İskender'in atı Bukefalos'un soyundan gelen yilkılar dolaşırdı. Venedikli Marco Polo o topraklarda kuru odun gibi yanan kara taşlar, kağıttan paralar, beyaz porselenden kaplar görmüştü. Mamur şehirler, yeşil tarlalar, bir tekine kırk top ipek kumaşla değer biçilen atlar, eri ve kadını ok atan halklar... Halkın Kut'u götürüldükten sonra tüm uğurun gittiğini aktaran efsaneler. 'Göç göç' diye çağrışan kurt kuş...

Aradan geçen iki bin yıla rağmen Asya içleri, dünyanın kalan kısmı için hala söylenceler diyarı. Aradan geçen iki bin yıla rağmen Türkistan son kervansaray... İletişim çağının acımasızca gözler önüne serdiği vahşet görüntülerinin söylenceden, kurgudan, efsaneden montajdan ibaret olduğunu düşünmek ise bizim tek tesellimiz.

Batıda Ural dağları, doğuda Altay dağları, güneyde Himalaya ve Hindikuş dağları ile çevrili geniş coğrafya, kültürel ve Linguistik özellikleriyle büyük ölçüde bütünlük arzeden Türkistan'ın doğal sınırlarıdır diyebiliriz. Bu havzada yaşayan halklar tarih boyunca birbirine karışmış, birbirinin içine girmiş, buradan dışarıya çıktıklarında aynı isimle anılmış, dönem dönem ortak siyasi birlikler

►► ‘Uygur, Türk Hakanıyla barış yaptıktan sonra Zülkarneyn’in kurdurduğu beş kentten oluşan ülkenin adıdır. Bana şunu anlattılar. Zülkarneyn uygur ülkesi yakınına geldiğinde Türk hakanı onun üzerine dört bin adam yollamış. Başlıklarındaki kanatlar şahin kanatları gibiymiş. **Hem önleri hem arkaları dönüken aynı şekilde ok atabilirlermiş.** Zülkarneyn bu damlar karşısında hayrete düşmüş ve ‘**bunlar kendi kendilerini beslerler**’ anlamına gelecek biçimde Farsça ‘İnan hod hörende!’ demiş. Bunlar başkalarının yiyeceğine gereksinim duymaz. **Çünkü av onlardan asla kaçamaz.** İstedikleri zaman avlanıp yerler. Böylece bu ülkeye Hudhur dendi.’

oluşturmuş, büyük ölçüde ortak bir kaderi yaşamışlardır. Bu sebeple siyasi bir yapıyı değilse de tarihi, kültürel ve dilsel atavatını ifade eden bir adlandırmadır Türkistan.

Bu coğrafyanın doğusunda yer alan Doğu Türkistan, Türkistan’ın menşei ve kalbi mesabesindedir. Çünkü söylenceler Türklerin de dahil olduğu Turani halkların çıkış noktası olarak bu bölgeyi işaret eder. Söylenceler gibi tarihi kayıtlar da Türk adını ilk önce bu topraklarda yazıya geçirir. Arkeoloji, Türk’ün bu topraklardan yayıldığını doğrular. Dil bilimi sözcüklerin, seslerin, şarkıların izini sürerken kendisini o coğrafyada bulur. Bu sebeple Ural Altay Dilleri adıyla bağımsız bir dil grubu olarak tanımlanan dil coğrafyasının en batısında kullanılan Anadolu Türkçesi ile en doğusunda kullanılan Uygur Türkçesi arasındaki şaşırtıcı benzeriliğin anlaşılması için bir dizi mitolojik ve tarihi bilginin üzerinden geçmek zorunludur.

Bu bilgilerin üzerinden geçmeden bugünü anlamak çok mümkün değil. Zaman tıpkı ırmaklar gibi evvelce oluşturduğu mecra içinden akıp gidiyor. Önü nereye giderse ardı da oraya... Bu sebeple bugünü bugünün bilgileriyle tanımlamak çoğunlukla yanıltıcı ve eksik.

Uygur Toprakları, Türk’ün ilk kez şehir kurduğu, ilk kez ticaret yaptığı, ilk kez yazı yazdığı, kesintisiz olarak binlerce yıldır üzerinde yaşadığı coğrafya olmak dolayı-

sıyla anlamlıdır. Bu zihinsel yakınlığa rağmen Anadolu ve Uygur vatani birbirine el uzatabilme imkanına sahip olamamıştır.

Doğu Türkistan’ın kadim sakinleri olan Uygurlar İç Asya’da şekillenmiş Türk medeniyetinin mirasçılarıdır. Uygur halkı tarıma bağlı bir yerleşik hayata geçmiş, çeşitli ziraat ve sulama teknikleri geliştirmiş, tarım ürünlerini ıslah etmiş, taş binalar inşa etmiş, yazıyı etkili bir şekilde kullanarak sözlü kültürü kayda geçirmiş şehirli bir topluluktur. Kaşgarlı Mahmut, Divan-ül Lügat-it Türk adlı eserinde Uygur sözcüğünü şu şekilde tanımlar.

‘Uygur, Türk Hakanıyla barış yaptıktan sonra Zülkarneyn’in kurdurduğu beş kentten oluşan ülkenin adıdır. Bana şunu anlattılar. Zülkarneyn uygur vatani yakınına geldiğinde Türk hakanı onun üzerine dört bin adam yol-

lamış. Başlıklarındaki kanatlar şahin kanatları gibiymiş. Hem önleri hem arkaları dönüken aynı şekilde ok atabilirlermiş. Zülkarneyn bu adamlar karşısında hayrete düşmüş ve ‘bunlar kendi kendilerini beslerler’ anlamına gelecek biçimde Farsça ‘İnan hod hörende!’ demiş. Bunlar başkalarının yiyeceğine gereksinim duymaz. Çünkü av onlardan asla kaçamaz. İstedikleri zaman avlanıp yerler. Böylece bu ülkeye Hudhur dendi.

Kaşgarlı Mahmud, Uygur adının kökünü işte bu Hudhur kelimesinde arar. Modern etimoloji ise bu ismin kökündeki ‘uymak’ fiili ile iz sürer ve Uygur adının uyan, bizden olan, müttefik anlamına geldiğini ileri sürer. Yine günümüz Türkçesinde yer alan Uygur sözcüğünün Uygur sözcüğünden uyarlanmış olduğu ve medeni, şehirli anlamına geldiği kabul edilir.

Arkeoloji, Türk’ün bu topraklardan yayıldığını doğrular. Dil bilimi sözcüklerin, seslerin, şarkıların izini sürerken **kendisini o coğrafyada bulur.**

Mitolojik kaynaklara göre bu beş şehir **Zülkarneyn tarafından inşa edilmiş olan Sulmu, Koço, Canbalık, Beş Balık ve Yangı Balık şehirleridir.** Divan-ül Lügat-it Türk adlı kitabın içeriğindeki dünya haritasında bu beş şehir dünyanın merkezi olarak gösterilir.

Uygur halkı şehirliliği çağrıştırmaktadır en çok. Türk boyları içinde şehirli hayata geçen, ilk şehirleri kuran, taş binalar inşa eden kavim onlardır çünkü. Kaşgarlı Mahmud, Lügat'inde uygur ülkesini 'Beş şehirden oluşan ülke' olarak tanımlar. Mitolojik kaynaklara göre bu beş şehir Zülkarneyn tarafından inşa edilmiş olan Sulmu, Koço, Canbalık, Beş Balık ve Yangı Balık şehirleridir. Divan-ül Lügat-it Türk adlı kitabın içeriğindeki dünya haritasında bu beş şehir dünyanın merkezi olarak gösterilir.

Uygur ülkesinin tarihi merkezi olan Kaşgar, tüm bu ayrıcalıkları çağrıştıran bir masal şehridir zihinlerde.

Türk kültürünün temel yazılı materyalleri olan Divan-ül Lügat-it Türk ve Kutadgu Bilig adlı eserler Kaşgar'ın birikimidir. Bu iki temel eserin yazarları olan Kaşgarlı Mahmut ile Yusuf Has Hacib bugün bile isimlerine saygı duyulan iki Kaşgarlı olarak Türk dili konuşanlar tarafından saygı ile anılmaktadır. Divan-ül Lügat-it Türk ve Kutadgu Bilig, Türk dilinin son derece işlek ve yetkin örneklerini

içeren yüksek edebi metinlerdir. Bu kitaplar sözkonusu vasıflarıyla Doğu Türkistan'da bugün olduğu gibi geçmişte de Türk dilinin işlek ve köklü bir dil olduğunu ortaya koymaktadır.

Destan kahramanı Alp Er Tunga'nın şehridir Kaşgar. Ölümü dünyayı ıpıssız bırakan büyük kahramanı tanımayanlar bile sagusunu duymuştur. Alper Tunga bir destan kahramanı iken Abdülkerim Saltuk Buğra Han onun gerçek kişilik olarak tebarüz etmiş halidir. Türk boylarının İslam dinini kabul edişleri Saltuk Buğra Han'ın dönemine rastlar. Kendisi Müslümanlığı kabul eden ilk Türk yöneticisidir. Onun bu dini tercihi Türk Milletinin kaderini Türkistan Havzasının dışında araması sonucunu doğurmuş, tarihi seyri bu aktör sayesinde bambaşka bir mecraya akmıştır. Orta Asya'nın Fuzulî'si olan Ali Şir Nevai, Kaşgarlı olmasa da onun şiirleri Kaşgar evlerinde okullarında beş asır boyunca okunmaktadır. Pir-i Türkistan Hoca

► Türkiye topraklarının neredeyse 2,5 katı büyüklüğünde yüzölçüme sahip olan Uygur ülkesi, **Tanrı Dağlarının birbirinden ayırdığı üç bölgeden oluşur.** Bir taraf Asya'nın büyük boşluğu Taklamakan Çölünü içine alan ve Tarım Havzası adıyla anılan bölgedir. Tanrı Dağları Tarım Havzası ile Çungarya Havzasını birbirinden ayırır.

Kaşgar medreseleri iç Asya'nın en doğusundaki din bilimi merkezleri olarak tanınmıştır. **Aradaki onca mesafeye rağmen Nasreddin Hoca'ya Kaşgar'da da gülünür.** Tüm bu tarihi kişilikler, kültürel ve tarihi birikim dolayısıyla Türkistan, aslında bir çok yönden bütünlük arz eden bir coğrafyadır.

Ahmet Yesevi'nin çerağı Kaşgar'ı da aydınlatmaktadır. Kaşgar medreseleri İç Asya'nın en doğusundaki din bilimi merkezleri olarak tanınmıştır. Aradaki onca mesafeye rağmen Nasreddin Hoca'ya Kaşgar'da da gülünür. Tüm bu tarihi kişilikler, kültürel ve tarihi birikim dolayısıyla Türkistan, aslında bir çok yönden bütünlük arz eden bir coğrafyadır.

Türkiye topraklarının neredeyse 2,5 katı büyüklüğünde yüzölçüme sahip olan Uygur ülkesi, Tanrı Dağlarının birbirinden ayırdığı üç bölgeden oluşur. Bir taraf Asya'nın büyük boşluğu Taklamakan Çölünü içine alan ve Tarım Havzası adıyla anılan bölgedir. Tanrı Dağları Tarım Havzası ile Çungarya Havzasını birbirinden ayırır. Bu alanlar kadim Türk kültürünün, dilinin ve medeniyetinin çıkış alanı olarak kabul edilir. Kaşgar, Yarkend, Tufan, Hoten, Urumçi, Gulce, Karamay gibi şehir ve bölgeler Doğu Türkistan'ın önemli şehirleridir.

Doğu Türkistan, binlerce yıl Çin devleti ile komşu olarak yaşamış, bu komşuluğun sonucu olarak Çin ve Uygur halkları birbirinden karşılıklı olarak etkilenmiştir. Kağıt, ipek, pusula, barut, bir çok tarım ürünü, mutfak kültürü, makarna, mantı, kelimeler, öyküler, efsaneler ve inançlar Çin içlerinden Türkistan'a, oradan söylenceleri taşıyan kervanlarla birlikte eski dünya kıtasının diğer ucuna, Avrupa'ya kadar taşınmıştır. Ya da aynı etki ters yönde Türkistan'dan Çin'e... Öyle ki coğrafi keşifler çağına kadar Avrupa'nın ve Afrika'nın Çin kültürü ile temasa geçebildiği yegane sınır Doğu Türkistan'dır. İslam Dini Çin'e Doğu Türkistan yolu ile girmiştir. Yine söylencelere kulak verdiğimizde derler ki; 755 senesinde bir isyan hareketini bastırmak üzere Çin hükümetinin ricası üzerine Abbasi Halifesi Ebu Cafer El Mansur tarafından dört bin askerden oluşan bir seferi kuvvet gönderildi Çin'e. Bu savaşçı gençler isyanı bastırdıktan sonra Çin içlerine yerleştiler. Bugün Çinde yaşayan milyonlarca müslüman Çinli'nin atası bu savaşçılardır.

O bakımdan Doğu Türkistan tarihi biraz da Çin ile olan ilişkilerin tarihidir. Tarih boyunca bu ilişkiler karşılıklı kültür alışverişi şeklinde sürememiş, zaman zaman savaşlar, işgaller, kıyımlar da yaşanmıştır. İçinde bulunduğu zaman diliminin tarihe böylesi bir kırım ve kargaşa çağı olarak geçmesinin önüne geçmek Doğu Türkistan'a kulak vermeyi gerektiriyor.

Doğu Türkistan 1949 yılından beri Çin Kontrolündedir. Çince 'Yeni Sınır' anlamına gelen 'Sin ki ang' eyaleti aynı

zamanda ülkenin nüfus yoğunluğu en düşük ve bakir bölgesidir. Bölgenin nüfusuna dair farklı kaynaklar farklı veriler ileri sürmektedir ki bu belirsizliğin temel sebebi etnik esaslı nüfus belirleme çalışması olmalıdır. Uygur etniğinin nüfusuna ilişkin veriler Kazak, Kırgız gibi bölgede yoğun nüfusa sahip Turani halkları dışarıda bıraktığı için eksik bulunmaktadır. Çince Sincan olarak adlandırılan Doğu Türkistan'da yarı nüfusun yerli halk olan Uygurlar ve diğer Türki topluluklardan oluştuğunu, diğer yarısının da Han etnik grubuna yani Çinlilere ve Hui adı verilen Müslüman Çinlilere ait olduğu kabul edilir.

Uygurların Türk tarihindeki önemli etkilerinden birisi de Uygur diline has özgün bir alfabe geliştirmiş olmalarıdır. Uygur Alfabesi adı verilen bu alfabe geniş bir coğrafyada yüzlerce yıl boyunca kullanıldıktan sonra XVII. yy sonlarında ortadan kalkmıştır. Günümüzde Uygur otonom eyaletinde Uygur dili Arap Alfabesi ile okunup yazılmaktadır. Uygur dili günlük hayatta iletişim dili olarak kullanılmaktadır. Bununla birlikte Çin Hükümeti'nin nüfus ve din karşıtı politikalarının Uygur Bölgesinde rahatsızlık uyandırdığına dair dünya basınında haberler çıkmaktadır. ■

Bu bayram uzat ellerini

SELAMLAŞALIM!

✍ Yazı: Enis Dedebe

Bayramlar genel anlamına uygun şekliyle mutluluğun topluca yaşandığı ve paylaşıldığı günler olarak yaşanmakla birlikte her toplumda farklı uygulamalar da geliştirilmiştir. **Anlamına ters düşmemek kaydı ile insanlar sevinçlerini farklı şekillerde göstermiş, ellerindeki farklı şekillerde paylaşmışlardır. Bu da bayram geleneklerini oluşturmuştur.**

Tüm zorluklarına, sıkıntılarına ve hayal kırıklıklarına rağmen hayatın güzelliği karşısında insanoğlunun yaratıcıya karşı minnetinin ifadesidir bayram. Topluca ifade edilen bir minnet duygusudur bu. En güzel elbiselerle, gülen yüzlerle, ikramlarla, muhabbetle bayramlarda insanlık yaratıcısına teşekkürünü arz eder. Bu sebeple her insan topluluğunun bayramı vardır, her çağın bayramları vardır.

'Bayram' kelimesinin etimolojik kökeninin izini sürerken çok geniş bir coğrafyayı dolaşmak durumunda kalışımızdan belli ki insanın olduğu her yerde her çağda bayram sevinci yaşanmış. Etimologlar bu kelimenin kökünü çoğunlukla Soğdca, Sanskritçe, Pehlevi kelimelerde ararlar. Buna göre bu dillerde küçük telaffuz farklılıklarıyla yer alan ve sevinç gösterisi, hoşnutluk vericilik gibi anlamlara gelen Bedram, Badram kelimesi 'bayram' kelimesinin de kökünü işaret ediyor kabul edilir. Bu kabule göre bayram kelimesi, Farsça 'bezm-i ram (yiyip içme, konuşup eğlenme meclisi) terkiinden türemiş olmalıdır.

Bununla birlikte kelimenin kökünü Türkçe'de arayanlar da çoktur. Buna göre zenginlik, genişlik, anlamlarını çağrıştıran 'Bay' hecesi 'Bayram' kelimesinin de kökenini oluşturmaktadır. Nitekim Kaşgarlı Mahmud Divan-i Lügat-it Türk adlı eserinde 'Badram' kelimesini halkın hep birlikte yaşadığı sevinç ve eğlence durumu, olarak tarif eder. Toprağın çiçeklerle bezendiği yer de 'badram yer' olarak tanımlanır. Kaşgarlı, sözlüğünde bardam kelimesinin kökenini bilmediğini, fakat bu kelimeyi Farslardan duyduğunu, Oğuzların da şenlik ve şölen gününe 'bayram' dediklerini aktarır.

Romancı Safiye Erol'un zihninde ise bayram kelimesi bambaşka şiirsel düşünceler çağrıştırıyor. Büyük romancı, makalelerinden birinde çekingen bir ifadeyle Truva Kralı Priamos'un adının bayram kelimesini çağrıştırdığını dile getirir. Onun bu varsayımı bayram sevincimize Truva'nın yasını değdirse de sanki bayramımızı daha bir bayram kılıyor.

Farklı kültürlerde bayram

Truva Kralı Priamos'u duymuş olma ihtimali olmayan ve bundan binlerce yıl önce Asya bozkırlarında yaşayan göçebe at çobanları da biliyordu bayram sevincini. Gün

Bayramlar, arkadaşlıkların, dostlukların yeniden hatırlanmasına birlik ve beraberliğin güçlenmesine vesile olan günlerdir.

►► Bayram geldiğinde bayrama mahsus namazın akabinde büyükler, eş, dost, akraba ziyaretleri yapılır. Karşılıklı ziyaretleşmelerde hediyeleşilir. **Çocuklar sevindirilir, yaşlıların hatırı gözetilir, kırgın olanlar barışırlar.**

dönümünü kutluyor, baharın gelişini eğlencelerle karşıyor, zaferlerinin yıl dönümünü sevinçle hatırlıyorlardı. Dünyanın her yerinde birbirinden farklı nedenlerle bayram yapıyor insanlar. Japonya'da kiraz ağaçlarının çiçek açması hatırına bayram yapılırdı. Eski Yunan'da üzüm hasadı hatırına... Mısır'da Nil'in taşması, Ege'de Kibele ile Atis'in buluşmasıydı bayram gerekçesi.

İslam öncesi çağda Türk toplulukları bahar ve güz gündönümünü biliyor ve bayram olarak kutluyorlardı. Koçagan adlı bahar gündönümü bayramı koçların koyunlara katılması atların çiftleşmesi, otların yeşermesi ve otlaklara çıkış törenlerle kutlanıyordu. Baktıgan adı verilen güz dönümü de bayram olmakla birlikte daha çok kışlağa dönme zamanı olarak kutlanıyordu. Günümüzde Yakutlar ve Sibiry'a'da yaşayan diğer Türk halkları güz ve bahar dönümlerini bayram olarak kutlamaktadırlar.

Bahar bayramı Eski Anadolu'nun da Perslerin de, Hintlerin de bildiği ve kutladığı bir bayram dönemidir. Çatal-

höyük'te M.Ö 6000 yıllarına ait olduğu düşünülen duvar resminde yer alan ve boğa tanrının karşısında eğlenen insanları tasvir eden resim muhtemelen bereketli bir hasat mevsiminin anısına çizilmişti. Firdevsi Şehname'sinde Ahura Mazda ve Ehrimen adlı mitolojik karakterlerle baharın gelişini ilişkilendiren söylenceleri aktarır. Baharın gelişi Nevruz, Güzün gelişi Mihrican adıyla bayram olarak kabul edilirdi.

Nevruz Farslar gibi Kürtler, Ermeniler, Gürcüler ve bazı Kafkas Halkları tarafından da bilinip kutlanan bir bayram günüydü. Bunun dışında her halkın, her kavim ve kabilenin kendilerine has tören günleri ve bayramları vardı.

Semavi dinlerin hepsi, çeşitli dinsel gerekçelerle inananların bayram yapmasını emreder. İsrailoğulları'nın Mısır'dan çıkışının canlandırıldığı Pesah (hamursuz) bayramının Mısır'daki politeist döneme ait ritüeller içerdiği de dile getirilir. Musa'ya on emrin verilmesi, Kenanilerin hasat bayramının devamı olan Şavuot, Roşha Şanah adı verilen yılbaşı, Babil Sürgününden dönüş gibi olaylar bayram olarak kutlanmaktadır. Bu bayramla-

Bu bayrama Arapça 'İyd-ül Fıtr' adı verilir. Oruç günlerinin bitiminde kutlanan bu bayramda insanlar birbirlerine tatlılar şekerlemeler ikram ettikleri için **Türkiye'de Şeker Bayramı** şeklinde de adlandırılmaktadır.

rın tamamının dinsel törenlerin icrası kadar tarihi olayların hatırasını zihinlerde canlı tutmak gibi bir amacı da vardır.

Hristiyanlıkta kilise ve ekollere göre farklılık arz etmekle birlikte genel olarak İsa'nın doğuşu, öldükten sonra yeniden dirilişi, tövbe günü, azizler günü gibi vesilelerle bayramlar yapılmakta bu bayramlar dini heyecan kadar eğlence de içermektedir.

Bayramlar sevinç ve coşku günleridir

İslam dininde, oruç tutularak, nefsin isteklerini dizginleyerek, dünya zevklerinden belli vakit aralıklarında da olsa uzak durarak geçirilen Ramazan ayından sonra görünen Şevval hilali bayramı ilan eder ve Ramazan boyunca ibadet ederek benliğini arındırma gayreti göstermiş olan insanlar şevval hilali ile birlikte bayram yaşarlar. Bu bayrama Arapça 'İyd-ül Fıtr' adı verilir. Oruç günlerinin bitiminde kutlanan bu bayramda insanlar birbirlerine tatlılar şekerlemeler ikram ettikleri için Türkiye'de Şeker Bayramı şeklinde de adlandırılmaktadır. Üç gün süren bu bayram öncesinde verilmesi gereken fıtır sadakası, zekat gibi ibadetler, çeşitli hayır gayretleri neticesinde fakirlerden haberdar olunur, onların bu bayram vesilesi ile kılık kıyafet, yiyecek, barınak gibi ihtiyaçları ile ilgilenilerek toplumsal mutluluğa katılmaları sağlanır. Bayram geldiğinde bu bayrama mahsus namazın akabinde büyükler, eş, dost, akraba ziyaretleri yapılır. Karşılıklı ziyaretleşmelerde hediyeleşilir. Çocuklar sevindirilir, yaşlıların hatırı gözetilir, kırgın olanlar barışırlar.

Kalabalığın içinde yapayalnız kalmış, akrabalık bağlarını koparmış, çekirdek aile oluşturmuş, başkalarından bağımsız oldukça huzuru bulacağını sanan modern insan için bayram, yalnızlığını unutacağı bir köşede birkaç günlük tatil yapmaktan öte anlam taşımıyor sanki. **Oysa sevinci yaydıkça, başkalarını hayatımıza aldıkça, paylaştıkça artıyor yaşama sevinci denilen şey.**

İkinci bayram ise Hazreti İbrahim'in Tanrı'ya kurban vermek istediği evladının yerine bir koçun kabul edilmesini yad eden ve Arapça İyd-ül Adha olarak isimlendirilen Kurban Bayramıdır. Bu iki bayram gelenek değil, dini rükündür. Hicri takvimin son ayı olan Zilhicce'nin onunda başlayan ve dört gün süren bu bayramda İbrahim misal, Rabbe kurban sunulur. Bu kurbanın eti ihtiyaç sahiplerine dağıtılır ve sevincin, mutluluğun tüm cemiyete yayılması sağlanmaya çalışılır.

Bayramlar genel anlamına uygun şekliyle mutluluğun topluca yaşandığı ve paylaşıldığı günler olarak yaşamakla birlikte her toplumda farklı uygulamalar da geliştirilmiştir. Anlamına ters düşmemek kaydı ile insanlar sevinçlerini farklı şekillerde göstermiş, ellerindeki farklı

şekillerde paylaşmışlardır. Bu da bayram geleneklerini oluşturmuştur.

Osmanlı Döneminde başkent İstanbul'da yaşanan bayramlar şehirli bir İslam toplumunun bayram algısını ve uygulamasını ortaya koyması açısından ilginç örnekler içermektedir. Döneme ilişkin hatıralardan anlaşıldığına göre bayramdan günler önce başlayan hazırlıklarla bayram sevincinin yaşanacağı mekanlar titizlikle temizlenir, bayram sevincini arttırmak için hediyeler alınır, ziyafetler tertiplenir, hele çocukların sevinmeleri çok önemsenir, devrin sineması olan seyirlik oyunlara götürülür, 'Hayal' seyrettirilir, panayırlarda unutulmayacak derecede zevkli, heyecanlı zaman geçirmeleri sağlanırdı. İstanbul'un çeşitli semtlerinde kurulan bayram yer-

leri ki en ünlüleri Üsküdar meydanı, Kadırga'daki Cinci meydanı, Eyüp Sultan Camii önü, Fatih Camii avlusu, At pazarı gibi yerlerde kurulurdu. Cepleri harçlıklarla dolu çocuklar buralara koşar, atlıkarıncalara biner, dönme-dolaplardan, salıncaklardan inmez, seyyar satıcı namına dolaşan herkesi ziyaret ederlerdi.

Saraydaki bayram kutlamaları ise farklılık arz eder, saray adetlerinin icabı olan bir dizi ritüel yerine getirilirdi. Muayede merasimi denilen bu törenler için ayrılmış olan Muayede salonuna Osmanlı hanedanının tarihi tahtı yerleştirilir, minderi kırmızı kadife üzerine altın işlemeli bu tahtın önüne paha biçilmez seccadeler seri-

...bayramdan günler önce başlayan hazırlıklarla bayram sevincinin yaşanacağı mekanlar titizlikle temizlenir, bayram sevincini arttırmak için hediyeler alınır, ziyafetler tertiplenir, hele çocukların sevinmeleri çok önemsenir...

li, padişah bu tahta oturur, irade buyurduğu bir görevli tarafından göğüs hizasında tutulan saçak öptürülmek suretiyle bayramlaşma gerçekleşirdi.

İlk bayramlaşma padişahın baş haremi olan kadınefendiyle yapılır. Kadınefendi bugüne has dikilmiş, baştan aşağı altın işlemeli bir elbise ile huzura yalnız olarak girer ve bayram tebriğini bildirirdi. Onun ardından padişah ailesi, akrabalar ve bazı saray görevlileri tebrik bildirirlerdi. Vüzera ve ekabirden hatta şehirliyelerden ve memurlardan bir kısmı da Rikab-ı Hümayun Resmi denilen heyet içinde bulunur ve tebriklerini arz ederlerdi.

Tebrike gelen herkes saraydan hediyelerle dönerdi.

Kalabalığın içinde yapayalnız kalmış, akrabalık bağlarını koparmış, çekirdek aile oluşturmuş, başkalarından bağımsız oldukça huzuru bulacağını sanan modern insan için bayram, yalnızlığını unutacağı bir köşede birkaç günlük tatil yapmaktan öte anlam taşımıyor sanki. Oysa sevinci yaydıkça, başkalarını hayatımıza aldıkça, paylaştıkça artıyor yaşama sevinci denilen şey. Aslında başkalarına muhtaç olduğumuzu fark ettiğimizde katmerleniyor. Şefkate ihtiyacımız var, muhabbete, saygıya, ilgiye ihtiyacımız var. Yalnızlığımız ölçüsünde büyüyor yabansılığımız.

O sebeple bu bayram "uzat ellerini selamlaşalım!" demeli türküde olduğu gibi. ■

1 MİLYONDAN FAZLA Yurtdışı Seçmen 7 Haziran'da Oy Kullandı

7 Haziran Seçimlerinde Oy Kullanan Yurtdışı Seçmen Sayısı 1 Milyon 56 Bini Bulurken, **Seçimlere Katılım Oranı %36.84** olarak gerçekleşti.

Tarihte ilk kez 2014 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde bulundukları ülkelerde oylarını kullanan yurtdışı seçmenler 7 Haziran seçimlerinde de sandığa giderek Türkiye için oylarını kullandılar.

2.8 milyon yurtdışı seçmen 54 ülke 112 temsilcilikte sandık başına gitti. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde 530 bin oy kullanılırken 7 Haziran Genel Seçimlerinde 1 milyon 56 bin seçmen oy kullandı. Yurtdışı seçimlere katılım oranı %36.84 oldu. Seçimler tüm dünyada sorunsuz bir şekilde gerçekleşti ve vatandaşlarımız eskiden olduğu gibi gümrük kapılarına gelme zorunluluğu olmadan en yakın konsolosluk bölgelerine giderek oylarını kolay bir şekilde kullandılar.

54 Ülkede 40 Bin Afiş, 1 Milyon El İlanı Dağıtıldı. Sosyal Medyada 5 Milyon Kişiye Ulaşıldı.

7 Haziran seçimlerinde oy kullanan Yurtdışı seçmen sayısı 1 milyon 56 bini bulurken, seçimlere katılım oranı %36.84 olarak gerçekleşti.

YTB'den 54 Ülkede Tanıtım ve Bilgilendirme Çalışması

2015 Genel Seçimlerine teşvik amacıyla YTB tarafından Avrupa ülkeleri, ABD-Kanada ve Avustralya'da tanıtım çalışmaları gerçekleştirildi.

54 ülkede yürütülen çalışmalar çerçevesinde, 40 bin afiş ve 1 milyon el ilanının dağıtımı yapıldı. Ulusal ve yerel gazetelerde ile televizyon kanallarında ilan ve reklam çalışmaları yürütüldü. Sosyal medya kanalları üzerinden gerçekleştirilen çalışmalarla toplamda 5 milyondan fazla kişiye erişilerek yurtdışı seçimlere yönelik farkındalık oluşturuldu.

YTB ayrıca birçok ülkede seçimi yerinde izleyerek vatandaşlarımızın görüş ve önerilerini dinledi, seçimlerin yurtdışında nasıl seyrettiğini gözlemleyerek bunu bir rapor haline getirdi.

Türkiye İçin Var Mısın?

TRT Türk ile ortaklaşa gerçekleştirilen "Türkiye için var mısın?" isimli televizyon programıyla hem yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın günlük hayatları ekranlara taşındı hem de seçimlere katılım teşvik edildi. Program, Münih, Köln, Berlin (Almanya), Den Haag (Hollanda), Brüksel (Belçika), Strazburg (Fransa), Zürih (İsviçre), Viyana (Avusturya) şehirlerinde gerçekleştirildi. ■

KAYITLI SEÇMEN SAYISI

2.866.979

YURTDIŞI SANDIKLARI

Oy Kullanan Seçmen Sayısı
931.646

Geçerli Oy Sayısı
918.302

Geçersiz Oy sayısı
13.344

Katılım Oranı
%32,50

GÜMRÜK KAPILARI

Oy Kullanan Seçmen Sayısı
124.432

Geçerli Oy Sayısı
123.168

Geçersiz Oy sayısı
1.264

Katılım Oranı
%4,34

TOPLAM

Oy Kullanan Seçmen Sayısı
1.056.078

Geçerli Oy Sayısı
1.041.470

Geçersiz Oy sayısı
14.608

Katılım Oranı
%36,84

ARAKAN MÜSLÜMANLARI

Yazı: Mehmet Özay

Arakan Müslümanları, Myanmar'ın batısında Rakhine Eyaleti'nde yaşayan ve gerek merkezi hükümetin, gerekse bölgedeki Budist halkın ve güvenlik güçlerinin sürekli bir şekilde **baskı ve zulmüne maruz kalan bir etnik grup**. Bununla birlikte, bu etnik yapıyı ülkenin diğer etnik unsurlarından ayıran hususiyetler tarihsel, uluslararası ilişkiler, dini çatışmalar, kültürel izolasyon bağlamları kadar Myanmar'da yaşayan ana grup ile Bangladeş'teki Arakanlılar, Güneydoğu Asya, Arap Coğrafyası gibi bölgelerde yasal veya yasa dışı statüdeki Arakanlı mültecilerin sorunları ve Rakhine Eyaleti'nde ve diasporada liderlik gibi çok çeşitli alanlarda ele alınmayı gerektiriyor.

Türkçe 'Arakan Müslümanları' olarak adlandırdığımız, İngilizce yayınlarda ise 'Rohingya' olarak zikredilen bu kitleye yönelik dünya kamuoyunun ilgisi, genel olarak söylemek gerekirse, bu kitlenin 2012 yılı Haziran ayı başlarından itibaren maruz kaldıkları baskı ve şiddet sonrasında gündeme geldi.

Rakhine Eyaleti'ndeki saldırıların ardından on binlerce Arakanlı Müslüman toplumdaki yalıtılmış şekilde kamplarda zor şartlar altında yaşamak zorunda bırakılırken, binlerce kişi de, herhangi bir küçük olasılıkta soluğu ya Bangladeş'e geçmekte veya son bir umutla teknelerle okyanusa açılarak komşu ülkelere sığınmada aradı. Müslüman bir ülke olmakla birlikte Bangladeş'e göç edenlerin şartlarında pek de bir değişim olmazken, son bir umutla baskı ve korkudan uzak yaşam sürebilecekleri bir yer bulmak amacıyla okyanusa açılanlar ise çok daha farklı dramalara maruz kaldıklarına tanık olunuyor.

Arakanlı Müslümanlar göçe zorlanıyor

Bu noktada, Myanmar hükümeti ile Rakhine Eyaleti'nin yönetimini elinde bulunduran Budist kitle Arakanlılara bu zulmü ve şiddeti niçin maruz görüyor sorusu sorulmalı. Bu baskı ve zulümlere neden, Barma/Bama adı verilen, genelde ise Burmalı olarak bilinen etnik çoğunluğun hakimiyetindeki merkezi hükümetin Arakanlıları ülkenin diğer etnik grupları ile aynı statüde kabul etmesi geliyor. Bu siyasi yaklaşımın gerekçesini ise, 1982 yılında çıkarılan yasada Arakanlıların vatandaşlık haklarından mağdur bırakılmaları oluşturuyor. O yıllardan bugüne çeşitli baskılara maruz kalan Arakanlılar, başta Bangladeş olmak üzere bölge ülkelerine göç etmek ile Arakan topraklarında yönetimi elinde tutan Budist Rakhine yönetiminin gündelik yaşamın her alanına sirayet eden tacizleri altında yaşama seçeneğine maruz bırakılıyor.

Bu çerçevede, bir süredir gündemde inişli çıkışlı bir şekilde yer alan Arakan Müslümanları sorununa, çok yönlülüğü ile dikkat çekmekte fayda var. Bunun en son göstergesi, Mayıs ayı içerisinde binlerce Arakanlının onlarca tekne içerisinde tüm imkânsızlıklarla okyanus sularında mağdur bırakılması oldu. Bu son gelişmenin müsebbibi olarak, başta yetkililer olmak üzere bazı çevreler 'insan kaçakçılarını' işaret ederken, burada çok açık bir mani-

pülasyon olduğunu da fark etmek gerekiyor. Bu çerçevede, Mayıs ayı boyunca Tayland, Malezya ve Endonezya sahilinde karaya çıkmaya çalışan binlerce Arakanlı'nın dramı, hiç kuşku yok ki, sıradan bir tekrar olmanın ötesinde anlam taşıyor. Bugüne kadar, hayata tutunma adına, birkaç tekneyle gene yukarıda adı geçen ülke sahilllerinde -örneğin 2008 yılı Aralık, 2009 yılı Şubat ve 2013 yılı Temmuz ayında Endonezya'nın Açe Eyaleti'nin değişik noktalarında- karaya çıkmayı başaran kitlelere rastlamıştık. Bugünse çok daha büyük sayılarda Arakanlının maruz kaldığı aynı dramın bir başka versiyonu gündeme gelirken, ASEAN üyesi ülkelerin resmi makamlarının bu mağdur kitleyi uluslararası kamuoyu önünde bu denli açık bir şekilde dışlayıcı yaklaşımlarına belki de ilk kez tanık olundu. Söz konusu bu ülkeler bu politikalarını 'ulusal güvenlik' bağlamında değerlendirerek meşrulaştırma çabası sergilerken, özellikle Malezya ve Endonezya gibi halkının kahir ekseriyeti Müslüman olan ülkelerin Arakan sorununa kendilerini yabancılaştırmakla kalmıyorlar, aynı zamanda neredeyse bölgedeki her ülkede rastlanan temel 'haklar' konusunun göz ardı edilmesine katkıda bulunuyorlar.

Kadın, çocuk ve yaşlıların da olduğu binlerce kişi göz göre göre ölüme sürükleniyor

Söz konusu bu ülkelerin aralarında kadın, çocuk ve yaşlıların da olduğu binlerce kişiyi göz göre göre ölüme sürüklercesine yeniden okyanusa göndermelerine uluslararası çevrelerin tepkilerinin devam ettiği bir ortamda, bir süredir dikkat çekmeye çalıştığımız çarpıcı gerçek, yani insan kaçakçılarının varlığının delili olan toplu me-

zarlar, Tayland ve Malezya'da birer birer ortaya çıkmaya başladı. Bu durum, Arakanlı Müslümanlar sorununun sadece Myanmar Devleti'nin sorumluluğunda olmadığını aksine, başta ASEAN üye ülkeleri olmak üzere dünya kamuoyunun bunda pay sahibi olduğunu bir kez daha açık ve net bir şekilde ortaya koydu.

Bu noktaya nasıl geldiğini anlamak için, sadece 2012 yılı Haziran ayı başlarında Arakan Eyaleti'nde Myanmarlı güvenlik güçlerinin aktif/pasif desteği altındaki Budist grupların Müslümanların canlarına, mallarına yönelik saldırıları sebep olmuştur demek sonuç veremeyecektir.

Yukarıda dile getirilen son örnekte olduğu üzere, söz konusu bu etnik yapının mağduriyetine delil mahiyetindeki gelişmeler birbiri ardı sıra tekrar ederken, soruna kalıcı çözüm bulmak için harekete geçmesi beklenen iç, bölgesel ve uluslararası çevrelerin yeterince etkili olmayan çabaları olduğunu ve bu çabalarında somut ve kalıcı bir politikaya evrilemediği görülüyor.

Ne Arakan etnik toplumunun sınırları içinde yaşadığı Myanmar, ne de Myanmar'ın üyesi olduğu ASEAN'dan çözüm mahiyetinde bir gelişmeye tanık olunuyor. Myanmar'da 2011 yılında eski general Thein Sein liderliğinde sivil yönetimin iş başına geçmesi, ülkenin reform dönemine girdiği imajıyla algılanmasına neden oldu. 20. yüzyıl boyunca dış dünyaya kapalı bir rejim olan Myanmar'ın kapılarını birden uluslararası çevrelere açmasının yolu olarak görülen bu yönetim değişikliği, aslında Suu Kyi'nin başkanı olduğu Ulusal Demokrasi Birliği (NLD)'nin 2010 yılındaki seçimleri boykot etmesi sonunda ortaya çıkan ve tıpkı 1990'daki seçimlerin akabinde olduğu gibi, ordu destekli bir yönetimin iş başına gelmesi anlamı taşıyordu. Bu süreçte Thein Sein doğudan batıya pek çok ülke liderini ağırlarken, kendisi de çeşitli ülkelere önemli ziyaretlerde bulundu. Ancak Myanmar yönetiminin adına reform denilen bu süreçte önceliği iç barışın sağlanması hususuna ayırması beklenirken, hayal kırıklığına yol açacak denli zaafiyet göstererek, Batı'dan gelen şu veya bu şekilde tepkilere ve yönlendirmelere dayalı bir anlayışla iç siyaseti idare etmeye çalıştı. Bu anlamda, sadece Arakan sorunu değil, ülkenin sınır boylarındaki coğrafyada yaşam süren Shan, Kachin, Karen gibi onlarca etnik yapıyla olan siyasi ve askeri anlaşmazlıklar ve çatışmalar tüm barış ve uzlaş girişimlerine rağmen, zikredilen etnik yapıları tatmin edecek bir boyuta gelmediği gibi, bu yıl sonunda yapılması planlanan genel seçimler öncesinde sorunların sürüncemede bırakıldığı izlenimi veriyor.

Üçüncü safhada, insan hakları, özgürlükler, vb. liberal-demokrasi kavramlarıyla meseleye yaklaşan Batı eksensli uluslararası kuruluşlar ve Batılı hükümetlerin girişimlerinin de Myanmar hükümeti nezdinde karşılık bulduğunu söyleyemiyoruz. Kaldı ki, Batılı unsurların Myanmar'a ilgisinde, sözde reform dönemine destek ve bu bağlamda 'haklar' noktasındaki çıkışından başka, Myanmar'ın sahip olduğu Çin, Hindistan ve Güneydoğu Asya'nın kesişme noktasında yer alışından mütevellit jeo-stratejik ve jeo-ekonomik konumu, geniş coğrafyası, kayda değer nüfus yapısı gibi son derece cazip özellikleriyle ve bunlara erişim yollarını harekete geçirme seçeneğiyle ilgilenmesi, süreçte lobi çalışmalarının ikincisi yönünde ortaya konduğu ve mevcut sorunu görmezden gelecek açılımlara kapı araladığına dikkat çekmek ge-

Rakhine Eyaleti'ndeki saldırıların ardından on binlerce Arakanlı Müslüman toplumdaki yalıtılmış şekilde kamplarda zor şartlar altında yaşamak zorunda bırakılırken, binlerce kişi de, **herhangi bir küçük olasılıkta soluğu ya Bangladeş'e geçmekte veya son bir umutla teknelerle okyanusa açılarak komşu ülkelere sığınmada aradı.**

rekir. Bu noktada, Japonya'dan ABD'ye, Almanya'dan Avustralya'ya kadar değişik ülkelerin Myanmar hükümetiyle yakın geçmişe kadar dondurulmuş olan ilişkileri yeniden başlatmaları dikkat çekicidir. Bu çerçevede, Almanya'nın Myanmar'ın borçlarını sıfırlaması, diğer ülkelerin de ekonomik yardım, teşvik ve yatırımlarla başkent Nay Pyi Daw'daki yarı-sivil yönetim çevrelerinde bir 'iç-güven' tesis ettiğine kuşku yok. Haklar mı, ekonomik kazanımlar mı ikileminde ilgili ülkelerin haklar meselesini gerektiğinde masaya yatırdıkları söylenemez. Bunun en açık göstergelerinden biri, çeşitli insan hakları örgütlerinin Myanmarla ilgili raporlarında, henüz ülkede 'reform' denilen sürecin kayda değer bir başarı kazanmadığına yaptıkları vurgu dikkat çekicidir.

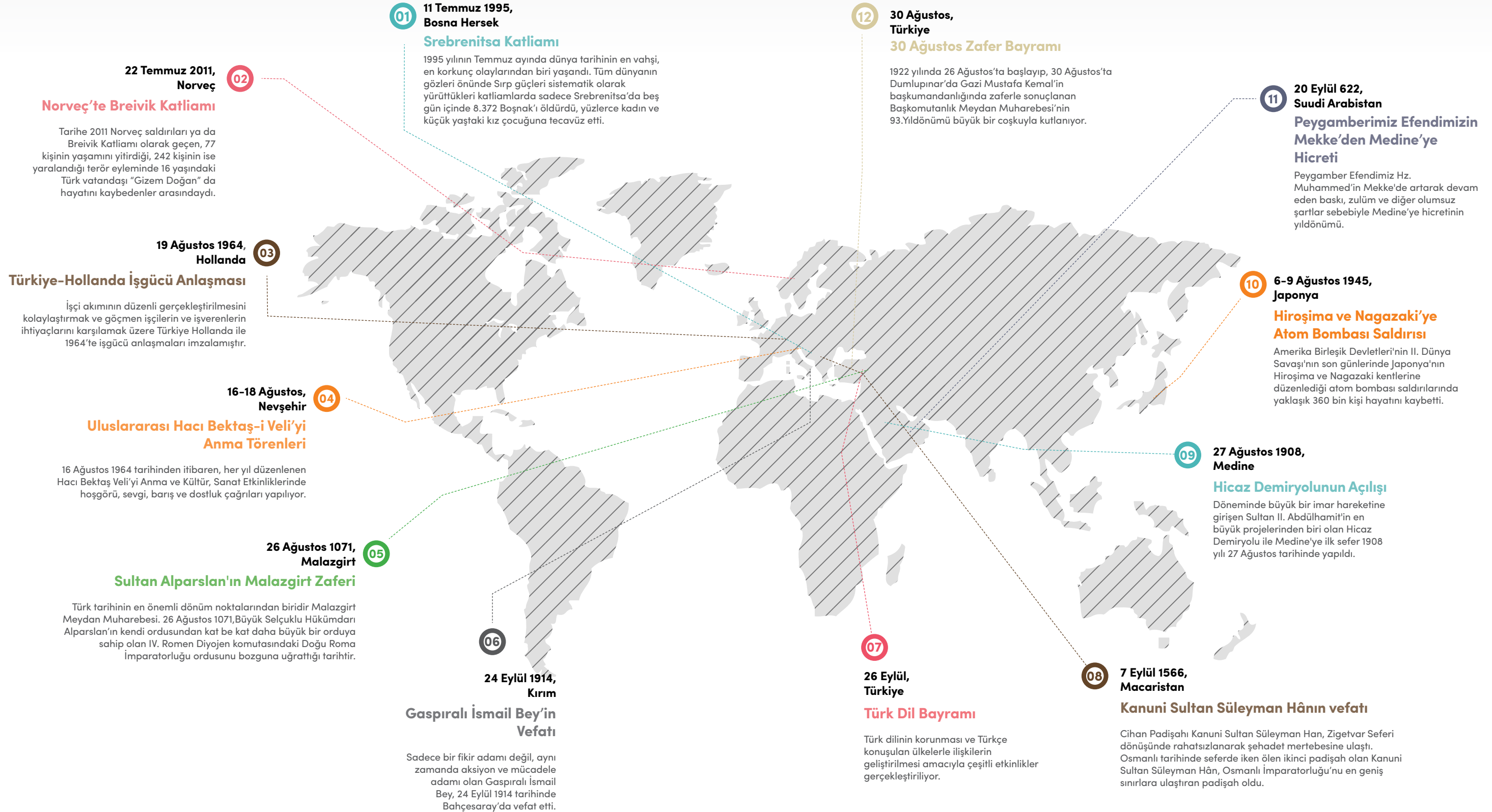
Ne Yapılması Gerekir?

Bu genel değerlendirmenin ardından bundan sonra ne yapılması gerekiyor sorusuyla yüzleşmek gerekiyor. Yukarıda dile getirdiğimiz Arakanlılar arasındaki liderlik problemi/yoksunluğu bir an önce halledilmesi gereken bir mahiyet arz ediyor. Kendi haklarını savunmadan yoksun bir etnik yapının, bölge ve uluslararası çevrelerin sergiledikleri tüm empatiye karşın insan hak ve özgürlükleri ve barıştan nasiplerini almaları beklentiden öte bir anlam taşımayacaktır.

Geçmişte Myanmar'ı üyeliğe alıp almama konusunda ve dönem başkanlığı verilip verilmemesi konusunda büyük çekinceler yaşamış olan ASEAN ilk etapta Arakan sorunuyla yüzleşmesi gereken bir yapı görünümünde. Öyle ki, Arakan sorunu ne zaman gündeme gelse, çözüm konusunda atıf yapılan kurumların başında ASEAN geliyor. Bu anlamda, Myanmar'ın tüm çekincelere rağmen, 2014 yılında ASEAN dönem başkanlığını üstlenmesiyle, bazı çevrelerde yeniden ümitlerin oluşmasına neden

olmuştu. Ancak resmi görüşmeleri 'yöneten' Myanmar hükümetinden Arakan konusu başta olmak üzere ülkenin 'iç sorunlarına' müdahale ettirmeme yaklaşımı nihayetinde hakim oldu. Burada sadece sorunu Myanmar yönetimiyle sınırlandırmak da hatalı olacaktır. Çünkü Myanmar hükümeti de, ASEAN'da belirlenen kuralları uygulamayı kendine amaç edinmiş bir görünüm çiziyor.

İçinde bulunduğumuz 2015 yılı dönem başkanlığını yürüten Malezya Başbakanı Necib bin Razak'ın geçen yıldan bu yana gündeme getirmeye çalıştığı 'insan merkezli ASEAN' modeli, aslında yeni bir söylem de değil. ASEAN Sözleşmesi'nde yer alan bir maddeye binaen Sayın Başbakan'ın gündeme getirdiği bu yaklaşım, yıl ortasına gelmesine rağmen, birlik içerisinde sivil yapılaşmanın yolunu açacak politikalar geliştirilmesine elverecek bir yönelim almış değil. Haddi zatında, bizzat Malezya yönetimi başta olmak üzere, bölge ülkelerinin Arakanlı göçmenleri taşıyan tekneler sorununa yaklaşımlarında 'insan merkezlilikten' söz etmek mümkün değil. Paranın, metanın serbestçe dolaşıma açık olduğu; bu anlamda ticari rekabeti engellemeye, yatırımları kösteklemeye yönelik politikalara nasıl müdahale edilebiliyorsa, 21. yüzyılda temel insan haklarını ortadan kaldıracak zulümlere de hiç bir ülkenin ve halkın göz yumması mümkün değildir. Myanmar, bugünlerde yıl sonuna doğru yapılması beklenen genel seçimlere hazırlanıyor. Seçim hazırlığı, süreci ve sonrasındaki gelişmeler, sadece başta Arakanlılar olmak üzere ülkedeki tüm etnik azınlıklara siyasi, kültürel ve dini haklarını tanıma konusunda Myanmar hükümeti için bir sınav değil. Bundan da öte, en azından ekonomik çıkarlar noktasında çeşitli vaatlerle Myanmar hükümetiyle aynı masa etrafında yer alan ASEAN ve Batılı çevrelerin de dahil olduğu bir süreç söz konusu olduğuna göre, tüm bu bölgesel ve uluslararası yapılar da benzer bir sınavdan geçeceklerine kuşku yok. ■

ŞU ENTEGRASYON DEDİKLERİ...

Yıl 1982... En acıklı gurbet şarkılarından biridir “Alamanya Berbadı”... Zehir gibi dökülür sözler Cem Karaca’nın ağzından...

*Hisar suyu buz kesmiş diş vurmadayım
Diş vurmadayım da babooy, berbat haldayım
Bizim elin boranına selamım söyle
Alamanya soğuşunda berbat haldayım*

...

*Entegrasyon dedikleri
Beni benden almak ise
Beni benden almayın dost
Benden Alman olamaz ki*

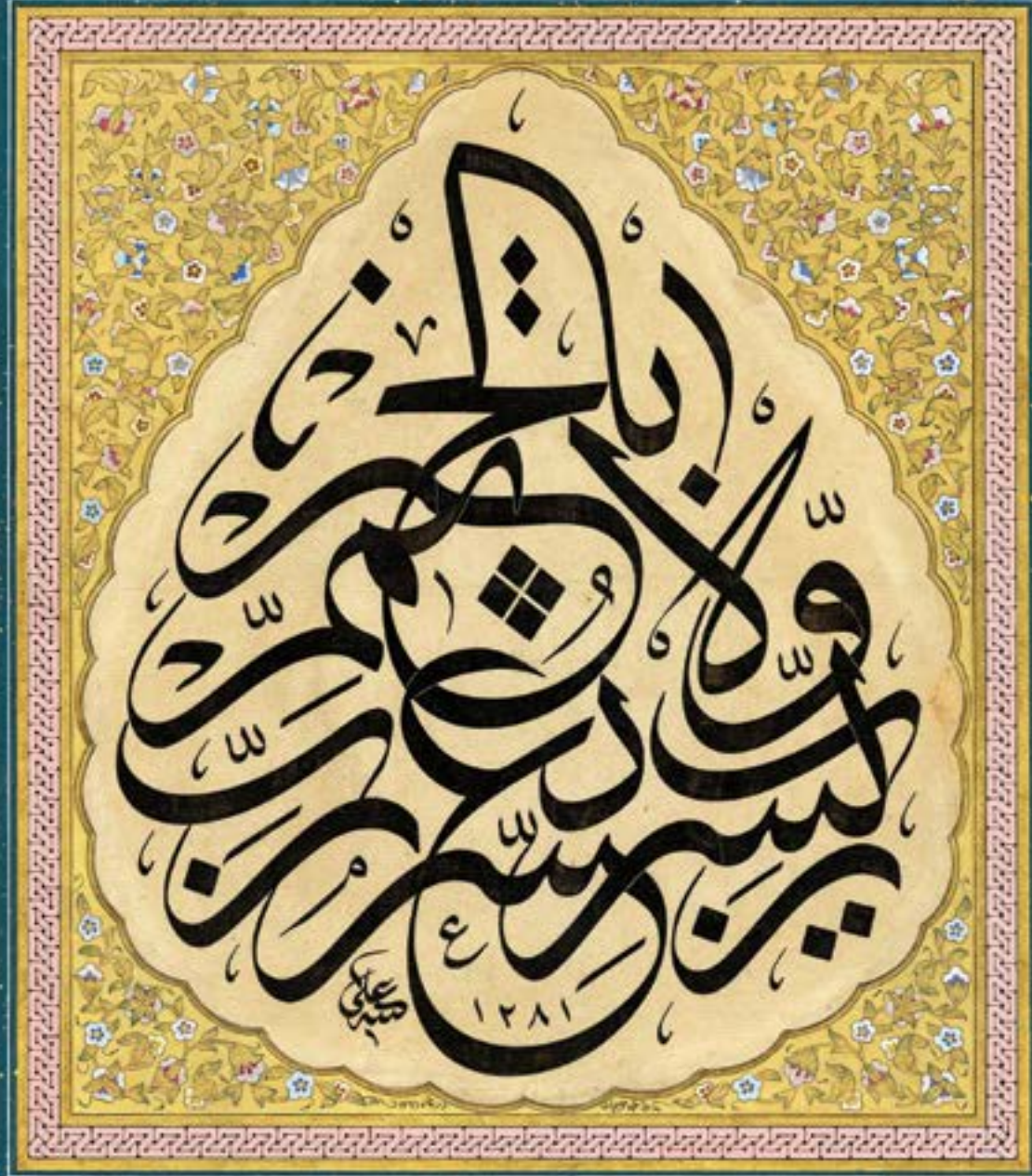

Şarkıyı Dinlemek için
Yandaki QR kodu cep
telefonunuzdan okutunuz.

12 Eylül 1980 darbe döneminin yasaklı sanatçılarından biriydi Cem Karaca. Hakkında soruşturmalar başlatıldı, davalar açıldı. Bu yüzden turne için gittiği Almanya’dan dönemedi. Nihayet vatandaşlıktan da çıkarılınca 6 yıl yurtdışında yaşamak zorunda kaldı. Vatan özlemi öylesine kavurmuştu ki yüreğini bu dönemde söylediği şarkılar birer ağıta dönüşmüştü adeta.

Cem Karaca, bu süre zarfında 1982 yılında “Bekle Beni” albümünü yayınladı. 1984’te ise “Çok Yorgunum” isimli şarkının dışında tüm şarkıları Almanca olan “Die Kanaken” isimli albümünü yayınladı. Albüm, 60’lı yıllarla birlikte Almanya’ya göç eden Türklerin yaşadıkları zorluklara, ağır çalışma şartlarına ve uyum sorunlarına dikkat çekiyordu ve tabii ki vatan özlemine...

Çiçek Derman'ın
bezemesini yaptığı bir levha

TEZHİP

SANATINA GENEL BİR BAKIŞ

Yazı: Prof. Dr. F.Çiçek DERMAN

Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fak. E. Öğretim Üyesi /Müzehhibe

“

Sanat, tabiatın içinde ezelden vardır, ama gizlidir, herkes tarafından ilk bakışta görülemez. İşte bu gizli güzelliği fark edip ortaya çıkartan ve herkes tarafından görünür hâle getiren kişiye sanatkâr diyoruz. Sanatkâr yoktan vâar etmez, aslında vâar olanı ortaya çıkartır. Yaratmaz, aksettirir. Tezhip sanatında da ayna vazifesini gören sanatkâra **müzehhip** denir.

Arapça'da "altınlamak" mânâsına gelen tezhip kelimesi, ezilerek fırçayla sürülecek hâle getirilmiş olan varak altın ve muhtelif renklerin kullanılmasıyla gerçekleştirilen, parlak ve cazip bir kitap sanatıdır. Asıl malzemesi olan altın ve ona yakışan renklerin desen içinde dağılımı önemlidir. Tarihte, tezhip için kullanılan boyalar, toprak boyalardır. Bu cisimli boyalar **dest-seng** (=el taşı) denilen mermer taşıyla sulu ortamda ezilip arapzamlı eriyiğiyle karıştırılarak kullanılırdı. Bu boyaların özelliği, üzerinden asırlar geçse de aynı parlaklık ve canlılıkla renklerini korumalarıdır. Tezhip sanatında kullanılan yegâne âlet, yazılı kaynaklarda ismi kılalemler olarak geçen fırçadır.

”

Altın devrini, II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim, Kanunî Sultan Süleyman ve Sultan III. Murad'ın saltanat yıllarında yaşayan tezhip sanatı maalesef bu ihtişamlı devrini sonraki asırlarda devam ettirememiştir.

Tezhip sanatında kullanılan motifler, üslûplaştırılmış bitki ve hayvan asıllıdır. Bu motifler, sanatkâr tarafından gerçekçi bir bakışla tabiattan alınıp esas çizgileri korunarak teferruatı atılmış; buna şahsî zevk ve görüşler de katılarak çizimi tamamlanmıştır. *Üslûplaştırma* veya *üslûba çekme* adı verilen bu yol sâyesinde ne tabiat kopya edilmiş, ne de tamamen zıddı olan şekiller ortaya çıkarılmıştır.

Tarih içinde tezhip sanatı, inişli çıkışlı bir çizgide, kâh gelişme, kâh gerileme dönemleri yaşamıştır. Kısaca bu dönemleri inceleyerek, İstanbul'un fethiyle kazanılan ruh yapısı, tezhip sanatında yeni bir canlılık meydana getirmiştir. *Güzel sanatlara merakı* bulunan ve kitaba verdiği ehemmiyet bilinen Fatih Sultan Mehmed (saltanatı:1451-1481) Topkapı Sarayı'nda bir *nakkâşhane* kurdurup buraya *sernakkaş* olarak Özbek asıllı Baba Nakkaş'ı tayin etmiştir. Tarihte tezhip sanatı, tek bir kişinin elinden çıkmazdı. Birçok sanatkârın toplu olarak eser verdikleri nakkaşhane, aynı zamanda bir tatbikat mektebiydi. Burada, usta, kalfa ve

çırak seviyesindeki kişiler bir arada bulunurlardı. Farklı üsluplarda çalışan sanatkârları aynı mekânda birleştiren nakkaşhane, 15. yüzyıldan itibaren değişik coğrafyalardan gelen sanatkârlarla daha da zenginleşmiştir. Ortak zevkin mahsulü olarak Babanakkaş, Karamemi, Sazyolu, Atâ yolu vbg. yeni üslûplar ortaya çıkmıştır. Altın devrini, II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim, Kanunî Sultan Süleyman ve Sultan III. Murad'ın saltanat yıllarında yaşayan tezhip sanatı (Resim.1), maalesef bu ihtişamlı devrini sonraki asırlarda devam ettirememiştir.

17. yüzyılda tezhip sanatı, geçen yüzyıldan gelen kuvvetle, ilk yarısını neredeyse aynı mükemmellikte sürdürmüş, ancak ikinci yarıdan sonra düşüş başlamıştır. Asrın ikinci yarısında yapılan bezemelerde, motiflerde, işçilikte ve kullanılan renklerde görülen bozulma zamanla artarak devam etmiştir.

Tesir almak, etkilenmek, eğer dikkatle ve zaman içinde, deneyerek yapılırsa, neticesi muhteşem olur. Ancak, deneme ve eleme safhası olmadan, ne görüldüyse aynen ve birebir kopya edilerek sanatımızda uygulanması, tezhip sanatının kendine has özelliklerini ve güzelliklerini yok etmiştir. Nitekim müzehhiplerimiz 18.yy'dan itibaren tesirinde kaldıkları barok, rokoko ve ampir üslûplarını, Türk zevkiyle birleştirerek sanata zenginlik kazandırmaya çalışmışlarsa da başarılı olamamışlardır.

Müzehhiplerin, her sene İstanbul Okmeydanı'nda Atıcılar (Okçular) Tekkesi'nde yapılan merasimle öğrencilerine icazet verdikleri bilinmektedir. Bu icazet merasimine, devrin ileri gelen sanatkârları ve müzehhipleri de davet edilir ve icazet alacak şahsın eserleri elden ele dolaşarak onların da görüşleri alınır. Bu merasim sonrası aday, başarılı bulunursa yeni hazırladığı eserlere imza koymak hakkını elde ederdi. Bu gelenek, titizlikle korunmuş ve uzun yıllar ciddiyetle uygulanmıştır.

Minyatür özelliği taşıyan çiçek resimlerinin 18. asırda ayrı bir yeri olduğu bilinir. Tam sayfayı dolduran, çoğunlukla tek olarak işlenen bu çiçek resimleri albümler hâlinde hazırlanırdı. Bunlardan en meşhur olanı, âdeta yaşadığı yüzyıla damgasını vuran büyük sanatkâr, Üsküdarlı Rukanî Ali Çelebi'dir. 1718-1763 seneleri arasında eserler verdiği görülmüştür. Bugün Topkapı Sarayı Müzesi'nde muhafaza edilen ve Sultan III. Mustafa için Ali Çelebi'nin hazırladığı rukanî yazı altlığı, şaheser bir ör-

Minyatür özelliği taşıyan çiçek resimlerinin 18. asırda ayrı bir yeri olduğu bilinir. Bunlardan en meşhur olanı, âdeta yaşadığı yüzyıla damgasını vuran büyük sanatkâr, Üsküdarlı Rukanî Ali Çelebi'dir. Bugün Topkapı Sarayı Müzesi'nde muhafaza edilen ve Sultan III. Mustafa için Ali Çelebi'nin hazırladığı rukanî yazı altlığı, şaheser bir örnektir

Ali Üsküdarî'nin, Sultan III. Mustafa için hazırladığı 1758 tarihli yazı altlığı.

16. asır tezhibiyle muhteşem bir serlevha bezemesi.

Çiçek ressamı olarak tanınan bu devrin diğer sanatkârlarından biri de Abdullah Buhârî'dir. Eserlerini, 1735-1745 yılları arasında verdiği, imzalı ve tarihli olanlarından anlaşılmaktadır. Abdullah Buhârî, daha ziyade tek çiçek çalışmıştır.

Abdullah Buhârî
imzalı ve 1733 tarihli çiçek minyatürü.

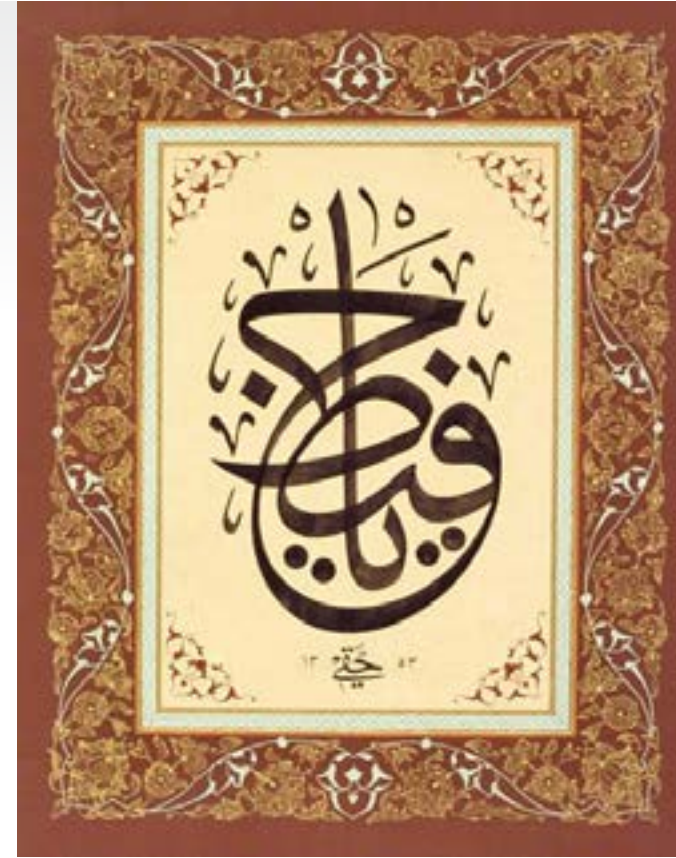
nektir (Resim.2). Çiçek ressamı olarak tanınan bu devrin diğer sanatkârlarından biri de Abdullah Buhârî'dir. Eserlerini, 1735-1745 yılları arasında verdiği, imzalı ve tarihli olanlarından anlaşılmaktadır. Abdullah Buhârî, daha ziyade tek çiçek çalışmıştır (Resim.3).

19. yüzyıl İstanbul'unda yaşayan ve eser verip öğrenci yetiştiren sanatkârlar içinde en önemlisi Hezargradî-zade Ahmed Ataullah Efendi'dir. 18. asrın ikinci yarısıyla 19. asrın ilk yarısında yaşayan Ahmed Ataullah Efendi, rokoko üslubunu Osmanlı-Türk karakteriyle yoğunlaşarak imkânların elverdiğince mahallî hâle getirmeye çalışmış bir müzehhibimiz olup aynı zamanda güzide talebeler yetiştirmiştir.

Bu asra kadar yapılan tezhiplerde, hat daima birinci derecede yer almış ve ona uygun çizilen desenlerle bezeme ikinci derecede kalmıştır. Gaye, yazının güzelliğine güzellik katmak iken, bu anlayış 19. asra elindiğinde kaybolmuştur. Rokoko tarzında yazıdan önce tezhip dikkat çeker. Yazı, bezemenin ağırlığı altında ezilip âdeta yok olmuştur. Sultan II. Mahmud'un 1826 tarihinden sonra gayrimüslim tebaaya da nakkaşlık hakkını vermesiyle, sanatımızda görülen bu bozulma artmıştır.

19. asırda sanatkârlar, İstanbul'un Vezneciler semtinde "Müzehhipler Çarşısı" olarak adlandırılan yerdeki dükkânlarında bir veya iki çırağı ile eser verirlerdi. Dolayısıyla eserler belirli sanatkârların elinden çıktığı için, imza atılmaya başlanmış ve müzehhipleri tanıma imkânı doğmuştur. O devrin meşhur hattatlarının bu dükkânlara yazı verdikleri ve bu mekânların o günlerin sanat zevk ve görüşlerinin konuşulduğu, tartışıldığı yerler olduğu bilinmektedir.

Geleneğe bağlı sanatlarımızın günümüze kadar devamında en büyük hizmet, 20 Mayıs 1915 tarihinde kurulan Medresetü'l-Hattâfîn tarafından verilmiştir. Hat, tezhip, cild, minyatür, ebrû ve âharin yeni nesillere öğretilmesi gâyesiyle açılan bu feyizli ocakta, devrin değerli hocaları vazife almışlar ve resmî okullarda öğretilmeye başlanınca devlet memuru olan hocalara maaş bağlanmıştır. Medresetü'l-Hattâfîn, 1929'dan itibaren Şark Tezyînî Sanatlar Mektebi adını almış, 1936 yılında ise Güzel Sanatlar Akademisi bünyesine, *Türk Tezyînî Sanatlar Şûbesi* adıyla dahil edilmiştir.

Çiçek Derman'ın
fırçasıyla bir tezhibli levha

Tezhip sanatını en güzel ifade eden deyim şüphesiz "iğ-neyle kuyu kazmak"tır. Bu öyle bir iştir ki, sanatına senerlerini vermiş bir usta da, birkaç senelik yeni müzehhip de iyi netice almak için eserine aynı dikkati ve zamanı harcamak zorundadır. "Çalakalem" tabirinden ilham alınarak söylenilen "çalafırça tezhip" hemen kendini belli eder ve hiç hata affetmez.

Gelenekli sanatların tarihinde talebenin şahsen hocasına ücret ödeme âdeti yoktur. Bu hassasiyet, uzun yıllar hoca-talebe zincirinin kopmadan muhabbetle devamını sağlamıştır. Çünkü hocasına karşı borçlanan kişi, kendinden sonraki nesle sanatını ücretsiz öğretmek hocasına olan borcunu ödemeye çalışır. Gelenekli sanat ehline göre: "Eser satılır, ama sanat satılmaz".

Günümüzde ise, tezhip sanatı birçok Üniversitenin bünyesinde açılan yeni bölümlerde gençlere öğretilmekte, 16. asrın ilhamıyla ve günümüz anlayışıyla en güzel şekilde yaşatılmasına gayret gösterilmektedir. Milletlerarası tezhip yarışmalarında dereceye giren Türk gençlerinin başarısı, bu sanatın doğru yolda olduğunu göstermektedir. ■

Derman
çalışma masasında,
elinde fırçasıyla...

Prof. Dr. FATMA ÇİÇEK DERMAN

1945 yılında Ankara'da doğdu. İstanbul Kız Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'nden mezun olan Derman, 1985'ten 2012 yılına kadar Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde öğretim üyeliği yaptı. Fakülte Dekanlığı, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü ve Tezhip-Minyatür Ana Sanat Dalı kurucu başkanlıklarını üstlendi.

Yüzü aşkın makalesi ve Dr. İnci A. Birol'la beraber hazırladıkları "Türk Tezyînî Sanatlarında Motifler", Prof. Uğur Derman'la birlikte "Kadiasker Mustafa İzzet Efendi Hilyesi" ve 2013 yılında kaleme aldığı "Rikkat Kunt Hoca Hanım" isimli kitapları vardır.

Tezhip sanatını usta-çırak usulüyle, Dr. Süheyl Ünver, Muhsin Demironat ve Rikkat Kunt'dan öğrenerek 1982 yılında icâzete hak kazanmıştır. 1976'dan başlayarak 24 sene, fahrî olarak Kubbealtı Nakışhânesi'nde tezhip hocalığında bulundu. İlk şahsî sergisini 1987 yılında, Kanuni Sultan Süleyman Sergisi kapsamında Chicago'da açan Derman'ın farklı yıllarda hazırladığı; yurtdışı ve çeşitli yurtiçi şahsî ve karma sergileri olmuştur.

Kültür Bakanlığı tarafından düzenlenen Devlet Türk Süsleme Sanatları Seçici Kurulu'nda 1990 tarihinden itibaren yer alan Prof. Dr. Çiçek Derman, Japonya'da Türk Yılı olarak ilan edilen 2003 senesinde eşi Uğur Derman'la birlikte East Asia (Toua) Üniversitesi tarafından davet edilmiş, burada sergi ve konferanslarla sanatlarını tanıtmışlardır.

Tezhip dalında, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı 2012 yılı Kültür ve Sanat Büyük Ödülüne, 2013 yılında da 7.TASAM Stratejik Vizyon Ödülüne layık görülen Çiçek Derman'ın üç oğlu ve üç torunu vardır.

FİLİSTİN

İnanç, Kültür, Medeniyet

Yazı: M. Mustafa Kulu

Filistin

Filistin peygamberler toprağıdır. **Müslümanların ilk kiblesi olan Mescidi Aksa buradadır.** Filistin'in Müslümanlar açısından ayrı bir önemi, ayrı bir yeri vardır. Müslümanlar, tarih boyunca bu toprakları kutsal topraklar olarak görmüştür. **Bu yüzdendir ki bugün yaşadığımız Filistin meselesi sadece bölge insanının değil tüm Müslümanların meselesi olmuştur.** Dolayısıyla bugün her anlamda sürdürülen Filistin davasını sadece bir toprak meselesi olarak görmemek gerekir, Filistin aynı zamanda bir inanç davasıdır.

Filistin hakkında bir haber okuduktan veya buraya bir ziyaret gerçekleştirmeye karar verdikten sonra, internete arama yapmaya karar verince her dilde binlerce sonuçla karşılaşılmasına şaşırılmamak gerektir. Filistin, buraya göç eden Filist kavminden türemiş olup MÖ 12. yüzyıldan sonra kullanılmaya başlanmıştır. Filistin kelimesinin sonundaki -tin eki, Türkçede de yer alan yer adı yapmak için özel ismin sonuna getirilen -istan yapım ekine benzetilebilir. Bundan dolayı olsa gerek, 1803 yılında Osmanlı Devleti'nde basılarak yayınlan Atlası Cedid'de bu bölgenin adı Fransızcadan Felastan olarak çevrilmiştir.

Roma imparatorluğunun burayı işgal etmesiyle, Yahudiya ismi yerine Filistin adı kullanılmaya başlanmıştır. Bu bölgenin Müslüman hâkimiyetine girmesi ile Eme-

vilerin başkentinin bulunduğu Şam'a yakınlığından (218 km) dolayı bu bölge Bilad-i Şam vilayetine bağlanmıştır. Benzer şekilde Osmanlı Devleti de Filistin'i, Şam'a bağlı Kudüs, Gazze, Nablus ve Safed olmak üzere dört sancağa ayırarak uzun bir süre yönetmiştir. Eyalet sistemin değişmesiyle bugünkü Filistin'in kuzey kesimleri Beyrut vilayetine bağlanırken, güney kesimleri Kudüs mutasarrıflığı altında yönetilmiştir.

İngilizlerin Sykes-Picot Anlaşması ile birlikte Şam (Suriye) ve Kudüs (Filistin) ayırmaları üzerine bu bölgeye tekrar antik isimlerini vermişlerdir. Yahudiler, Hristiyanlar ve Müslümanlar için kutsal olan bu bölgenin, bugünkü ulus devlet sistemi içinde sınırlarını çizmek oldukça zordur.

Osmanlı izleri her yerde

Devlet, zayıfladığı dönemlerde bile bu bölgenin stratejik ve dini öneminin farkında olmuştur. **Bu çerçevede Sultan II. Abdülhamit'in Yahudilere toprak satışını yasaklaması önemlidir.** Bu siyasi yaklaşım, o bölgelerde Osmanlı Devleti'nin ve Türkiye Cumhuriyeti'nin sevilmesinin en önemli nedenidir.

Türkiye'nin üstünde bulunduğu bu bölgenin, Filistin bölgesine veya özelde Kudüs'e ilgileri yeni değildir. Unutulmamalıdır ki Ankara'nın Hakkari'ye (1.294) uzaklığı ile Kudüs'e uzaklığı karayolu ile birbirine çok yakındır. Tuluoğulları, İhşitliler dönemi ile başlayan ilişki Suriye Selçukluları ile devam etmiştir. Osmanlı döneminde ise bu bölgede uzun bir hâkimiyet kurulmuştur. Özellikle Osmanlı zamanında bu bölgede birçok eser yapılmıştır.

Kanuni Sultan Süleyman döneminde, Kudüs'ün etrafına Mescid-i Aksa ve Kubbetu's-Sahra'da dâhil olmak üzere sur inşa edilmiştir. Surlarda bulunan kapılar ve burçlar inşa edilirken Kudüs suru içinde ve 1 km'lik bir alan üzerinde yüzlerce eser inşa edilmiştir: cami, han, çarşı, türbe, sebil, medrese, zaviye, kıraathane, karayolları, postahane, telgraf hattı, belediye hizmetleri (su, ay-

dınlatma vb). Mescidi Aksa'nın dış duvarlarındaki mavi çiniler de Osmanlı döneminde inşa edilmiştir. Bu eserler sadece Kudüs'te olmayıp tüm Filistin'e yayılmıştır. El-Halil, Nablus, Yafa, Hayfa, Gazze, Akka, Biru's- Seba, Eriha vb. birçok şehirde birçok eser yapılmıştır.

Bu bölgenin uluslararası önemi 19. yüzyılda daha da artmıştır. Yaffa- Kudüs arasına 1892'de tren yolu açılmıştır. 20. yüzyılda ise bir Kutsal Proje olarak Ortadoğu'da inşa edilen Osmanlı Demiryolları ile İstanbul-Şam-Medine-Mekke'yi birbirine bağlayarak hac görevini kolaylaştırmak amaçlanmıştır. Bu tren yolu, Filistin bölgesinde Dera'dan Nablus, Hayfa, ve Akka'ya kadar bağlantılarla uzatılarak bu bölge ilmik ilmik demiryolları ile örülmüştür. Bu projelerle bu bölgenin ticari kapasitelerinin artırılması da ön planda tutulmuştur.

Akka Şehri sayısız Osmanlı eserini bulunduğu şehirlerden biri

Stratejik ve Mukaddes Şehir: Kudüs

“Orda bir köy var uzakta” şiirinin şairi Ahmet Kutsi Tecer, Kutsi adını 1901 yılında doğduğu yer olan Kudüs’ten esinlenerek almıştır. Tecer bu şiirini Kudüs için yazmamıştır. Fakat şiirin bu mısrası Kudüs’ün 1948 sonrası durumu yansıtan duygu yüklü ifadelerdir. Çünkü **“Gitmesek de görmesek de”** Kudüs bizim kutsalımız olmaya devam edecektir...

Yer adlandırmalarında yaşanan yukarıdaki farklılıkların bir benzeri Kudüs için de geçerlidir. Kudus’ün İngilizce karşılığı Jerusalem, İbranice karşılığı Yeruşalayim veya ilk İslam kaynaklarından geçen biçimiyle İlyas, Beytül-Makdis, Arzül-Mukaddes, Kudsüş-Şerif’dir. Aynı yerin farklı biçimlerde kavramsallaştırılması bile hem buranın önemini hem de her medeniyetin farklı Kudüs algısını göstermektedir. Bu durum, buranın hem stratejik olarak öneminden hem de buranın mukaddes olmasından kaynaklanmaktadır.

Stratejik olarak Avrupa, Asya ve Afrika’dan oluşan büyük toprak parçası olan Eski Dünya’nın ortasında yer

alan bu bölge, Tevrat, Zebur, İncil ve Kuran gibi kutsal kitaplarda en fazla bahsedilen şehirdir

Kutsal kitaplara baktığımızda birçok peygamberin bu bölgedeki mücadelesi ile karşılaşsınız. Orta Doğu bölgesinde tebliğde bulunmuş peygamberlerin birçoğunun bugünkü Doğu Akdeniz (Suriye, Lübnan, Filistin/İsrail, Mısır) bölgesine geldiği hemen fark edilecektir. Bu bölgenin etrafında bulunan Mezopotamya (Türkiye’nin güneyi, Irak, Ürdün, İran’ın doğusu) ve Arap Yarımadasına gelmiş olan nebilerin birçoğunun da Doğu Akdeniz ile yakın ilişkileri olmuştur.

Mescid-i Aksa

Kuran’da ismi geçen İsrailoğullarının dilinde vahiy alan peygamberlerden İbrahim, İshak, Yakub (İakabı İsrail), Yusuf, Şuayb, Musa, Harun, Davud, Süleyman, İlyas, Elyesa, Zülkifl, Zekeriyya, Yahya ve İsa Kudüs veya havalisinde yaşamıştır. Bu peygamberlerden birçoğu Hz. Süleyman’ın yeniden inşa ettiği mescitte/ Beytül-Makdis’te ibadet etmişlerdir. Kabe’den 40 yıl sonra inşa edildiğine inanılan bu mescit Müslümanlarca ziyaret edilmesi gereken üç mescitten birisidir. Bundan dolayı Müslümanlar, Hz. İbrahim’in mescidi (Kâbe), Hz Muhammed’in mescidi (Mescid-i Nebevi) yanında Hz. Süleyman’ın mescidine büyük önem vermişler ve buraları ziyaret etmişlerdir.

Emevi halifelerin yaptırdığı Kubbetü’s-Sahra ve Mescid-i Aksa’nın içinde bulunduğu bu külliye (Harem-i Şerif-i Kudsi) içinde başta Mervan Mescidi, Burak Mescidi, Miraç Kubbesi, İslam Müzesi olmak üzere toplam birçok kutsal ve tarihi mekân bulunmaktadır.

Kubbetü’s - Sahra

Türkiye’nin Filistin’e ilgisi hiçbir zaman azalmamıştır

İsrail Ablukası altındaki Gazze Şehri. Balıkçılar kısıtlamalar nedeniyle denize açılmıyorlar.

Bu ilgi bugün de devam etmektedir. Türkiye’nin dış politikasında Kudüs ve Gazze’nin önemi gittikçe artmakta iken, Müslümanlar Kudüs’ü yalnız bırakmamak için buraya ziyaret etmektedirler. 1967 yılına kadar karayolu ile yapılan hac ziyaretleri programı içinde olan Kudüs ziyareti, 2015 yılı içinde havayolu ile yapılan umre ziyaretlerine Diyanet İşleri Başkanlığınca eklenmiştir. Böylece onlarca yıldır özel şirketler tarafından yapılan Kudüs ziyaretleri yeni bir boyut kazanmıştır.

İsrail Ablukası altındaki Gazze Şehri. Balıkçılar kısıtlamalar nedeniyle denize açılmıyorlar. Bölge ile ticaretini artırmak isteyen TOBB, Türkiye’nin 281. Organize Sanayi Bölgesi Filistin’de Nablus bölgesinde kurmaktadır. Böylece Türkiye buraya sadece yardım yapmakla kalmayıp teknoloji transferi yaparak balık tutmayı öğretmek istemektedir. Bu proje tamamlandığında Filistin ve Kudüs’teki Osmanlı-Türk kültürel eserlerinin yanında Cumhuriyetin endüstriyel eserleri olacaktır.

Devlet, zayıfladığı dönemlerde bile bu bölgenin stratejik ve dini önemini farkında olmuştur. Bu çerçevede Sultan II. Abdülhamit’in Yahudilere toprak satışını yasaklaması önemlidir. Bu siyasi yaklaşım, o bölgelerde Osmanlı Devleti’nin ve Türkiye Cumhuriyeti’nin sevilmesinin en önemli nedenidir. Birinci Dünya Savaşı’nın 100. yılının başladığı bu dönemde Filistin Cephesi (1915-1918) tekrar hatırlanması kaçınılmaz olacaktır. Bu cephede yaşanan Kudüs’ün düşmesi (1917) ile Nablus (Megiddo) hezimet-i (1918) önemlidir. Osmanlı İmparatorluğu’nun Birinci Dünya Savaşı’nda en uzun süre devam eden, en zayıf ve tek meydan muharebesinin yapıldığı cephe Filistin Cephesi olmuştur.

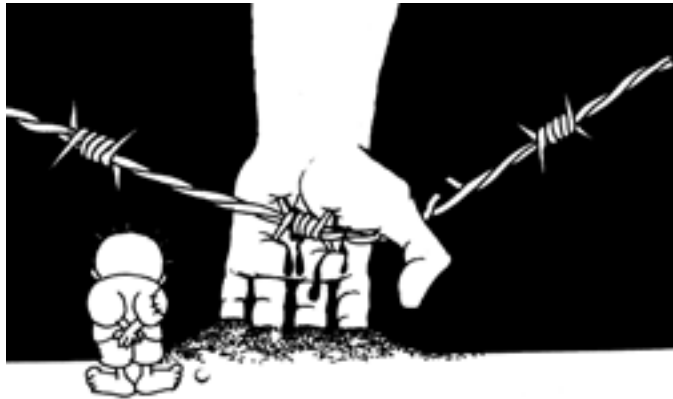
Zeytin

Genellikle barış ve kardeşliğin sembolü olarak kullanılan zeytin (dalı) Kuran'da Hz. İsa'ya ilk vahyin geldiği kutsal dağ olup Kudüs'ün sembolü olmuştur. Bu bereketli ağacın Filistin'i sembolize etmesinin sebebinin altında yatan en önemli nedenlerden birisi de elbette ki topraklarının adeta zeytin ormanlarıyla kaplı olmasıdır. Asırlardan beridir Filistinlilerin en önemli geçim kaynakları zeytindir. Ekilebilir arazilerin %80'i Filistin'de zeytin ağacı ile kaplıdır. Tarımla geçinen ailelerin %25'i zeytin üretimi ile geçinmektedir.

Filistin'in işgaline direnen çocuk: Hanzala

Filistinli karikatürist Naci el-Ali'nin ünlü çizgi karakteri. 1937 doğumlu olan karikatürist 12 yaşında sürgün edildiği anı hatırlatması amacı ile Hanzala karakterini hep aynı yaşta çizmiştir. Hanzala Filistin'e dönünce her insan gibi büyümeye devam edecektir.

Hanzala hem yurtsuz hem de uyruksuzdur. Hanzala'nın sırtı dünyaya dönüktür, elleri arkada birleşmiştir. Bu durumuyla Filistin'in işgalini protesto etmektedir.

Filistin Davasının Sembolü: Kefiye

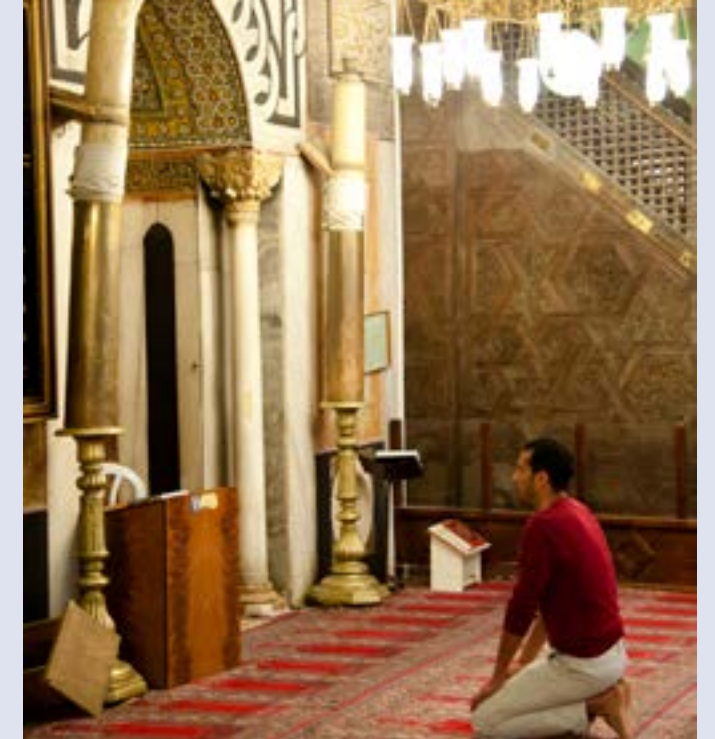
Yasir (İngilizce yazılışı Yaser) Arafat'ın başından eksik etmediği geleneksel Ortadoğu eşarbi/ poşusu. 1936- 1939 yılları arasındaki İngiliz işgaline karşı Filistin milliyetçiliğini sembolize eden 'kefiye' 1980 sonlarında gerçekleşen intifadadan sonra Filistin Kurtuluş Örgütü ve Filistin davasına verilen destekle özdeşleştirilmiştir. Bir bakıma Yahudi kipa'sının Filistin mukabili oldu. Bu poşu giyeni güneşten, tozdan kumdan korumaktadır. Siyah beyaz renklerde üretilen kefiyelerden başka yeşil, kırmızı ve turuncu ve Filistin bayrağı renklerinde kefiyeler de vardır.

Peygamberler Şehri: El Halil

El-Halil şehrinde ilk durak İbrahim Mescidi olmalı. Zira Hz. İbrahim, Hz. İshak, Hz. Yakup peygamberlerin kabri burada bulunuyor.

Şehrin en önemli yapılarından biri bu mescid. Bu mübarek mekâna dair zihinlerimizi biraz tazelediğimizde 25 Şubat 1994'te yaşanan vahşi saldırıyı hatırlıyoruz.

Filistin işgal sürecinin en büyük katliamlarından biri olan bu saldırıda İbrahim Mescidinde bulunan insanların üzerine bir Yahudi işgalci tarafından açılan ateşte 29 Müslüman şehit olmuş, yüzlercesi de yaralanmıştı. Saldırının ardından kapatılan mescid 9 ay sonra açıldığında Müslümanlara bir darbe daha vuruluyordu. İbrahim Mescidinin yarısından fazlası sinagoga çevrilmişti.

Selahaddin Eyyubi Kartalı

88 yıl süren Hristiyan egemenliğine son vererek Hittin Savaşı'yla 1187 tarihinde Kudüs'ü Haçlıların elinden alan Selahaddin Eyyubi'nin kartalı bugün Filistin yönetimin arması olarak kullanılmaktadır. Bu kartalın ortasında, soldan en uç noktası bayrağı ortalayacak şekilde duran bir kırmızı ikizkenar üçgen ile siyah, beyaz ve yeşil şeritten oluşan Filistin bayrağı vardır. Selahaddin Eyyubi tarafından yaptırılan Kahire kalesinde bulunan sağına bakan kartalın aynısı birçok Arap devletinin de armasında vardır. Türkiye'de Hakkari'ye yapılan havaalanına Selahaddin Eyyubi ismi verilmiştir.

Filistin 194

Filistin devletinin BM'nin 194. üyesi olarak kabul edilmesi taleplerini içeren diplomatik seferberliğin adıdır. Bu tanınma, 1967 sınırlarında Kudüs'ün başkenti olduğu bir Filistin devletini kapsamaktadır. Kampanya kapsamında şiddete başvurulmadan barışçıl gösteriler yoluyla Filistinlilerin tek ses halinde destek vermesinin sağlanması ve dünyadan destek alınması amaçlanmaktadır. Filistin'in devlet olmasının önünde çok ciddi engeller vardır. Bunun en önemli sebebi topraklarını işgal altında tutan İsrail'dir. BM'ye tam üye olması için yaptığı başvurudan bir sonuç alamayacağını düşünen Filistin yönetimi, 2012 yılında gözlemci devlet statüsüne sahip olmuştur. Üye olmayıp da gözlemci devlet statüsüne sahip olan diğer devlet ise Vatikan'dır.

1. El-Halil Şehrinde bulunan Hz.İbrahim Camii'nin içinden bir görüntü
2. Eriha da bulunan Hişam Sarayı yaklaşık 1300 yıl önce inşa edilmiş. Deprem sonucu yıkılan sarayın kalıntılara günümüze kadar ulamış durumda.
3. Davud Şehrinden bir görüntü
4. Müslümanların İlk Kiblesi Mescidi Aksa
5. Savaş, Şehir ve Çocuk. Burası Gazze, savaşın en acı yüzüne tanıklık eden şehirlerden biri.
6. Osmanlı Döneminde İnşa Edilmiş Kudüs'teki Eski Tren İstasyonu
7. Teleferik, Filistin in belirli bölgelerinde ulaşım aracı olarak tercih ediliyor
8. Akka Şehri nde bulunan Osmanlı eserlerinden biri olan El Umdan Hanı
9. Zeytin Dağından Kudüs'ün görünümü
10. Kudüs te hediyelik eşya satan mağazalar
11. Batı Şeria da Bir Manastır
12. İsrail in Batı Şeria da ördüğü 700 km. uzunluğundaki tecrit duvarının üzeri özgürlük temalı grafitilerle dolu

DÖRT MEVSİM
TÜRKİYE

Amasra
Karadeniz'in İncisi

HAYATI yudumlarken...

Yazı: Habibe Yıldız

Keyifli bir sohbet kahvesiz, anlık ziyaretler çaysız düşünülemez. Evlilik kararı verildiğinde şerbet içilir, ölünün ruhu için sebiller akıtılır, doğumda loğusa şerbeti ikram edilir. **Hasılı hayatın her aşaması, her basamağı bir farklı içeceğe ilintilenmiştir aslında.**

Sofra kültürünün uçayağından birisidir içecek. Diğerleri yemek ve sunum... Sofra bu uçayağın birbiri ile uyumu ölçüsünde özenli ve güzeldir. Bir yemeğin nefaseti kadar yemeğe eşlik eden içeceğin yemekle uyumu ve ağızda bıraktığı müşterek tat da önemlidir. O bakımdan yemeğin yanında herhangi bir içecek içilmez. İlle yemeğin malzemesine, tadına, sıcaklık ve soğukluğuna uygun olacak.

Türk mutfağının karakterini belirleyen tarihi serencam, içecek kültürümüzü de şekillendirmiştir. Gelip geçilen bölgeler, ilişkide bulunulan halklar, ticaret imkânları, dini inanışlar, iklim gibi birçok faktör soframızdaki yiyecekleri, ağızımızın tadını değiştirdiği gibi içecek kültürümüzü de değiştirip geliştirmiştir. Yiyecek kültüründen farklı olarak içecekler, zorunlu ihtiyacı karşılamının yanında keyifli zaman geçirmenin ve sosyal ilişkileri tatlandırmanın da aracı haline gelmiş hatta düğün, ölüm, doğum gibi törenlerin tamamlayıcısı olarak kabul edilmiştir. Keyifli bir sohbet kahvesiz, anlık ziyaretler çaysız düşünülemez. Evlilik kararı verildiğinde şerbet içilir, ölünün ruhu için sebiller akıtılır, doğumda loğusa şerbeti ikram edilir. Hasılı hayatın her aşaması, her basamağı bir farklı içeceğe ilintilenmiştir aslında.

Bununla birlikte Türk mutfak kültürü ile özdeşleşmiş bir tek içecekten bahsetmek mümkün değildir. Fransız mutfağını şarapsız, Japon mutfağını sakisiz, Çin mutfağını çaysız düşünemeyiz fakat Türk mutfağı birçok içecek türü ile birlikte anılır. Çünkü çok geniş bir coğrafyada tarih boyunca sürekli devinen, dönüşen, farklı din, kültür ve etnisitelerle bütünleşen bir kültürdür Türk kültürü.

Tüm bu oluşum sürecinin üzerinden kuş uçuşu geçecek olursak;

Başlangıçta suya ilk alternatifin süt ve süt ürünleri olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Sütün soğuk kullanımına ilişkin en fazla alternatifin Türk mutfak kültüründe yer aldığı yönünde bir iddiada bulunsak çok da yanlış olmaz. Mayalanıp kırmızı olmuş, kefir olmuş, ayran olmuş, çiğ olmuş ve tüm bu isimler kendi içlerinde alt başlıklara ayrılmışlar. Kısırak sütünün fermente edilmesinden elde edilen kırmızı, bekletilme süresi, alkol oranı ve üretim şekline göre farklı tatlar içeren dayanıklı bir içecektir. İç Asya'da üretilip tüketilirken Anadolu, Balkanlar ve Ortadoğu'da hemen hemen hiç bilinmez.

►► “Limon, portakal, ayva, kayısı gibi her çeşit meyve, safran, karanfil, tarçın, havlıcan gibi çeşitli baharatlar kullanılarak yapılan şerbetler ramazan sofralarında, konuklara verilen ziyafetlerde ve dost meclislerinde mutlak surette aranırdı. **Şerbet sunumları da özellik arz eder, zarif ibriklerle, kristal sürahilerle sofraya getirilir, incecik badelerle ikram edilirdi.”**

Kafkas kökenlilerin tükettiği kefir günümüzde ticari bir ürün haline gelmiştir

İnek, koyun, keçi ya da manda sütünün fermente edilmesi ile elde edilen kefir de süte göre dayanıklı, içerdiği probiyotik sebebiyle son derece faydalı bir başka seçenektir. Kuzey Kafkasya çıkışlı bu içecek artık tüm dünyada tanınmaktadır. Türkiye’de yakın zamana kadar sadece Kafkas kökenlilerin tükettiği kefir günümüzde ticari bir ürün haline gelmiştir.

Koyunlarından sağdığı sütü çadırına götürürken incir ağacının altında uyuyup kalan Türkmen kızının süt güğümüne yapraktan süzülüp damlayan birkaç damla çiğ, sütü katı ve lezzetli bir başka şeye dönüştürünce hayvancılık tarihinde devrim niteliğinde bir keşif gerçekleşmiş oldu. Her ne kadar dünya literatürüne Bulgarius olarak geçmiş ise de yoğurt Türk mutfak kültürünün ürünüdür. Yoğurdun sulandırılması suretiyle elde edilen ayran özellikle Anadolu’da temel soğuk içeceklerdendir. Anadolu’nun doğusunda, özellikle Azerbaycan’da yoğurdun yağı alındıktan sonra kalan su, ayran olarak değerlendirilmektedir. Duğ adı verilen bu süt ürünü ayrana benzemekle birlikte ondan daha lezzetli ve daha

az yağ içermesi dolayısıyla daha dayanıklı olduğunu söyleyebiliriz.

Selçuklu sultanları konuklarına bal şerbeti ikram etmiştir

Şehirleşmeyle birlikte hayvansal ürün temelli içeceklerin yanında bitkisel ürün temelli içecekler de geliştirilmeye başlandı. Fakat bu aşamadan önce bal şerbetini anmadan geçmek olmaz. Okuduklarımıza göre Mevlana bal şerbeti, gül şerbeti, şeker şerbeti içmiştir. Selçuklu sultanları konuklarına bal şerbeti ikram etmiştir. İçine biraz sirke katıldığında sirkencibun adını alan içecek hastalıklara şifa kabul edilmiş, hem ilaç hem içecek olarak tüketilmiştir.

“Limon, portakal, ayva, kayısı gibi her çeşit meyve, safran, karanfil, tarçın, havlıcan gibi çeşitli baharatlar kullanılarak yapılan şerbetler ramazan sofralarında, konuklara verilen ziyafetlerde ve dost meclislerinde mutlak surette aranırdı. Şerbet sunumları da özellik arz eder, zarif ibriklerle, kristal sürahilerle sofraya getirilir, incecik badelerle ikram edilirdi.”

İlk kez Hititler tarafından üretildiği düşünülen boza, Hititlerle birlikte tarihe gömülmüş olmalı ki Roma ve Sel-

çuklu döneminde bilinip tüketildiğine dair bir kayda ulaşamadık. İbn-i Batuda, seyahatnamesinde Kıpçak yurdunda bozanın içildiğini belirtiyor. Batuda’nın tarif ettiği bozanın bugün Kuzey Kafkasya’da Baksıma adı verilen içecek olduğunu anlıyoruz. Evliya Çelebi İstanbul’da üç yüzün üzerinde bozacı olduğunu, bu dükkanlarda bin yüz kadar işçinin çalıştığını aktarmaktadır. Bununla birlikte Osmanlı toplumunda bozaya karşı fermente edilmek suretiyle elde edildiği için ikircikle yaklaşıldığını da belirtmeden geçmemek gerekir. Softaların şüphe ithamlarına rağmen boza İstanbul’da severek tüketilmiştir. Günümüzde boza kış aylarında tüketilen, ticari ürün niteliğine sahip bir içecek olarak eskisi kadar yoğun olmasa da sofraya kültürümüzde yer tutmaktadır.

Osmanlı sofrasının başköşesinde yer alan içecek: Şerbet

İstanbul sofralarında yer alan içecekler bahsinde en önemli başlık şüphesiz şerbetler başlığıdır. Bal, çeşitli meyveler ve baharatların sulandırılması ve tatlandırılması yoluyla elde edilen şerbetler Osmanlı sofrasının başköşesinde yer almıştır. Orta halli sofralarda bal veya şekerin suya eklenmesiyle elde edilen şerbetler zengin sofralarında teferruatlı karışımlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Limon, portakal, ayva, kayısı gibi her çeşit meyve, safran, karanfil, tarçın, havlıcan gibi çeşitli baharatlar kullanılarak yapılan şerbetler ramazan sofralarında, konuklara verilen ziyafetlerde ve dost meclislerinde mutlak surette aranırdı. Şerbet sunumları da özellik arz eder, zarif ibriklerle, kristal sürahilerle sofraya getirilir, incecik badelerle ikram edilirdi.

Şerbet, daha önceden hazırlanmış yoğun özün bir sürahi suya eklenip karıştırılması suretiyle de elde edilirdi. Kimi zaman meyve özleri baharatlarla karıştırılır bir daha asla aynı tadın tutturulamayacağı terkipler elde edilirdi. Sadece tatlıcılık ve şerbetçilik yapan dükkanlar olduğu gibi –en meşhuru Hacibekir– sırtındaki güğümle sokak sokak dolaşip şerbet satan seyyar satıcılar da eksik değildi.

Şerbet İstanbul mutfağında öylesine makbuldü ki, vakfiyelerinde belli günlerde şerbet dağıtımı şartını belirten vakıflar vardı. Peygamber başta olmak üzere saygı duyulan kişilerin ölüm yıldönümlerinde şerbet sebil edilirdi.

Kız isteme seremonisinin vazgeçilmezlerinden birisi de şerbet sunumuydu. Talip olunan kız sırf bu tören için hazırlanmış billur şişeler içinde renkli ve bol şekerli şerbeti konuklarına ikram ederken aileler de prensipte anlaşılmış olurlardı.

Şerbetlerin şahı: Demirhindi Şerbeti

Sadece İstanbul’a özgü şerbetler vardı ki yaklaşık yüzyıllık bir sükundan sonra yeniden sofralarda arz-ı endam ettiğini görmek son derece sevindirici. Bütün dünyanın içedurduğu, sağlığa zararlı olduğu genel kabul görmüş, sıhhi olmayan şartlarda üretilmiş, içeriği konusunda fikir sahibi olunmayan meşrubatlar yerine bu tarz geleneksel tatları ihya edenlerin elleri hep bereketli olsun. Bu maharetli ellerin kendilerine sakladıkları sırları vardır mutlaka ama aleme malum olduğu kısmı üzerinde durulacak olursa, bu şerbetlerin şahının demirhindi şerbeti olduğunu bildirmek gerekir.

Osmanlı şerbetleri içinde en fazla tercih edilen demirhindi, hint hurması anlamına gelen Temr-i Hindi kelimesinden bozulup Türkçeleşmiş bir kelimedir. Tropikal bir ağacın meyvesi olan hint hurması eskiden beri öğütülüp baharat olarak kullanılırdı. Derler ki ava çıkmış padişah susadığını söylediğinde yanındaki yeniçeri bir tas şerbet sunar kendisine. Şerbet padişahın o kadar hoşuna gider ki tası altınla doldurup yeniçeriye iade eder. Sadece İstanbul’da değil, İran’da, Şam’da Mısır’da da bilinip tanınan demirhindi şerbeti, saf gülsuyuna kırk çeşit baharat koyulmak sureti ile yapılırdı. Ki bunların içinde doğrudan ilaç olarak kullanılan muskat cevizi, kakule, zerdeçal gibi baharatlar vardı. İstanbul’da yapılan şekli ile daha çok tercih edilip aranırdı. Ramazan sofralarının, yaz panayırlarının, bayram sefalarının vazgeçilmezi idi demirhindi şerbeti.

Anmadan geçemeyeceğimiz bir diğer şerbet de koruk şerbetidir. Üzüm koruğundan yapılan ve içine şeker eklenen bu içecek kekremsi tadından, ferahlatıcı özelliğinden dolayı İstanbul konaklarında yaz günleri üretilip testiler içinde su kuyularına sarkıtılarak saklanır ve ancak özel misafirlere çıkartılırdı. Koruk şerbeti üzüm şırası gibi yoğun şekerli bir içecek değildi, ferahlatıcı özelliğinden dolayı tercih edilirdi. ■

Strasbourg

Strasbourg, Fransa'nın Almanya ve İsviçre ile sınırının bulunduğu en doğudaki şehri. Paris, Marsilya, Lyon ve Toulouse'dan sonra en kalabalık şehir. Strasbourg ve çevresinde yaklaşık 130 bin vatandaşımız yaşıyor.

Strasbourg, tarih boyunca Almanya ve Fransa arasında gidip gelmiş. Ren Nehri ile Almanya'dan ayrılan şehirde Fransız ve Alman kültürünün etkilerini görebilmek mümkün.

1

2

5

4

3

6

8

7

9

10

1) Bir Renk Cümbüşü: Küçük Fransa

Yaklaşık 700 yıllık tarihi evlerin bulunduğu La Petite France, turistlerin ilgi odağı oluyor. Ren nehrinin kol-lara ayrılarak küçük kanallara dönüştüğü bölgenin çevresi rengârenk bir görüntü ortaya koyuyor.

2) 50 Yıllık Göç Hikâyesi

Fransa'ya gerçekleştirilen ilk göçün üzerinden tam 50 yıl geçti. Biraz umut, biraz endişe dolu gözlerle yola çıkan vatandaşlarımız, aradan geçen yarım asırda Fransa toplumunun ayrılmaz bir parçası oldular.

3) Notre Dame Katedrali

Dünyanın en yüksek katedrallerinden biri olan Strasbourg Notre Dame Katedrali'nin yapımına 1015'te başlanmış ve 1439'da tamamlanmış. Katedral, gotik mimarisinin dünyadaki en çarpıcı örneklerinden biri.

4) Uluslararası Kuruluşların Merkezi

Strasbourg, Avrupa Konseyi, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi gibi birçok uluslararası kuruluşun merkezine de ev sahipliği yapıyor.

5) Strasbourg'da Ramazan Coşkusu

Strasbourg'un en eski ve en büyük camilerinden biri olan Eyüp Sultan Camii, Ramazan ayında dolup taşıyor. Her gün farklı kişilerin davetleriyle oluşturulan iftar sofraları kadın, erkek, yaşlı, genç, çocuk herkese açık.

6) Seçim Heyecanı

Dünyanın dört bir yanında olduğu gibi Strasbourg'da da seçim heyecanı vardı. Vatandaşlarımız Türkiye'deki genel seçimler için tarihte ilk defa yaşadıkları ülkelerde oy kullandılar.

7) Leyleklerin Şehri

Leylek, Strasbourg'u da içine alan Alsace bölgesinin sembolü olarak kabul ediliyor.

8) Sokağın Ritmi

Strasbourg'da sokak sanatçıları şehre farklı bir hava katıyor.

9) Küçük Fransa'da Düğün

Küçük Fransa olarak adlandırılan bölgede düğün fotoğrafı çekirmek için gelen Türk çiftlere sıkça rastlanıyor. Program çekimi için bölgede bulunan TRT Ekibi genç çiftle röportaj yapıyor.

10) Şehir, Çocuk, Sanat

Şehrin birçok noktasında ressamlarla karşılaşmak mümkün. Fotoğrafta ressam küçük kızın portresi için son dokunuşlarını yapıyor.

Asimilasyondan Zorunlu Göçe: İki Ülke Arasında BULGARİSTAN TÜRKLERİ

✍️ Yazı: Muzaffer Kutlay, University of Kent, Öğretim Görevlisi ve Doktora Adayı
Fotoğraflar: Behiç Günelan

1984-1985 döneminde Bulgaristan'daki Türklerin isimleri zorla Bulgar-Slav isimlerle değiştirildi, Türkçe konuşmak yasaklandı, dini ve kültürel her türlü hakları ellerinden alınarak Bulgarlaştırılmak istendi. **“Vazroditelen protses” yani “soya dönüş süreci”** olarak adlandırılan bu asimilasyon politikası hedefine ulaşamadı ve Mayıs 1989'da sınırların açılmasıyla 360 binden fazla kişi Bulgaristan'ı terk ederek Türkiye'ye sığındı. Bugün, pek çok göçmen çifte vatandaşlık hakkını kullanarak doğdukları topraklarla bağlarını güçlü bir şekilde devam ettiriyor.

Sadece Bulgaristan Türklerini değil tüm Bulgaristan'ı sarsan, 45 yıllık ideolojik ve toplumsal sistemin dağılmasına neden olan 1989 göçünün üzerinden 25 yılı aşkın zaman geçti. Her iki ülkenin toplumsal hafızalarında kalıcı izler bırakan bu dönem tarihsel, sosyolojik, kültürel, edebi, ekonomik ve siyasi açılardan çeşitli boyutları ile çalışıldı. Yaşananları analiz eden alan araştırmaları, istatistikler, tablolar ve sonuçlar bilimsel çevrelerde sık sık tartışıldı. Sadece geçmişin aydınlatılması için değil gelecekte bu acıların tekrar yaşanmaması adına mağdurların adalet arayışı hem Bulgaristan'da hem de uluslararası platformlarda devam etti. Çeşitli çabalara ve atılan adımlara rağmen Bulgaristan'ın geçmişiyle hesaplaşması kolay olmadı.

1989'da özel olarak düzenlenen turist pasaportları ile sınır dışı edilen Türklerin bir kısmı Komünist rejimin sona ermesi ve demokrasiye geçişle beraber doğdukları topraklara geri döndü. Kalanlar ise yıllar sonra her iki ülkede de vatandaşlık hakkı elde ederek bağlarını güçlü şekilde devam ettirdi.

Asimilasyondan Sınır Dışına

Bulgaristan siyasi tarihi incelendiğinde, bağımsızlığından bugüne, ideolojisi ve yönetim biçimi ne olursa olsun

Bulgaristan hükümetlerinin ülkedeki Türk azınlığı iç tehdit olarak algıladığı ve kontrol altında tutma güdüsüyle hareket ettiği görülür. Bu eğilim tarihin çeşitli dönemlerinde tekerrür eden iki politikada kendini gösterir: 1- devlet eliyle uygulanan asimilasyon politikaları 2- asimilasyon politikalarının sonuç vermediği dönemlerde göçün tetiklenmesi.

1945-89 yılları arası komünist rejim dönemi de bu anlamda bir istisna değildir. Dahası 1954'te iktidara gelen Todor Jivkov ile birlikte asimilasyon ve göç yoluyla ülkedeki Türk nüfusu belli bir oranın altında tutma çabası “birleşik homojen sosyalist tek ulus” oluşturma amacıyla yer değiştirmiş ve Türklere etnik temizlik politikası uygulanmıştır. 1947 Dimitrov Anayasası'nda Türkler “ulusal azınlık” olarak tanımlanırken 1971'de kabul edilen Jivkov Anayasası'nda bu kavram anayasadan çıkartılmış; kademeli olarak Türkçe yayınevleri, gazeteler ve sonun-

da Türk okulları kapatılmış; Türkçe seçmeli ders olarak haftada sadece 2 saate indirilmiştir. Yine bu dönemde “karışık aileler” teziyle ilk kez Pomaklardan başlanarak ülkedeki Türk azınlığa mensup kişilerin isimleri Bulgar-Slav kökenli isimlerle değiştirilmiştir. Aralık 1984’te zirveye ulaşan baskılar sonucu 850 binden fazla kişinin ismi 2 aylık süre zarfında zorla değiştirilmiş; hatta mezar taşlarından dahi Türk isimleri devlet görevlilerince silinmiştir. Aralık 1984’te askeri araçlarla abluka altına alınan Türklerin yoğunlukta yaşadığı Kırcaali ilinde, 1987 tarihli Helsinki Watch Raporu’na sadece bir günde (23 Aralık 1984) 100’den fazla kişi hayatını kaybetmiş, 250’den fazla kişi ise tutuklanarak Belene Adası’na gönderilmiştir.

► Komünist Parti’nin en üst karar alma birimi olan Politbüro arşiv belgelerine göre, 1984 yılı sonlarından itibaren Türklere yönelik yürütülen Bulgarlaştırma kampanyası, Nisan 1986’da devlet politikası olarak resmen ilan edilmiş ve bu kapsamda alınacak tedbirlerin bir kısmı şu şekilde sıralanmıştır:

1. Türk isimlerinin Bulgar-Slav isimlerle değiştirilmesi
2. Kamusal alanlarda Türkçe konuşulmasının yasaklanması
3. Türklerin yoğun yaşadığı bölgelerdeki ailelerin alınarak, Bulgarların çoğunlukta yaşadığı bölgelere yerleştirilmesi
4. İslam dini ile ilgili tüm özgürlüklerin kısıtlanması
5. Türkçe eğitim kurumlarının ve Kur’an kurslarının kapatılması
6. Alınan kararlara uymayanların para ve hapis cezasına tabi tutulması

1984-89 yılları arasında yaklaşık beş yıl boyunca devam eden baskılar ve Türk azınlığın gösterdiği direniş, 1989 yılı başlarından itibaren dünya kamuoyunda da duyulmaya başladı. Jivkov hükümeti Türklerin asimile edilmesinde istenilen başarının elde edilemediğini görünce, ikinci aşamaya geçerek zorunlu göç politikasını uygulamaya koydu. 29 Mayıs 1989’da Bulgaristan Ulusal Televizyonu ve Radyosu’ndan yapılan bir duyuru ile sınırların açıldığı ve isteyen herkesin Bulgaristan dışına çıkmasının serbest olduğu açıklandı. Özel pasaportlar

dağıtılarak jandarma ve asker eşliğinde sınır dışı edilen ve normal bir seyahate gidermişçesine yanlarına sadece 30 kilo eşya almalarına izin verilen binlerce kişi, Kapıkule sınır kapısında kilometrelerce uzunlukta kuyruklar oluşturdu. Takip eden üç ay içerisinde 360 binden fazla Bulgaristan Türkü, Türkiye’ye giriş yaptı.

“[...] Bulgaristan’daki Türklere gelince, bunların sayısı 800 bin. 2000 yılına kadar 1 milyon olacaklar. Artış oranları çok yüksek. Türk tarafı bunları Türk milletinin bir parçası olarak görecektir [...] Biz de, zat-ı alinizin de bildiği şeyi yaptık. Bu, her şeyin çözümlendiği anlamına gelmiyor. 10 yıl geçecek ve çözümlenecek. [...] Bunun kolay

olmayacağının farkındayız. Ama sürpriz olmayacak, sıkmanın canınızı. Bireysel eylemler var; yazıyorlar, gruplar ve teşkilatlar oluşturuyorlar. Şimdi bir mahkeme olacak ve hepsini ölüme mahkûm edeceğiz. Bunu duyurmayacağız.”

Todor Jivkov’un Mihail Gorbaçov’la yaptığı toplantıda sarf ettiği sözler. Sofya, 24 Ekim 1985

“Türk Doğduk, Türk Öleceğiz”

1989’dan itibaren Türkiye’ye göç eden binlerce Bulgaristan Türk’ü başta İstanbul, Bursa, İzmir, Edirne, Kırklareli, Kocaeli, Ankara olmak üzere Türkiye’nin pek çok büyük şehirlerine, ellerinde birkaç bavul eşya ve omuzlarında yeni bir ülkede sıfırdan hayata başlamanın ağır yüküyle yerleşti.

24 Aralık 1984 günü isim değişikliğine karşı çıkmak için Kırcaali Bölgesi Killi Belediye Binası önüne yapılan yürüyüş esnasında kalabalığın taşıdığı “Türk Doğduk, Türk Öleceğiz”, “Türkçe Okumak İstiyoruz” pankartlarını yazdığı için tutuklanan, günlerce süren işkenceler sonucu Belene Adası’na gönderilen ve iki yılı aşkın süre Belene’de tutulduktan sonra Skomle isimli Bulgar köyünde sürgünde yaşayan ve 15 Haziran 1989’da ailesiyle birlikte sınır dışı edilen Yusuf Türkoğlu, duygularını şu şekilde anlatıyor:

“Kapıkule’den girince her tarafın aydınlık olması, sanki içimizde bir rahatlama, özgürlük duygusu oluşturdu. Duygulanmamak mümkün değildi; çünkü anavatani görmek için hep hasretlik çekmiştik. Bulgar Devleti anavatanimizle aidiyetimizi koparmak için akraba ziyaretine bile izin vermemişti. Anavatani görmek bizlere ancak baskıların, zulmün, şiddetin neticesinde zorunlu göçle nasip oldu.”

İki Ülke Arasında

10 Kasım 1989’da Todor Jivkov’un parti içi bir darbe ile devrilmesi ve 1991’de ilk demokratik seçimlerin yapılmasının ardından Türkiye’ye göç eden yaklaşık 360 bin kişiden 130 bini doğduğu topraklara geri dönmeyi ter-

cih etti. Geri dönüşü tetikleyen sebeplerden birincisi demokrasiye geçişle birlikte ülkede yeni oluşan siyasi elitin Türklere yönelik değişen tavrıdır. Jivkov'un devrilmesinin hemen ardından 29 Aralık 1989'da zorla isim değiştirme kampanyasının yanlışlığına ve Türklerin haklarının iade edilmesine dair kararlar yayınladı. 15 Ocak 1990'da Ulusal Meclis totaliter rejimin politikalarını kınayan bir bildiri kabul etti. Ardından 1990'lar boyunca aralıklarla kanunlar çıkartılarak Türklerin vatandaşlık hakları geri verildi. Geri dönüşü tetikleyen ikinci önemli unsur ise ülkedeki Türk azınlığı temsil eden siyasi bir partinin kurulması ve 1991'deki ilk demokratik seçimlerden bu yana ülkede üçüncü parti konumunda parlamentoda yer almasıdır.

Ayrıca bugüne kadar çeşitli platformlarda resmi özürler de dilendi. Bunlardan en önemlisi, 29 Temmuz 1997'de Ankara'ya gelen Bulgaristan Cumhurbaşkanı Petar Stoyanov'un, TBMM Genel Kurulu'na hitaben yaptığı

konuşmada "Komünist rejim döneminde, Türklerin adlarının değiştirilmesi, yakın tarihimizin en utanç verici sayfalarından biriydi" diyerek özür dilemesiydi. Bir diğeri ise, 5-6 Kasım 1998'de İstanbul ve Bursa'ya ziyaretlerde bulunan Başbakan İvan Kostov'un, muhacirlere hitaben yaptığı özür konuşmasıdır. 2 Nisan 2006'da ise Başbakan Sergey Stanişev bu kez Sofya'da düzenlenen HÖH Kongresi'nde özür diledi. Son olarak 11 Ocak 2012'de Bulgaristan Ulusal Meclisi asimilasyon sürecini "etnik temizlik" olarak kabul eden ve 1989 zorunlu göçünü kınayan bir bildiriye kabul etti.

Türkiye'de kalmayı tercih edenler ise zaman içerisinde Türkiye'deki sosyo-politik yapıya entegre oldu. Birçoğunun Bulgaristan ile bağları da güçlü bir şekilde devam ediyor. Çifte vatandaşlık hakkını kullanarak Bulgaristan'daki seçimlerde oy kullanan, yılın belli zamanlarını Türkiye'de belli zamanlarını Bulgaristan'da geçiren, iki ülke arasında imzalanan sosyal haklara ilişkin ikili an-

laşmalar sonucu emeklilik hakkı tanınan, ticaret yapan, sivil toplum kuruluşları ve dernekler aracılığıyla çeşitli inisiyatifler ve projeler yürüten bu kişiler her iki ülke için de iyi komşuluk ilişkilerini pekiştiren doğal bir beşeri sermaye.

Geçmişle Hesaplaşma Gerekliliği

İyi niyet beyanlarına rağmen Bulgar devletinin geçmişle hesaplaşması gerekliği halen geçerliliğini korumaktadır. Bu hesaplaşma sürecinin esasları; (1) ahlaki hesaplaşma, (2) cezai kovuşturma, (3) totaliter/komünist yapılarla doğrudan bağlantılı kişilerin üst düzey kamu görevleri üstlenmelerinin yasaklanması, diğer bir ifadeyle "temizlik kanunu" (lustration law) olarak da bilinen yasanın çıkartılması olarak sıralanabilir. Resmi özür beyanları ve ülkede Komünist rejimin Türklere yönelik politikasını doğrudan eleştiren onyedici civarında kitabın

yayınlanması meselenin ahlaki hesaplaşma kısmı ile ilgilidir. Diğer taraftan bugüne kadar hiçbir görevli yargılanıp cezalandırılmamıştır. Belene mağdurları ile ilgili açılan davalar 20 yılı aşkın süredir iç hukuk yollarında takılmış; sonuçlanmamıştır. Yapılan alan araştırmalarında mağdurlar 1980'lerde isim değişikliği sürecinde evlerini basan, sorgulamalarda kendilerine işkence eden kişileri devlet memuru görevinde görmekten rahatsız olduklarını her seferinde dile getirmektedir. Ayrıca ülkede Türkçe eğitim ve Türk kültürünün yaşatılması konusundaki uygulamadaki sorunların değişmeden devam ediyor olması, AB üyesi olan Bulgaristan'ın azınlıklar hakları konusunda da yapacaklar listesinin oldukça kabarık olduğunu gösteriyor. Sonuç olarak, aradan zaman geçse ve yaraların kapanmasına ilişkin olumlu adımlar atılmış olsa da Bulgaristan Türklerinin maruz kaldığı uygulamaların izlerinin tamamen silinmesi için halen atılması gereken önemli adımlar bulunmaktadır. ■

Dünyanın 160 Ülkesinde

60.000 TÜRKİYE MEZUNU

Yazı: Cengiz Polat

**Cumhurbaşkanı
Recep Tayyip
Erdoğan,**
4.Uluslararası
Öğrenciler
Mezuniyet
Programı'nda
Ugandalı Cemil'in
annesinin diktiği ve
kendisine verilmek
üzere emanet ettiği
**Türk bayrağını
öperek teslim aldı.**

Türkiye'nin Gönüllü Elçileri

2012-2015 döneminde ülkemizde burslu veya kendi imkanları ile eğitim gören uluslararası öğrenci sayısı 3 kat artarak 24 binden 70 bine çıkmıştır. Bugün artık Türk üniversitelerinden her yıl 1.000'i Türkiye Burslusu 3.000'i kendi hesabına okuyan öğrenci olmak üzere ortalama 4.000 öğrenci mezun olmaktadır. Bu yıl mezun olan 4.000 kişiyle birlikte 56.000 kişilik Türkiye Mezunları Ailesi de 60.000'e ulaşmıştır. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı bugüne kadar Türkiye Burslusu uluslararası öğrencilere seçim, yerleştirme ve Türkiye'deki eğitim hayatları boyunca kültürel, sosyal ve akademik rehberlik hizmetleri vermek suretiyle söz konusu öğrencilerin Türkiye'nin gönül elçileri olarak ülkelerine dönmelerini sağlamaya çalışıyordu.

Türkiye Mezunları Envanter Çalışmaları

2014 yılından sonra ise çalışmalar mezunları da kapsayacak şekilde genişletilmiş, sırf bu alanla ilgilenmek

üzere Türkiye Mezunları Koordinatörlüğü kurulmuştur. Gerek Türkiye mezunlarının kendi aralarındaki etkileşimi artırmak gerekse de mezunlarla Türkiye arasındaki ilişkileri kuvvetlendirmeye yönelik çalışmaların koordinasyonu sağlamakla yükümlü söz konusu koordinatörlük eliyle bir yandan Türkiye Mezunları envanter çalışmaları yürütülürken diğer yandan da mezunlarla ilgili bütün çalışmalara zemin teşkil edecek bir strateji belgesi oluşturmak üzere hazırlıklara başlanmıştır.

2015 Türkiye Bursları Mezuniyet Töreni

Bu çalışmalara paralel olarak seçkin üniversitelerimizden mezun olan uluslararası öğrencilere yönelik ülkemizde ve dünyanın farklı bölgelerinde de çeşitli programlar düzenlenmektedir. Yine bu çalışmalar kapsamında 11 Haziran 2015 tarihinde Ankara'da dördüncü gerçekleştirilen Uluslararası Öğrenciler Mezuniyet Töreni'ne Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Başbakan Yardımcısı Numan Kurtulmuş da katıldılar.

Açılış konuşmasını Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı Doç. Dr. Kudret Bülbül'ün yaptığı ve 4.000'e yakın öğrencinin salonu doldurduğu programın coşkusu görülmeye değerdi. Törende mezunlara seslenerek onları kutlayan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, "Biz Türkiye olarak sizleri hiçbir zaman unutmayacağız, sizler de bizleri unutmayın. Aramızdaki kardeşlik ilişkisini daima güçlü tutmak için her türlü gayreti göstereceğiz. Türkiye'de öğrenim gördükten sonra ülkesine dönen her bir kardeşimi bu milletin ve bu ülkenin oradaki fahri elçisi olarak görüyorum. Aynı şekilde burada eğitim gören her bir öğrenci kardeşimi de ülkelerinin ve toplumlarının Türkiye'deki fahri temsilcileri olarak kabul ediyorum. Karşılıklı olarak sevgi, saygı, işbirliği ve ortak gelecek tasavvuru etrafında şekillendiğine inandığım bu büyük etkileşimin ülkelerimiz ve toplumlarımız için hayırlara vesile olacağına inanıyorum" diyerek, Türkiye Mezunları ile ilgili politikamızı da özetliyordu.

20 Ülkede Mezun Buluşmaları Gerçekleştirildi

Mezunlara yönelik programlar sadece Türkiye'deki programlarla sınırlı kalmayıp tüm dünyayı kapsamak-

tadır. Bugüne kadar 20'ye yakın ülkede mezun buluşma programı düzenlenmiş ve bu buluşma programlarında mezunlardan oldukça pozitif geri dönüşler alınmıştır. Dış temsilciliklerimizle birlikte organize edilen programlara başta TİKA ve Yunus Emre Enstitüsü gibi güzide kurumlarımız olmak üzere ülkede faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşu temsilcilerimiz ve işadamlarımız davet edilmektedir. Oldukça sıcak bir atmosferde geçen mezun buluşma programları imkânlarla ihtiyaçların buluşturulması açısından çok iyi bir ortam oluşturmakta, işadamlarımıza yeni yatırım fırsatlarının kapıları aralanırken, mezunlarımıza da oldukça cazip kariyer fırsatları sunulmaktadır.

Örneğin, 2012 yılında Tanzanya'nın başkenti Darüsselam'da gerçekleştirdiğimiz mezun buluşma programında Türkiye'de tıp okuyarak yıllar önce mezun olan ve şu anda bir hastane işleten mezunumuzla, yeni mezun bir doktorun tanışmasına vesile olunmuş ve taraflar birlikte çalışmak için görüşmelere başlamıştır. Aynı toplantıda

ülkeye yeni gelmiş fakat dil ve kültür farklılığı yüzünden sorunlar yaşayan Türk yatırımcıları İngilizce ve Swahili-ce'nin yanı sıra anadili gibi Türkçe konuşan Türkiye mezunlarıyla tanışma şansını yakalamış ve konuşmalarında bundan duydukları memnuniyetlerini ifade etmişlerdir. Sadece bunun gibi geri dönüşler bile mezunlara yönelik çalışmaların ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Bugün dünyanın 160 ülkesine yayılmış 60.000 Türkiye Mezunu hiç ummadığınız yerlerde size sürprizler yapabilir. Zimbabve havalimanında pasaportunuzla ilgili bir sorun yaşarken Türkçe konuşan bir Zimbabveli size yaklaşır ve güzel Türkçesiyle yardımcı olursa hiç şaşırmayın. Yine aynı şekilde Türkiye Mezunları Komor Adaları'nda bir iş adamı, Endonezya'da bir üniversite rektörü, Tanzanya'da bir milletvekili veya savunma bakanı, Kosovo'da adalet bakanı ve anayasa mahkemesi başkanı, Azerbaycan'da Dünya Bankası ve IMF Direktörü veya Makedonya'da devlet bakanı olarak da karşınıza çıkabilir. ■

ALMANYA'DA İKAMET HAKKINI VE SINIR DIŞI EDİLMİYİ Düzenleyen Yeni Kanun Kabul Edildi

Yazı: Fatma Bilim

Federal Almanya Cumhuriyeti Meclisinde, 02.07.2015 tarihinde, büyük koalisyon protokolünde öngörülen İkamet ve İkametin Sonlandırılması Kanunu (Gesetz zur Neubestimmung des Bleiberechts und der Aufenthaltsbeendigung) kabul edildi. **Kanun, birçok düzenlemeye ilişkin önemli yenilikleri beraberinde getirecektir.** Yazımızda Yeni Kanunun genel düzenlemeleri incelenmiştir.

Federal Almanya Cumhuriyeti koalisyon hükümeti temsilcileri, kanunun müzakere sürecinde, yeni düzenlemenin Almanya devletinin göçmen, mülteci ve entegrasyon politikasında belirlemiş olduğu yeni stratejilerin uygulamaya konulması için yapıldığını beyan etmişlerdir. Federal İçişleri Bakanı de Maizière açıklamasında, kanunun hem davet edici hem uzaklaştırıcı mesajlar içerdiğine dikkat çekmiştir. Kanun incelendiğinde, hem ikamet hem sınır dışı edilme prosedürünün kolaylaştırıldığı değerlendirilmektedir. Hükümet temsilcileri, başarılı bir entegrasyon gösteren ve korunmaya muhtaç değerlendirilen ancak ikamet hakkı henüz verilmemiş olan yabancıların hukuki statülerinin güçlendirilmesinin amaçlandığına vurgu yapmışlardır. Kanunun yenilenmesi özellikle yükselen sığınmacı sayısı, sığınmacı merkezleri önünde yapılan gösteriler, suç işleyen yabancıların statüleri, Yargıtay, Danıştay, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından verilen önemli yargı kararları nedeniyle yapılmıştır.

Kanunun en önemli yenilikleri ise şu şekildedir:

Müsamahalı İkamet Eden Kişilere İkamet Hakkı Verilmesi

Kanun, Almanya'da müsamahalı ikamet eden (mülteci statüsünde olmayan ancak sınır dışı da edilemeyen) kişilerin ikamet iznine talep edebilmelerine yönelik önemli yenilikler getirmiştir. Almanya'da 120.000'den fazla kişi müsamahalı olarak ikamet etmektedir. Bu kişiler ya yasa dışı yollar ile Almanya'ya gelmiş ya da iltica talepleri reddedilmiştir ancak fiili nedenlerle (örneğin: geldikleri

ülkede savaş olması, pasaportların olmaması gibi) sınır dışı edilememektedirler. Bu kişilerin yıllardır Almanya'da yaşamalarına rağmen hukuki statüleri sebebiyle birçok haktan mahrum bırakılmaları (örneğin: serbest dolaşım, çalışma hayatına veya sosyal yardımlara ulaşım hakkı) Alman kamuoyunda tartışılmış bir konudur.

Yeni düzenleme ile kanunda belirtilen sürenin tamamlanması ile ikamet hakkı tanınacak ve haklara ulaşım konusunda engeller kalkacaktır. Yeni Kanun uyarınca, yalnız veya çocuğu olmayan kişiler için 8 yıldan fazla Almanya'da ikamet etmek ve ayrıca herhangi bir suç işlememiş olmak, A2 düzeyinde Almanca bilmek ve geçim masraflarını karşılıyor olmak, ikamet izninin talep edilebilmesi için yeterli görülmektedir. Ailenin ikamet izni ile yerleşebilmesi için aranan süre 6 yıl olarak kısaltılmıştır. Gençlerin ikamet izni alabilmeleri kolaylaştırılmış ve Almanya'da 4 yıl eğitim görmeleri yeterli kabul edilmiştir. Bu düzenleme ile müsamahalı statüde olan ve uzun yıllardır Almanya'da bulunan kişiler için öngörülen ikamet hakkı, ilk kez yaş ve tarih kriterlerinden bağımsız olarak tanınmaktadır.

Sınır Dışı Hapsi ve Sınır Dışı İşleminin Kolaylaştırılması

Kanun sadece korunmaya muhtaç ve uyum sağlamış yabancıların Almanya'da ikamet hakkına dair değil, insancıl sebepler dâhil olmak üzere Almanya devletinde bulunmaları için herhangi bir geçerli sebep gösteremeyen kişilerin de sınır dışı edilmesine dair düzenlemeler getirmiştir.

Ancak hükümet yetkilileri yaptıkları açıklamada, **sınır dışı edilmeye ilişkin kararın** Alman yargısı tarafından verileceğini ve dolayısıyla orantılılık ilkesine riayet edildiğini ve bu nedenle hükmün **Alman ve Avrupa Birliği hukukuna uygun olduğunu belirtmişlerdir.**

Yeni Kanun sığınma sürecinde ayrıca başka bir Avrupa Birliği ülkesinden geçmemiş yani doğrudan Alman devletine gelenlerin sığınma talebini değerlendirmeye alacağını düzenlemektedir. Almanya'nın coğrafik konumu dikkate alındığında, Almanya'ya havayolu ile gelen sığınmacılar hariç, sığınmacıların Almanya'ya ulaşması için mutlaka bir başka Avrupa Birliği ülkesinden geçmesi gerekmektedir. Hava yolu ile gelen sığınmacı sayısının çok düşük olduğu bilinmektedir. Bu yeni düzenleme ile başka bir Avrupa Birliği ülkesini geçiş ülkesi olarak kullanan ve Almanya'ya bu şekilde ulaşan sığınmacıların yeni mevzuat uyarınca Almanya'dan sınır dışı edilmek suretiyle AB'ye giriş ülkesine geri iade edilmesine olanak hazırlanmıştır.

Sığınmacının sınır dışı edilmeyi engellemek için, örneğin kimliğini ve geldiği ülkeyi gizlemesi halinde, yeni kanun bu kişilerin geldikleri ülkenin tespiti için özellikle cep telefonu iletişim bilgilerinin kontrol edilebileceğini ve sınır dışı edilme hapsi uygulanabileceğini öngörmektedir.

Kanun değişikliğinden önceki dönemde, sınır dışı edilme hapsine ilişkin birçok olay Alman Yargıtay'ı tarafından hukuka aykırı olarak değerlendirilmiştir. Yargıtay sı-

nır dışı hapsinin uygulanması için sebeplerin ve kaçma tehlikesine ilişkin kriterlerin kanunda yazılması gerektiğini hükme bağlamıştır. Kanun koyucu bu eksiklikleri tamamlamak üzere Yeni Kanuna ilgili hükümleri eklemiş ve kimliğin gizlenmesini, pasaportun olmamasını, sahte pasaportun ibraz edilmesini, insan kaçakçılarına yüklü miktarda para ödenmesini veya yasa dışı yollar ile Almanya'ya gelinmesini sınır dışı edilme hapsine sebep olarak göstermiştir. Burada dikkat çeken husus ise sayılan bu nedenlerin aslında sığınmacıların büyük çoğunluğu için geçerli olduğudur. Bu düzenlemenin Alman ve Avrupa Birliği hukukuna uygun olup olmadığı tartışma konusu olmuştur. Kanunda sayılan sebeplerin varlığı halinde sığınmacının doğrudan sınır dışı hapsine mahkûm edilmesi hukuka uygun olarak değerlendirilmemiştir. Ancak hükümet yetkilileri yaptıkları açıklamada, sınır dışı edilmeye ilişkin kararın Alman yargısı tarafından verileceğini ve dolayısıyla orantılılık ilkesine riayet edildiğini ve bu nedenle hükmün Alman ve Avrupa Birliği hukukuna uygun olduğunu belirtmişlerdir.

Birçok sığınmacı kendileri için en iyi koruma ve imkânı sağlayacak devleti belirlemek için birden çok devle-

te sığınma için başvurumaktadırlar. Kanun bunun önüne geçebilmek ve Dublin Sözleşmesi uyarınca sığınma talebinin tek bir ülkede değerlendirilmesi için, Dublin III Tüzüğü uyarınca sığınmacılar için sınır dışı hapsini öngörmektedir. Avrupa Parlamentosu ve Konseyi tarafından 604/2013 sayılı karar ile kabul edilen ve Ocak 2014'te yürürlüğe giren tüzük; sığınmacıların kimliklerini gizlemesi, sığınma talebine ilişkin delillerin korunması, ülkeye giriş hakkının incelenmesi, gecikmiş sığınma başvurusu, kamu düzeni ve barışın korunması ve Dublin-prosedürü (sığınma talebinin AB'ye ilk giriş yapıldığı ülkede değerlendirilmesi) sebebiyle sınır dışı hapsini mümkün hale getirmiştir. Dublin-prosedürüne ilişkin sorunlu olarak değerlendirilen bir husus ise Avrupa Birliğine giriş yapılan güney ülkelerine büyük sorumluluk yüklenmesidir. Bu bağlamda, başka ülkede işleme konulan sığınma başvurusun sonuçlanmasını beklemeden Almanya'ya geçen sığınmacının sınır dışı edilmesi mümkün hale getirilmiştir. Bir diğer yenilik ise sığınma talebiyle Almanya'ya gelmiş ancak Almanya devleti tarafından önceden sınır dışı edilmiş kişilerin yeniden Almanya'ya gelme olanağının 5 yıllık bir süreyle ortadan kaldırılmasıdır. Bu düzenleme ile mükerrer sığınma taleplerinin önüne geçilecektir.

Yeni düzenleme, suç işlemiş kişilerin sınır dışı edilmesini kolaylaştırmıştır. Kamu barışını, demokrasiyi ve Federal Almanya Cumhuriyeti'nin diğer önemli menfaatlerini tehlikeye sokan yabancıların sınır dışı edilmesi mümkün hale getirilmiştir. Bu hükümde dikkat çeken en önemli husus ise sınır dışı edilme nedenleri arasında kasten işlenmiş suç sebebiyle mahkûmiyet ve yasaklı derneklerin yöneticiliği özelliklerinin sayılmasıdır. Kanun, kişinin kasten işlediği bir suçtan dolayı iki yıldan fazla mahkûm edilmesini çok önemli bir sınır dışı nedeni olarak nitelendirmektedir. Ayrıca bir yıla kadar mahkûmiyet veya uyuşturucu kullanımına rağmen tedaviden kaçınmak ise önemli bir sınır dışı nedeni olarak ifade edilmektedir. Ancak kanun bu bağlamda ikamet hakkı bulunan ve bu hukuki statü ile beş yıldır Almanya'da yaşayan, Almanya'da doğmuş olan veya küçük yaşlarda gelen mahkûmların Almanya'da kalmaları için önemli bir neden olarak görmektedir. Sınır dışı prosedürünün başlatılması için yukarıda belirtilen bir suçun işlenmiş olması yeterli olabilecektir. Ancak sınır dışı değerlendirme sürecinde kişinin Almanya'daki entegrasyonu ve aile bağları dikkate alınacaktır.

Diğer Yenilikler

Aile birleşiminde aranan Almanca dil bilgisi gerekliliği yeniden düzenlenmiş ve kanuna istisnai hükümler eklenmiştir. Bu hüküm, vatandaşlarımız ile ilgili Avrupa Adalet Divanı'nın 2014 yılında verilen Doğan kararı (C-138/13 ABAD) sonucu eklenmiştir. Bu kararda, Almanya tarafından Türklerin aile birleşiminde uygulanan dil şartının Türkiye Cumhuriyeti ile AB arasında 1970 yılında imzalanan Ortaklık Sözleşmesi ek protokolüne aykırı olduğuna karar verilmiş ve mevcut uygulamanın herhangi bir istisna öngörmemesi sebebiyle hukuka aykırı olduğu hükme bağlanmış idi.

Kanun ayrıca yurt dışında iyi bir mesleki eğitim almış kişilerin, Almanya'da mesleki diplomaların denklik işlemlerine yönelik federal devlet veya eyalet yetkili kurumu tarafından onaylanması halinde, 18 aya kadar bir denklik eğitimi almalarına ve bu sürede mesleki alanlarında çalışmalarına imkân tanımaktadır. Söz konusu düzenleme ile kalifiye elemanların Almanya'ya gelmesi amaçlanmaktadır. Bir işletmede veya teşebbüste alınan denklik eğitimi için ise Alman İşçi Kurumunun onayı veya devletlerarası Antlaşmaların varlığı aranmaktadır. Denklik eğitiminin tamamlanmasından sonra ikamet hakkının bu meslekte iş aranması için bir yıl kadar uzatılabilmesi öngörülmektedir. Ayrıca kişinin Almanya'da yabancıların çalışabileceği bir iş teklifi alması ve Alman İşçi Kurumu'nun onayı veya devletlerarası Antlaşmanın varlığı halinde, mesleki denklik sınavına girebilmesi için ikamet hakkının tanınması öngörülmektedir.

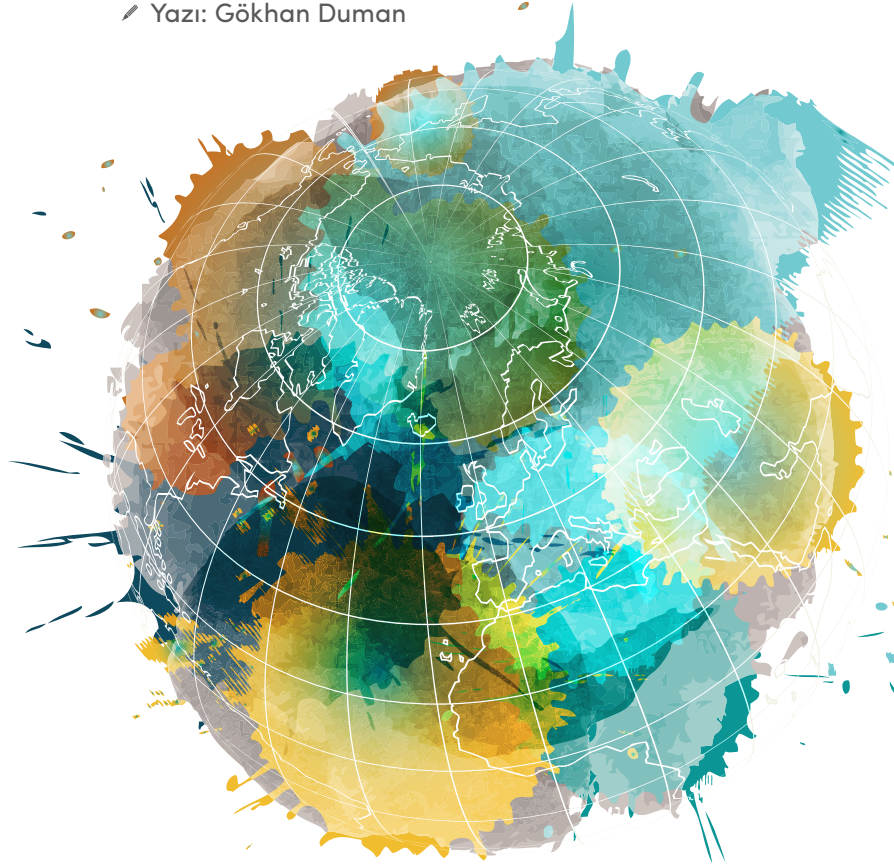
Yeni İkamet Kanunu kısaca

- Almanya'da uzun yıllar yaşayan,
- Geçimini temin eden,
- Yeterli düzeyde Almanca bilen,
- Federal Almanya Cumhuriyeti'nin değerlerine bağlı olan,
- Prensip olarak suç işlememiş olan,
- Terörist gruplarla irtibatı olmayan

kişilerin Almanya'da ikamet etmesini amaçlamaktadır. Kanun Resmi Gazetede yayınlanması ile yürürlüğe girecektir. ■

TÜRKİYE DİASPORASININ Mümkün Sınırları

Yazı: Gökhan Duman

Yunanca **dia ve sporos**, “**sağa sola dağılmış/saçılmış tohumlar**” anlamlarına gelen diaspora kavramının dünya dillerinde gerek yazılışı, gerek ifade ettiği anlam itibarıyla benzer şekilde yazılıp benzer anlamlar taşıyan az sayıda kelimedenden biri olduğunu söyleyebiliriz.

İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca, Felemenkçe ve Türkçede *diaspora*, İspanyolca ve Portekizcede *diáspora*, Arnavutçada *diasporë*, Boşnakçada *dijaspora*, Macarcada *diaszpóra*, Azericede *diaspor* şeklinde ifade edilen kavram dil açısından, dünya tarih kültür ve medeniyet mirasından ortak izler taşımaktadır.

Uluslararası Göç Örgütü diasporayı “Doğdukları ülke veya atalarının ülkesi olan köken ülkeleri dışında geçici veya kalıcı biçimde yaşayan ve hala köken ülkeleriyle somut ve etkili bağları bulunan göçmenler ve onların nesilleri” şeklinde tanımlamaktadır.

Uzun yıllar sadece Yahudi toplumunun dünyaya dağılımlığını ifade etmek için kullanılan kavram, sonrasında Afrikalıların kolonyal dönemde batıya sürgünleri tanımlamak için kullanılmıştır. Özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde, ülkeler kendi sınırları dışında yaşayan vatandaşlarıyla daha yakın ilişki kurmak istemiş, bu süreçte

bir çok ülke diaspora politikasını oluşturmaya başlamıştır. Bu konuda çalışan bakanlıkların ve ofislerin birçok ülkede aynı dönemde faaliyete geçmiş olması tesadüf değildir. 1990’dan günümüze dünya genelinde diasporalara yönelik 40’dan fazla devlet birimi kurulmuştur.

Diaspora kavramı nasıl evrildi?

Anavatanları dışında yaşayan insanların bir diaspora toplumu olarak anavatanlarıyla daha fazla bağ kurabileceklerini fark etmiş olmaları diaspora kavramının anlam olarak evrilmesini hızlandırmıştır. Çin, Hint, Lübnan, Filistin ve Türk diasporası ifadeleri öncelikle yurtdışından yaşayan göçmenler tarafından kullanılmaya başlanmıştır. 20. yüzyılın sonlarından itibaren diaspora kavramının kullanımı, toplumdan devlete doğru yayılan bir süreç izlemiştir.

Türkiye’de de durum diğer ülkelerde olduğu gibi benzer şekilde seyretmiştir. Özellikle son 15 yıllık süreçte Türkiye’nin yurtdışında yaşayan 6 milyondan fazla vatandaşı Türk/Türkiye diasporası şeklinde ifade edilmeye başlanmış, kavram toplum, devlet, medya ve akademi diline girmiş, günlük dilde kullanılmaya başlanmıştır.

Tarihsel süreç içerisinde bakıldığında Türkiye’de diaspora kavramı uzun yıllar Ermeni diasporası üzerinden ele alınmış, kavrama genellikle “negatif” bir ifade olarak yaklaşmıştır. Ancak diaspora kavramına olan yaklaşım devlet ve toplum nezdinde sistematik bir bakış açısından ziyade retorik söylemlerden kaynaklanmaktaydı. Kavrama olan “mesafe” aşılamayacak bir noktaya hiç gelmemiştir. Özellikle son yıllarda Türkiye-Ermenistan ilişkilerinde artan temaslar, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın geçen yıl yayınlandığı 1915 olaylarıyla ilgili taziye mesajı ve Başbakan Davutoğlu’nun “Ermeni diasporası bizim diasporamızdır” ifadeleri diaspora kavramının uzun yıllar üzerinde taşıdığı negatif anlamdan sıyrılmaya başladığının işaretleri olmuştur.

Türkiye Diasporasının Mümkün Sınırları: Ortak Geçmiş

Dünya örneklerine bakıldığında devletlerin “diaspora” kavramını kendi toprakları dışında yaşayan vatandaşlarını tanımlamak için kullandığı görülmektedir. Burada genel olarak “anayasal vatandaşlık” ve “soy” üzerinden bir yaklaşım mevcuttur. Bu durum Türkiye için farklıdır ve öyle olmak durumundadır. Başbakan Ahmet Davutoğlu’nun 2012 yılında “Sadece Türkler değil, bu topraklardan göç eden herkes bizim için diasporadır” ifadesi Türkiye’nin diaspora kavramına yaklaşımını ifade eden açık bir işarettir. Türkiye’nin yaklaşımı yalnızca yurtdışında yaşayan vatandaşlarına yönelik değil; ortak tarih, kültür ve medeniyeti paylaştığımız toplumlar ile tarihsel süreç içerisinde Türkiye’den göç etmiş ve ettirilmişleri de kapsayan geniş bir perspektife sahiptir. Türkiye diasporası Berlin, Brüksel, Rotterdam, Paris, Zürih ve Viyana gibi şehirlerde yaşayan milyonlarca vatandaşı kapsadığı kadar bu topraklardan dağılan Rum, Ermeni, Yahudi, Süryani, Keldani, Ezidi ve El Turco toplumlarını da bir o kadar kapsamaktadır. Türkiye diasporası kavramının anayasal vatandaşlık ve soy

bağlarını değil “ortak geçmişi” kendine referans aldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Yeni Türkiye ve Türkiye Diasporası

Türkiye’nin Balkanlar, Orta Doğu, Kafkaslar, Asya ve Afrika’da tarihten gelen yakınlıkları ve ilişkileri mevcuttur. Türkiye, tarihte aynı siyasi ve dini çatı altında yaşadığı ülke ve topluluklarla bugün yeniden yakın ilişkiler içerisinde. Bu süreç iç ve dış kamuoyunun dikkatini çekmiş, Türkiye’nin Somali, Filistin, Afganistan, Suriye, Mısır ve Myanmar gibi coğrafyalardaki ilişkileri ve politikaları sorgulanmıştır. Ancak, tarihten gelen bağlarını koruyan, sürdüren ve geliştirme gayretinde olan dünyadaki tek ülke Türkiye değildir. Fransa bugün ortak dil ve kültür üzerinden tanımladığı Frankafon politikası aracılığıyla Afrika’daki birçok ülkeyle sosyal, siyasi ve ekonomik açıdan yakın ilişkiler inşa etmiştir. İngiltere, İngiliz Milletler Topluluğu üzerinden geçmişte Britanya İmparatorluğu’nun bir parçası olmuş ülkelerle ekonomik etkileşime dayanan ilişkilerini sürdürmektedir. Eski Sovyet ülkeleriyle siyasi ve ekonomik ilişkilerini sürdüren Rusya ise bu ülkelerle olan ortak tarih, dil ve kültür bağlarını canlı tutmaya çalışmaktadır.

Tarihinde sömürgecilik ve gettolaştırma kültürü olmayan Türkiye’nin ise aynı kültür ve medeniyet havzasından beslendiği topluluklarla yeniden yakınlaşarak ilişkilerini geliştirmesi gerek politik açıdan gerekse sosyal ve kültürel bağlar açısından anlaşılabilir ve kabul edilemez bir durum değildir. Temel dayanaklarını ve meşruiyetini ortak geçmişten alan bir anlayışla Türkiye, özellikle son dönemlerde diasporasına yönelik çalışmalarını arttırmıştır. Dışişleri Bakanlığı, YTB, TİKA, YEE, AFAD, AA, TRT, THY ve Kızılay gibi kurumlar ile STK’ların çalışmaları yurtdışında yaşayan vatandaşlarla Türkiye’nin dost ve kardeş topluluklara verdiği önemi açıkça göstermektedir.

Nevi şahsına münhasır özellikler taşıyan Türkiye diasporası kavramı “yeni bir diaspora yorumu” olarak değerlendirilmeye açıktır. Türkiye’nin yaklaşımı politik bir meydan okumadan ziyade; küresel ve bölgesel medeniyet hareketinin “yeni adı” olarak yorumlanabilirse kavramın içerisinde barındırdığı “yeni anlamlar” da daha iyi anlaşılacaktır. ■

Biz Atları SEVERİZ

✍️ Yazı: Kâmil Yeşil

Atları sevmeliyiz. Atları Hz. Ali'ye Düldül olup Hayber'in fethine gittiği, Selahaddin Eyyubi ile Kudüs'ü fethettiği ve Haçlıları durdurduğu, Dede Korkut'la, Battalgazi'yle, Alparslan'la, Osman Gazi ile, Fatih'le, Yavuz ile, Kanuni ile bu toprakları ve üç kıtayı bize vatan kıldığı için sevmeliyiz.

Ancak Peygamberimizi Mirac'a, ötelerin ötesine götüren Burak olduğu için atları ayrıca ve daha çok sevmeliyiz.

Türkler, savaşçı ve yiğit oldukları kadar terbiye edicidir de. Atalarımızın bu özelliğini gösteren en tipik örnek, atları terbiye etmede görülür. Seyislik sadece biniciliği değil; at yetiştiriciliği ve yönetimini de içerir ki Türkler, “siyaset” kelimesini seyislikten türetmiştir. Tarihçilerin kaydettiğine göre at, ilk kez Türkler tarafından evcilleştirilmiştir. Atı idare eden, hızını, yönünü ayarlayan ‘gem’, ata binmeyi sağlayan ‘üzengi’, insanlığa ve medeniyete, Türklerin bir hediyesidir. Eski Türklerde ata karşı sevgi ve saygı dini bir şekle bürünmüştür. Mesela, Eski Türklerde at, ölü sahibi ile beraber gömülür, kurban edilir ve kuyruğundan tuğ yapılırdı. Bu âdetin Osmanlı Türklerine kadar devam ettiğini, Süleyman Şah’ın Bolayır’daki türbesinde, atı ile yan yana yatmasından anlıyoruz. Orta Asya’da, Altay’da 1929’da bulunan eski bir mezarda (Höyük) ölü ile beraber gömülmüş 10 at bulunmuştur. Türk büyüklerinin ata gösterdikleri saygıya diğer bir örnek de III. Osman’ın “Sisli Kır” adlı atına sarayının bahçesinde yaptırdığı mezardır ki başına dört mısra ile süslü bir de taş dikilmiştir .

*“Zill-ı Hak Hazreti Osman Han’ın
Sislikır nâm atı anılmıştır
Emr-i yezdan ile mevt erişecek
Bu makam içre o gömülmüştür.”*

Türklerin sadece savaşları değil; eğlenceleri de atlarladır. At yarışlarından başka cirit, top, çöğen ve oğlak oyunlarına da büyük önem veren atalarımız, bu sporları milli sporlar haline getirmişlerdir. Bilindiği gibi cirit, bugün bile en yaygın at sporumuzdur.

Birçok eski el yazısı eserde ve özellikle “Baytarnâmeler”de iyi atlardan aranan vasıflar, atların bakımı, yetiştirilmesi ve idmanları hakkında dedelerimizin koyduğu prensipler anlatılır.

Anadolu’yu bize vatan kılan en önemli savaş vasıtamız attır. Selçukların Anadolu’daki zaferlerinde; Haçlılara karşı kazandıkları başarılarda en önemli pay, kolay sevk edilen Türk atlarıdır. Osmanlı Türklerinin Viyana’ya kadar giden büyük zafer ve akınlarında, üç kıtanın hâkimiyetinde süvari kuvvetleri çok büyük işler görmüştür.

Ömrünü at sırtında geçiren milletimizin kahramanlarını atsız düşünemeyiz. O kadar ki denize atını süren Fatih Sultan Mehmed’in tablosu hafızalarımızdan hiçbir za-

man silinmez ve biz İstanbul’un Fethi’ni kır atının üzerindeki Fatih’le hatırlarız. Öyle binekler vardır ki onlarla odun da taşırız, ot da. Öyle binekler de vardır ki Hz. Süleyman’ın kissasında olduğu gibi üzerine Peygamberler binmiştir. At, Düldül olmuş, Allah’ın arslanı ve velilerin sultanı Hz. Ali’yi taşımış, “Aşkar” olmuş Battal Gazi ile Anadolu’nun fethine gelmiştir.

Atlar vardır nice padişahlar, nice âlimler, nice şehitler taşımıştır. Değerini binicisinden alan atlardan biri de Şeyhülislâm İbn-i Kemalpaşa’nın atıdır ve o atın ayağının altından sıçrayan çamurla süslenen kaftan, mezar-da Yavuz Sultan Selim’in örtüsü olmuştur.

Derler ki Mısır seferinde (1516-1517) Kemalpaşazâde, Yavuz Sultan Selim Hân’ın yanındadır. Dönüş yolunda atbaşı giderlerken, Kemâlpaşazâde’nin atının ayağından bir parça çamur, Yavuz’un kaftanına sıçrayıverir. O büyük âlim telaşlanır. Ne yapacağını şaşırır. Çünkü fevkalade celalli bir padişah vardır yanında. Onun bu telaşlı hâline karşılık, Yavuz Sultan Selim Hân, tarihe geçen şu sözleri söyler:

— Âlimin atının ayağından sıçrayan çamur parçası, bizim için şereftir. Öldüğümde şu çamurlu kaftan üzerime örtülsün!

Osmanlılarda ata verilen önemi gösteren delillerden biri de İstanbul’daki At Pazarı’dır ki Fatih Sultan Mehmet zamanında kurulmuştur. Bugün Sultanahmet Meydanı olarak bildiğimiz yerin tarihteki adı Saraçhane yönünden Fatih meydanına kadar, At Pazarı’dır. Sultan Abdülmecit, meydanın ortasına dört taraflı büyük bir çeşme; Sultan Hamit de bir namazgâh yaptırmıştır. Bu pazarın diğer bir önemi odur ki her sabah, pazar açılmadan, mahalle imamı bir dua okur, ondan sonra dükkânlar açılmaya, atlar öteye beriye götürülmeye başlanırmış.

Bir şeyi sevmek için bilmek lâzımdır. Atları bize sevdirenlerin başında da şairlerimiz gelir. Dadaloğlu atı “on-beşinde bir kızla» bir tutarken, Köroğlu’nun hikâyesi tamamen “kır at” üzerine kuruludur. Öyle ki biz atı, Faruk Nafiz’in şiirinde istiklal mücadelesine katılan ve esirliğe isyan eden milletimizi temsil ettiği için severiz:

*“Bin gemle bağlanan yağız at şaha kalkıyor
Gittikçe yükselen başı Allah’a kalkıyor
Son macerayı dinlememiş varsa anlatın;*

*Ram etmek isteyenler o mağrur, asil atın
Beyhudedir, her uzvuna bir halka bulsa da;
Boştur, köpüklü ağzına gemler vurulsa da...
Coştukça böyle sel gibi bağrında hisleri
Bir gün başında kalmayacaktır seyisleri!
Son şanlı mâcerâsını tarihe anlatın:
Zincir içinde bağlı duran kahraman atın
Gittikçe yükselen başı Allah’a kalkıyor
Asrın baş eğdi sandığı at şâha kalkıyor”*

Üstad Necip Fazıl tam bir at tutkunudur ve bu sevgi ona Ata Senfoni’yi yazdırmıştır.

Atlar ve şairler denilince Nazım Hikmet’i hatırlamamak ne mümkün! At, Nazım’ın şiirinde memleketimizin coğrafyasını çizer ve bu memleket :

“Dörtnala gelip Uzak Asya’dan Akdeniz’e bir kısrağ başı gibi uzanır.” Şair, başka bir şiirinde dikkatini bu kez süvariye çevirecek ve şöyle diyecektir:

*“Atlılar atlılar kızıl atlılar,
atları rüzgâr kanatlılar!
Atları rüzgâr kanat...
Atları rüzgâr...
Atlari...
At... ”*

At, hayatımızla öyle iç içedir ki iyi-kötü birbirinden etkilenmeyi, “kır atın yanında duran ya huyundan ya suyundan” diyerek anlatmışız. “İğreti ata binen tez iner. At sahibine göre kişner. Bir sürçen atın başı kesilmez. Bahşiş atın dişine bakılmaz. At beslenirken, kız istenirken. At binenin kılıç kuşananın. At ölür meydan kalır, yiğit ölür şan kalır.”

Bu ve benzeri atasözü ve deyimlerde olduğu gibi toplumsal durumları hep at üzerinden anlatmış, nice ‘at’lı sözler, şiirler, maniler, türküler, efsaneler söylemişiz.

Son söz olarak şunları söylemeliyiz.

Biz atları severiz. Bütün Türkler atları sever. At cinsi Türklerin kurduğu haralarda ideal ölçülerini bulmuştur. Arap atı olarak bildiğimiz at cinsi, gerçekte Türk atıdır. At hakkında bilinecek çok şey var. Öncelikle Âdiyât suresinde anlatılan atları bilmeliyiz.

Atlari sevmeliyiz. Atlari Hz. Ali’ye Düldül olup Hayber’in fethine gittiği, Selahaddin Eyyubi ile Kudüs’ü fethettiği ve Haçlıları durdurduğu, Dede Korkut’la, Battalgazi’yle, Alparslan’la, Osman Gazi ile, Fatih’le, Yavuz ile, Kanuni ile bu toprakları ve üç kıtayı bize vatan kıldığı için sevmeliyiz. Ancak Peygamberimizi Mirac’a, ötelere ötesine götüren Burak olduğu için atları ayrıca ve daha çok sevmeliyiz. ■

YTB SİVİL TOPLUM DESTEKLERİ STK'ların çalışmalarına kalite ve ciddiyet kazandırdı

✍️ Yazı: İsmail Yıldız

YTB'nin destekleriyle İsviçre İslam Toplumu tarafından 2014 yılında yürütülen Çiftdilli Kreş ve Ev Ödevleri Yardım Kursları projelerini İsviçre İslam Toplumu Başkan Yardımcısı Ahmet Kıvanç Çelebi ile konuştuk.

“Türkçe sorulara cevap verebilecek kapasitede olmasına rağmen Almanca dilinde bunu anlatmakta zorlanan **çocuklar**; Şimdi çiftdilli kreşlerde eğitimlerini hem anadillerinde hem de yerel dilde öğreniyorlar, böylece **kendilerini her iki dilde de çok daha rahat, çok daha iyi ifade edebiliyorlar.**”

Diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi İsviçre’de yaşayan vatandaşlarımız için göç süreci ve sonrası benzer özellikler taşıyor. Türkiye’den İsviçre’nin farklı şehirlerine göç eden insanlarımız burada uzun bir gelecek görmedikleri için eğitim noktasında da çok fazla çalışma yapma gereği hissetmiyor. Bu süreçte insanlarımız dini hassasiyetlerini koruyabilecekleri, dini vecibelerini yerine getirebilecekleri mekânlar oluşturuyorlar, temel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri dernekler kuruyorlar. Ancak aradan geçen süre bu düşüncenin zamanla terk edilmesine yol açıyor.

İsviçre İslam Toplumu Başkan Yardımcısı Ahmet Kıvanç Çelebi “kalıcılık” düşüncesinin artık zihinlerde yer edinmeye başlamasından sonra eğitim faaliyetlerine ağırlık verildiğini dile getiriyor. “İlk olarak camilerde ve derneklerle başlayan eğitim faaliyetleri zamanla da kurumsal bir yapıya büründü. Kişisel kanaatimdir, insanlarımızın eğitime özellikle 10-15 yılda daha fazla önem vermelerinin en büyük nedenlerinden biri de Avrupa’da yaşanan ekonomik krizlerdir. Çünkü insanlar artık çocuklarının bir an önce okullarını bitirerek para kazanmaya başlamalarını istiyorlar.

“Artık aileler kendileri çocuklarını getiriyorlar”

Eskiden biz teşvik edici çalışmalar yürütüyorduk, çocuklarınızı okula gönderin, eğitime daha fazla önem verin diye. Şu an şükürler olsun, bu eşiği atlattığımızı görüyoruz. Artık aileler kendileri çocuklarını getiriyorlar, daha iyi, daha güzel eğitim almaları için uğraş veriyorlar. Çünkü bu ailelerin her biri zorlu süreçlerden geçti. Para

kazanmanın zorluklarını çok iyi biliyorlar. Bundan dolayı çocuklarının daha iyi bir geleceğe sahip olmaları noktasında gayret gösteriyorlar. Çocuklarımız sadece işçi olmasınlar, farklı meslek alanlarında istihdam edilebilirler arzusundalar.”

Çelebi, dil öğrenimi noktasında yaşanan sıkıntıların çocukların eğitim hayatını olumsuz etkilediğini ifade ediyor: “Birinci nesil ‘nasıl olsa döneceğiz’ düşüncesiyle dil öğrenimine gereken önemi vermedi, ikinci nesil kısmen bunu başardı, artık burada doğup büyüyen üçüncü nesille birlikte bu sorun aşıldı ancak bu kez de farklı problemler ortaya çıktı. Çocukların kendi anadillerini iyi bir şekilde öğrenememiş olmaları ve konuşamamaları, yerel dili de tam olarak kavrayamamalarına neden oldu. Bu durum eğitim hayatlarına da oldukça olumsuz bir biçimde yansdı. Daha kötüsü çocuklar okullarda bir problemle karşılaştıklarında aileleri onlara çok fazla yardımcı olamıyordu, çünkü hem dil noktasında sıkıntı yaşıyorlardı hem de bu süreçleri tecrübe etmemişlerdi henüz.

Son yıllarda sivil toplum kuruluşlarımızın attıkları adımlarla dil eğitimi konusu önemli başlıklardan biri oldu. Okul derslerine yardım kursları başlatıldı. Burada çocuklarımızın Almanca, Fransızca, Matematik, İngilizce gibi ihtiyaç duydukları derslerde kurslar verildi. Burada doğup büyüyen, eğitimi devam eden ya da mezun olmuş öğretmenler nezaretinde çocuklarımıza dersler verildi.

Bu derslere katılan öğrencilerimizin başarılarının önemli oranda arttığını gördük ve yüksekokullara giden öğren-

“Derslere katılan

öğrencilerimizin başarılarının

önemli oranda arttığını

gördük ve yüksekokullara

giden öğrenci sayımızda

da 10 yıl öncesine kıyas

ettiğimizde çok ciddi bir artış

söz konusu oldu.”

ci sayımızda da 10 yıl öncesine kıyas ettiğimizde çok ciddi bir artış söz konusu oldu.

“Devlet, vatandaşıyla bütünleşti”

Daha önce yanımızda devlet yoktu. Sivil toplum kuruluşlarının kendi kaynaklarıyla, kendi gayretleriyle yürüttükleri çalışmalar takdire şayan bir durumdur. Daha

önce devlet, vatandaşı burada yaşıyor olmasına rağmen konsolosluklardan dışarıya çıkmazdı. Vatandaşlarla hiçbir münasebeti olmazdı.

“YTB Projeleri, STK’ların kurumsallaşmasını, profesyonelleşmesini sağladı”

Son yıllarda bunun değiştiğine şahit olduk. Artık hem buradaki dış temsilcilikler hem de merkezi hükümet vatandaşlarıyla bütünleşme, kaynaşma ve işbirliği anlamında önemli adımlar attı. Bu durum bizleri çok memnun eden gelişmeler oldu. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı’nın sağladığı projeler de buradaki sivil toplum kuruluşlarının kurumsallaşması, profesyonelleşmesi anlamında katkı sağladı. Daha önce de projeler yapılıyordu ancak biraz amatörce yürütülüyordu bu işler. YTB ile birlikte yürütülen projeler sayesinde yapılan işlerin kalitesi arttı, işler daha ciddi daha profesyonel olmaya başladı.

İsviçre İslam Toplumu 2014 Yılı ÇiftDilli Kreş Projesi

Basel	Bürglen	Dietikon	Glarus	Oltén	Wetzikon	Winterthur	Wohlen
Eğitmen 1	Eğitmen 4	Eğitmen 12	Eğitmen 1	Eğitmen 2	Eğitmen 2	Eğitmen 7	Eğitmen 4
Öğrenci 5	Öğrenci 23	Öğrenci 89	Öğrenci 44	Öğrenci 13	Öğrenci 8	Öğrenci 43	Öğrenci 20

TOPLAM
Eğitmen 33 Öğrenci 245

İsviçre İslam Toplumu 2014 Yılı Ev Ödevleri Yardım Kursları

Eğitmen 5

Öğrenci 25

VERİLEN DERSLER

Almanca, İngilizce, Fransızca, Matematik başta olmak üzere değişik derslerde eğitim verilmiştir.

“Ana dilini ve yaşadığını bölgenin dilini iyi bilen çocuk daha özgüvenli oluyor”

Kendi dilini iyi bilmeyen bir çocuk yerel dili ne kadar öğrenmiş olursa olsun kendini ifade etme noktasında sıkıntı çekiyor. Biz de bu sorunun üstesinden gelebilmek adına Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı’nın da destekleriyle ‘ÇiftDilli Kreş Projesi’ni gerçekleştirdik. Proje kapsamında çocuklarımızın hem kendi dillerini hem de yerel dilleri öğrenmeleri konusunda yaşadıkları değişime şahit olduk. Bu da bizi ziyadesiyle mutlu ediyor. Örneğin gayet iyi Almanca konuşabilen bir çocuğa ülkesiyle, diniyle ilgili bir şey sorulduğunda çocuk Türkçe bu soruya cevap verebilecek kapasitede olmasına rağmen Almanca dilinde bunu anlatmakta zorlanıyordu. Şimdi ise çocuklarımız çiftdilli kreşlerde eğitimlerini hem anadillerinde hem de yerel dilde öğreniyorlar, böylece kendilerini her iki dilde de çok daha rahat, çok daha iyi ifade edebiliyorlar. Bu da onlara ciddi bir özgüven kazandırıyor.

Biz bu çalışmaların yanı sıra çocuklarımızın aile içerisinde de anadillerini kullanmaları noktasında teşvik ediyoruz.

“Başarılı gençlerimizin önünü kesmek için yapılan kasıtlı yönlendirmelere karşı aileleri uyarıyoruz”

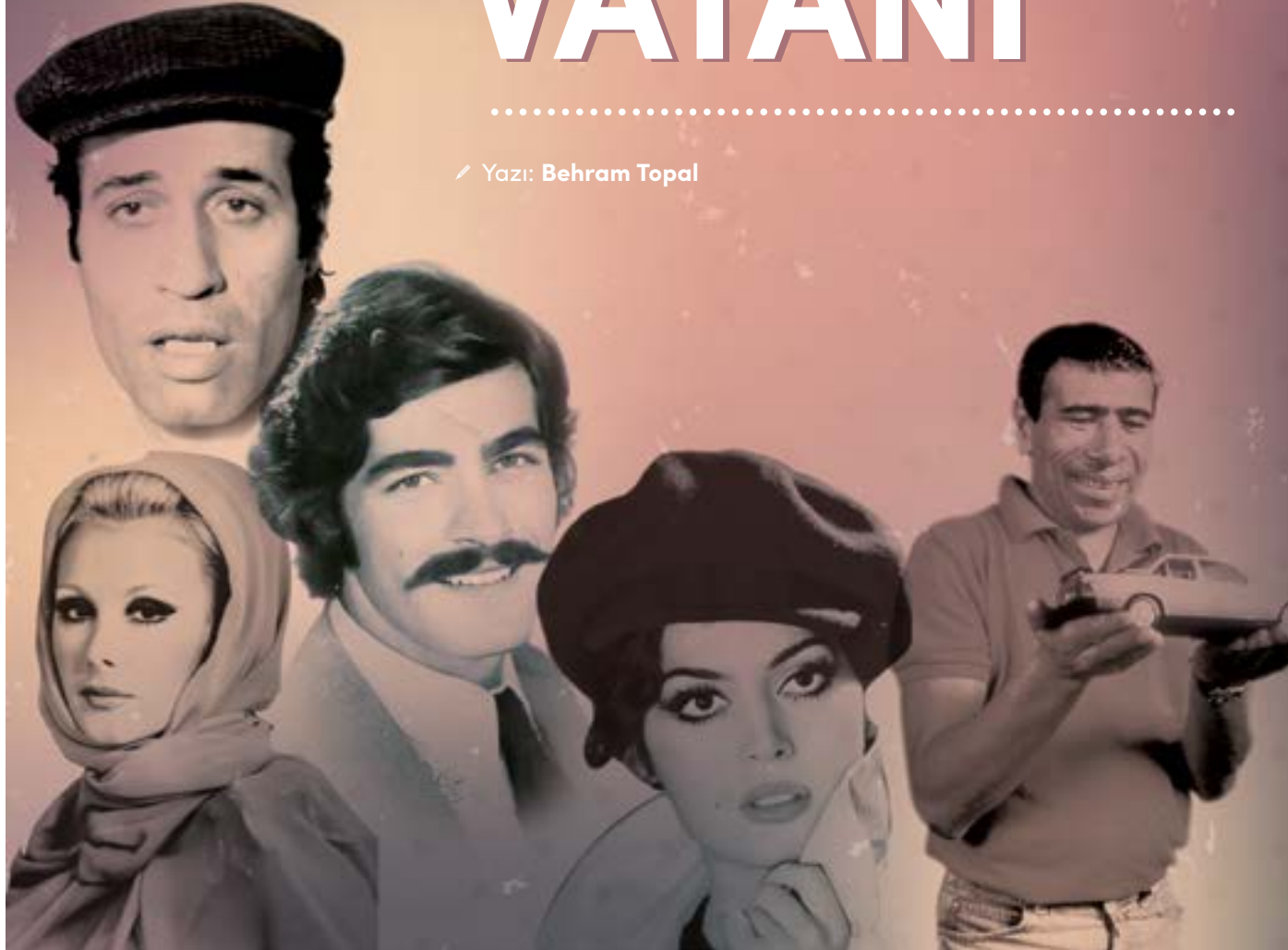
Çelebi, Avrupa’da çok sık duyduğumuz önemli bir sıkıntıya işaret ediyor. Yabancı düşmanı öğretmenlerin özellikle Türk ve Müslüman öğrencilere yönelik yaptığı yanlış yönlendirmeler olduğunu ifade eden Çelebi, “Çok daha iyi yerlere gelebilecek öğrenciler, kasıtlı yapılan yönlendirmelerle daha basit mesleklere gönderiliyor. Tabiri caizse ‘sen şu mesleği garantiye al’ denilerek başarılı gençlerin önü kapatılıyor. Biz ailelere bu konuda daha duyarlı olmaları, çocuklarının potansiyellerini sonuna kadar kullanmaları noktasında tavsiyelerde bulunuyoruz. Bu konuda da oldukça güzel geri dönüşler aldığımızı söyleyebilirim. ■

SİNEMA

Ellerin VATANI

Yazı: Behram Topal

1960'lı yıllarda Türkiye'den dünyanın bir çok ülkesine gerçekleşecek olan işçi göçü şüphesiz sadece bir yer değiştirmeden ibaret olmayacaktır. Yaşanan göç, gidenlerin de kalanların da hayatını derinden etkileyecektir. **Farklı bir ülkede yaşamamanın getirdiği sıkıntılar, ekmek parası uğruna katlanılan zorluklar, bir tarafta aile ve memleket hasreti... Bu göç hikayeleri pek çok sinema filmine de konu olacaktır.**

İkinci Dünya Savaşı, birincisinde olduğu gibi sadece coğrafyayı değiştirmekle kalmadı, aynı zamanda çok ciddi travmalara da yol açtı. 1945 sonrasında bütün dünyada siyasi, ekonomik, toplumsal değişimlerin hızla ilerlediğine şahit oluruz. Ama "Bu dönemin en önemli sonucu nedir?" diye sorarsak sanırım bu, ortak

bir adlandırma olarak "köylülüğün ölümü" şeklinde ifade edilen şeydir. Bütün dünyada köylülük kan kaybetmeye yüz tutmuş ve bunun sonucunda da kitleler köylerden şehirlere doğru büyük bir göç dalgası oluşturmuşlardır.

Türkiye de savaş sonrasında benzer bir durumu yaşadı. Marshall yardımları kırsal bölgelerde verimliliği artırıp çalışan sayısının azalmasına ve dolayısıyla kırsal bölgelerde işsizliği tetiklemeye yol açtığına artık Türkiye için göç, toplumsal bir sorun olarak gündeme gelecektir. Şehirlere gittikçe artan nüfus bu bölgelerde de işsizliği çözemeyecek, savaş sonrası Avrupası'nda artan işgücü ihtiyacını karşılamak üzere artan nüfusun bir kısmı Avrupa'ya, özellikle de Almanya'ya göç edecektir.

Önce iç göç olarak kendini gösteren bu toplumsal yer değiştirme Türk Sineması'nda karşılığını göçün devam ettiği 1980'li yıllar ve sonrasına dek bulmuştur. Fakat dış göçü konu alan çalışmalar biraz daha geç vizyona girecektir.

Bugün o ilk tecrübelerle dönmek istediğimizde önümüzde, belki de bizim de "ilk kuşak" göçmen filmleri olarak adlandırmak durumunda kalacağımız birkaç film çıkar. Göçmenler üzerine yapılan ilk filmler zaten 1970'lerin başlarında ürünlerini vermeye başlamışlardır. 1972 yılında Türkan Şoray ilk yönetmenlik denemesinde ve başrolü de oynayarak "Dönüş" filmi çekti. Kadir İnanır'ın Türkan Şoray'ın kocası İbrahim rolünü oynadığı filmde İbrahim Almanya'ya gider ve karısını unuttur. Orada bir başkasıyla evlenip çocuğu olur. Karısı ise onun dönüşünü beklerken ağanın ve köylünün tacizlerine direnmeye çalışacak ve bu sırada çocuğunu kaybedecektir. Finalde Türkan Şoray'ın oynadığı Gülcan ağayı çocuğunun boğulduğu yerde öldürecek ve köyde karısının isminin bazı

dedikodulara karışması nedeniyle onu öldürmek üzere köye dönmekte olan kocası bir trafik kazasında yeni eşiyle ölünce de sağ kalan çocuklarını alıp gidecektir. Film bizi Almanya'da olan bitenler hakkında bilgilendirmez fakat geride kalanların yaşadığı zorlukları bir şekilde gösterir. Türkan Şoray, filmde İbrahim'in Almanya'daki değişimine daha çok ağırlık vermek istediği halde yapımcının

“Almanya Acı Vatan” henüz 80 darbesini görmemiş ve sonrasında yaşanacak olan serbest piyasa ekonomisinin getirilerine aşına olmayan bir Türkiye’de çekilmiş 1979 tarihli bir Şerif Gören filmidir. **Ancak film, bir on yıl içerisinde Türkiye’de olacaklar hakkında fikir verir.**

ısrarıyla bir “Türkan Şoray filmi”ne dönmek zorunda olduğunu söylemiştir.

Başka bir önemli film de, 1974 yılında çekilen Tunç Okan’ın da ilk filmi olan “Otobüs” olacaktır. Bir süre Türkiye’de yasaklanmış olan film, İsveç’e kaçak yollarla sokulmuş bir grup insanın dramını gözler önüne sermektedir. Yer yer sürreal sahnelerin de bulunduğu film, göçmenlerin yaşadığı kültürel şoku gösterdiği gibi yerlilerin de göçmenlere bakışı hakkında belki biraz abartılı sayılabilecek bir bakış sunar. Film hiç tanımadıkları bir dünyaya adım atan bu insanların acemiliğini ve cahilliğini karikatürize eder. Bir tarafıyla bakıldığında aşağılayıcı görülür ki yasaklanma sebebidir. Öte yandan köylüler ve şehirliyer arasındaki her karşılaşma neredeyse bu şekilde bir klişe ile sahnelenmiştir ve örnekleri çoktur.

Otobüs’ten yaklaşık yirmi yıl sonra Tunç Okan gerçekten de efsane olmuş bir diğer

düşünülmektedir) Bayram’ın yıllık izni için memleketine yaptığı yolculuğu anlatır. İlyas Salman’ın neredeyse tek başına oynadığı film, geri dönüşlerle bizi Bayram’ın hesapçı, pinti kişiliği hakkında bilgilendirir. Fakat aynı zamanda Bayram’ın sürekli aşağılanmış kişiliği hakkında da verdiği örneklerle başka bir tartışmayı da gündeme getirir. Aynı dili konuştuğu bu insanlar arasında güvenlik bulacağı yurdunda değildir Bayram. Bu sefer izlediğimiz tersinden bir “Otobüs” hikâyesidir. Biryol filmi olarak da nitelenebilecek olan Sarı Mercedes’te Bayram’ın hayatına dair detayları, geri dönüş sahneleriyle öğreniriz: Nasıl arkadaşını aldatarak ve doktora rüşvet vererek Almanya’ya gittiğini, sevdiği kızı bıraktığını, çocukluğundaki

aşağılanmalarını... Filmin, göçmenlerin ülkelerine olan tavrını aşağılayıcı olarak göstermesi ve bunun bir aracı olarak da tüketim nesnelerine (mersedes) sahiplik olarak kodlaması bizi 1980’li yıllardan sonra olacaklar hakkında bilgilendirir İlyas Salman filmde eşsiz bir oyunculuk sergilemiş ve filmin günümüzde hala izlenebilir olmasında önemli bir katkı sağlamıştır.

“Almanya Acı Vatan” ise henüz 80 darbesini görmemiş ve sonrasında yaşanacak serbest piyasa ekonomisinin getirilerine aşına olmayan bir Türkiye’de çekilmiş 1979 tarihli bir Şerif Gören filmi. Ama bir on yıl içinde Türkiye’de de olacaklar hakkında bir fikir verir. Almanya’da ki işçi Güldane (Hülya Koçyiğit), artık bir çöpçü değil bir fabrika işçisidir ve tek derdi hiçbir şekilde tatmin bulmayan bir biriktirme arzusudur. Her şeyi paraya çevirmeyi beceren yeteneği evliliğini de paraya çevirmeyi başarır ve yine

fabrikada ki rutin, makineleşmiş davranış kodlarına döner. Film pek çok göçmen filmindeki gerçekçi üslubu yabancılaşma vurgusuyla da aşar.

1986 yılında Tevfik Başer tarafından senaryosu yazılmış ve çekilmiş olan “Kırk Metrekare Almanya” öyküsüyle etkileyicidir fakat artık ortalama bir tavır haline dönüşmüş “yol bilmez iz bilmez Türk köylüsü” klişesini ve geleneksel ya da geri kalmış kültürel değerlerin batı dünyası ile karşılaşma tepkisini tekrarlar. Köyünden hiç çıkmamış bir kızın, Turna’nın (Özay Fecht) Dursun’la (Yaman Okay) evlendirilip Almanya’ya götürülmesi ve orada kocası tarafından bir dairede dışarıya çıkmadan yaşamaya mecbur bırakılması etrafında dönen, etkileyici bir film. Finalde kocasının ölümü üzerine ne yapacağını bilemeyen kadın ilk defa dairesinin hatta apartmanının dışına çıkar. İletişimsizlik, kadın erkek ilişkileri, Türk işçilerin kendilerini yabancı ve düşman bir yerde hissettiklerine dair duygular bu filmde de işlenen temalardandır.

1993 yılında Sinan Çetin’in çektiği “Berlin in Berlin” ise değinmek istediğim son film. Kocası kazara bir mühendis tarafından öldürülen Dilber’in en sonunda kocasını öldüren adamla kaçacağı film, geleneklerin ne şekilde Almanya’da geçerli olduğuna dair ilginç örnekler sunar. Bu kaza sonucu ölümden dolayı özür dilemek için ustabaşının evine giden mühendis, burada ustabaşının kardeşi tarafından tartaklanmaya başladığında büyükanneyi oynayan Aliye Rona eşikten içeri giren herkesin güvenlikte olacağına dair geleneksel hükmü oğluna hatırlatarak sorar; “Bu evde senin sözün geçmiyor mu?”. İyi bir gişe başarısı da sağlamış olan film, kadının evi Alman mühendisle terk etmesiyle sonlanır.

Bu filmler elbette göçmenlik konusunda çekilmiş filmlerin tamamı değil. Artık tez konusu olabilecek denli

geniş bir göçmen filmleri topluluğuyla karşı karşıyayız. Orhan Aksoy’un 1974 yılında çektiği “Almanyalı Yârim”, Orhan Elmas’ın yine 1974 yılında çekip yönettiği “El Kapısı”, 1970’li yıllarda çekilmiş filmler arasında dillendirilmeli. Yönetmenliğini Tuncel Kurtiz’ in yaptığı ve Nuri Sezer ile birlikte senaryosunu yazdıkları 1979 yapımı “Gül Hasan” İsveç’te çekilmiş bir film. Yusuf Kurçenli’ nin 1984 yapımı “Ölmez Ağacı”, Kartal Tibet’in yönettiği 1985 yapımı “Gurbetçi Şaban”, 1989 da Şerif Gören’ in çektiği “Polizei” bahsetmediğimiz ama bilinen filmler arasında yer alır.

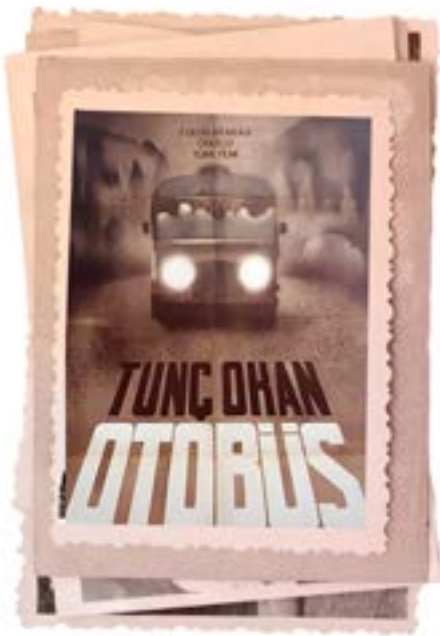
İlk göçlerin ardından yarım yüzyıldan fazla bir zaman geçtikten sonra şimdi bu filmlerde bahsedilenlerden çok farklı şeyler konuşuyoruz. Artık ilk kuşağın çektiği sıkıntılar artık çok fazla gündemimizde değil. Memleket hasreti, kesin dönüş ve benzerleri romantik anlatılar olarak söylenilir oldu.

1960’lı yıllarda misafir işçi olarak giden vatandaşlarımız artık yaşadıkları toplumun ayrılmaz bir parçası olmuş durumdadır.

Bu yazıda ele aldığımız dönem filmlerinde yaşanan sıkıntıların yerini bugün uyum, ayrımcılık, insan hakları ihlalleri ve islamofobia gibi konular almış durumda. ■

İletişimsizlik, kadın erkek ilişkileri, Türk işçilerin kendilerini yabancı ve düşman bir

yerde hissettiklerine dair duygular bu filmde de işlenen temalardandır.

Nitelikli STK Yapılanmaları için KAPASİTE GELİŞTİRME SÜREÇLERİNE ETKİN KATILIM ŞART

Yazı: Mustafa Ertürk

Sivil toplum kuruluşlarının nitelikli bir yapıya kavuşması ve bu yapının sürdürülmesinin ön koşulu sivil toplum kuruluşunun kapasite geliştirme faaliyeti yürüten YTB gibi kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde kapasite geliştirme döngüsünü dikkatli bir biçimde uygulayabilme ve uygulama süreçlerine etkin katılımından geçmektedir.

Günümüzde nerdeyse tüm kapasite geliştirme alanında faaliyet yürüten ulusal ve uluslararası ajans ve kuruluşlar tarafından genel geçer kabul edilen ve kapasite geliştirme faaliyetlerinin temelini oluşturan bu tanımlamaya göre kapasite geliştirme, sivil toplum kuruluşları özelinde stratejik planlama sürecini yansıtan, hazırlık, analiz, planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarından oluşan döngüsel bir süreci ifade etmektedir.

Kapasite Geliştirme Döngüsü

Bu döngüsel süreçte kapasite gelişiminin sadece sivil toplum kuruluşunun veya organizasyonun gelişimi olarak ele alınması bizi yanılgıya götürebilir. Bu çerçevede kapasite gelişimi kuruluşun içinde yer aldığı ve etkileşimde bulunduğu bağlam, çevre ve sistemi de içermesi nedeniyle kapasite gelişimine konu edilen kuruluş veya organizasyonun gelişiminden daha fazlasına karşılık gelmektedir.

Kapasite gelişim döngüsünün her bir aşaması kendi içinde tutarlı bir eylem bütününe gönderme yapar ve bir sonraki aşamanın ön koşulu olarak gerçekleştirilir. Aşamaların sıralamasındaki karışıklık veya aşamalardan birinin göz ardı edilerek dikkate alınmaması kapasite gelişim hedefine ulaşmada çeşitli problemlere yol açacak, dahası hedeflenen gelişime ulaşılma sürecinde engel oluşturacaktır. Döngüyü oluşturan aşamaların kısaca tanımlanması konunun anlaşılması açısından önem taşımaktadır.

 Hazırlık: Coğrafi Alan, Faaliyet Alanı, Hedef Kitle ve Paydaşlar

Gerçekleştirilecek olan çalışmaların ve sürecin aşamalandırılarak belirlenmesini, kapasite gelişim döngüsü süreci boyunca STK ile ilişkili tüm iç ve dış aktörlerin sorumluluklarının ve rollerinin açık ve anlaşılır biçimde tespit edilmesini içerir. STK'nın bulunduğu coğrafi alan ve özellikleri, faaliyet gösterdiği alanlar ve hizmet sunduğu hedef kitlesi ve paydaşlarının da dikkate alınarak hazırlık yapılması önemlidir. Sistemli bir kapasite geliştirme çalışması için belirlenen STK'nın mevcut durum ve kapasite gelişim ihtiyaçlarının tespiti gerekir.

Kapasite gelişiminde ilk adım olarak kuruluşunuzun **çalışan, gönüllü ve yöneticileriyle** bir araya gelerek **kapasite döngüsünü** kuruluşunuz özelinde **tartışabilirsiniz.**

Analiz: Çevre, İhtiyaçlar, Sorunlar, Fırsatlar ve Tehditler

STK'nın içinde bulunduğu ve etkileşimde bulunulan çevrenin analiz edilmesi; sivil toplum kuruluşunu çerçeveleyen yapının da göz önüne alınarak, ihtiyaçların, sorunların, fırsatların ve tehditlerin detaylı bir biçimde tanımlanmasıdır. Bu bağlamda hazırlık ve analiz aşaması sivil toplum kuruluşunun mevcut durum ve gelişim alanlarının belirlenmesidir.

Planlama: Stratejilerin Geliştirilmesi ve Eylem Planı

Hazırlık ve analiz aşamasında belirlenen problem, ihtiyaç ve gereklilikler ile baş edebilmek ve uygun fırsatları yakalayabilmek için gerekli olan gerçekleştirilebilir stratejilerin geliştirilmesi; eylem planının tasarlanmasıdır. Eylem planında faaliyetlerin birbirini tamamlayıcı bir düzende bütünlüklü bir çerçeve oluşturacak şekilde dizayn edilmesi gerekir.

Uygulama: Bir Takvime Bağlı Olarak Stratejik Plan Ve Yöntem Çerçevesinde Uygulama

Hazırlanan plan ve programların belirli bir takvim, araç ve yöntem çerçevesinde uygulanması aşamasıdır. Uygulama aşamasında gerçekleştirilen faaliyetlerin aynı sonuca hizmet eden bütünlüklü bir yapı oluşturması kapasite gelişim başarısının merkezinde yatmaktadır.

Sivil toplum kuruluşlarının kapasite gelişim sürecini bir tür sonlandırılmayan ajanda olarak değerlendirerek konu edinmesi hem aktif hem de başarılı olmalarının zorunlu koşulu olarak değerlendirilmelidir.

Değerlendirme: Verilerin Değerlendirilmesi, Analiz; Yeni Başlangıç Noktası

Kapasite geliştirme döngüsünün beşinci ama nihai olmayan aşaması yukarıda belirtilen dört adımda yürütülen çalışmaların sonucunda ulaşılan çıktıların ve etkilerin analiz edilmesidir. Analiz döngünün bir bakıma başarısını ölçmekte, analiz aşamasında tespit edilen sorunların çözülüp çözülmediği, ihtiyaç duyulan gelişime hangi miktarda ulaşıldığının test edilmesidir. Değerlendirme aşaması aynı zamanda döngünün yeniden tasarlanmasına ilişkin temel verilerin sunulmasına imkân sağlamaktadır.

Kapasite gelişim/geliştirmenin ideal anlamda bir süreç olduğu dikkate alındığında döngünün hiç bir zaman nihayete ermediği görülecektir. Kapasite geliştirme çalışmaları sivil toplum kuruluşunun ve çevresinin değişim dinamiklerine bağlı olarak sürekli olarak döngüsel sürecin gündemde kalmasını gerektirir. Bu durum nihai olarak kapasite gelişim sürecinin vazgeçilmez boyutlarından birini daha önemlisi temelini oluşturduğunu göstermektedir. Sivil toplum kuruluşlarının kapasite gelişim sürecini bir tür sonlandırılmayan ajanda olarak değerlendirerek konu edinmesi hem aktif hem de başarılı olmalarının zorunlu koşulu olarak değerlendirilmelidir. ■

“Sivil toplum kuruluşlarının kapasite gelişim sürecini bir tür sonlandırılmayan ajanda olarak değerlendirerek konu edinmesi hem aktif hem de başarılı olmalarının zorunlu koşulu olarak değerlendirilmelidir.”

STK

Bilgi Sistemi

ONLINE KAYIT

STK Bilgi Sistemine kolaylıkla kayıt olabilirsiniz.

ONLINE BAŞVURU

Aktif programlara başvurularınızı online olarak yapabilir, başvuru sürecinizi takip edebilirsiniz.

AKTİF PROGRAMLAR

Üye girişi yaparak başvuru yapılabilecek güncel programları görebilirsiniz.

proje.ytb.gov.tr

YURTDIŞINDA YAŞAYAN Vatandaşlarımız için

Y T B
C E P
Rehberi

T.C. BAŞBAKANLIK
YURTDIŞI TÜRKLER
VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI

Başkanlığımızca geliştirilmiş olan bu
ücretsiz uygulama, akıllı telefonlara
kolayca indirilebilmektedir.

